

Peterio Altenbergo eskizai

Susidomėjimas Peterio Altenbergo eskizais Šiaulių universitete turi gana ilgą tradiciją. Šių „ekstraktų“ vertėjos Julditos Nagliuvienės teigimu, su austrų rašytojo tekstais ji susidūrusi, nagrinėdama Franzo Kafkos paraboles. Šiandien sunkiai iššifruojamų keistų Kafkos personažų, tokių kaip Bado meistras, dainininkė Jozefina, medžiotojas Grakchas, beždžionė Rotpeteris ir kiti, atsiradimo laukas yra susijęs su reiškiniu, kurį šiuolaikiniai tyrinėtojai vadina „kavinės literatūros“ vardu ir kurį tiesiogiai turėtume sieti su Altenbergo kūryba.

Fragmentiškas susidomėjimas Altenbergu ilgai virto aistra. 2008 m. lapkričio mėn. „Tekstų skaitymams“ doc. J. Nagliuvienė parengė paskaitą apie Altenbergo kūrybą. Šios paskaitos pagrindu 2009 ir 2010 metais galiausiai buvo publikuoti du straipsniai Šiaulių universiteto mokslo darbų žurnale „Acta humanitarica universitatis Saulensis“. Universiteto germanistai rašė ir sėkmingai apgynė bakaluro bei kursinius darbus iš Altenbergo kūrybos: buvo nagrinėjama poeto ir poezijos samprata jo estetikoje, dekadentizmo atšvaitai, sąsaja su kavinės kultūra, vaiko ir moters vidinio pasaulio vaizdavimas. Audronės Sabestinienės darbas „Literatūrinės kavinės fenomenas Amžių sandūros Vienos kultūriniame gyvenime“ inspiravo ir vienos iš interdisciplininių Literatūros istorijos ir teorijos katedros organizuojamų konferencijų temą „Kavinės fenomenas kultūroje“ (2012). Čia J. Nagliuvienės skaityto pranešimo pagrindu minėtame mokslo darbų leidinyje taip pat buvo paskelbtas straipsnis „Literatūrinės kavinės fenomenas fin de siècle Vienoje. Istorinis aspektas“, artimiau supažindinantis su Austrijos mažosios prozos meistro literatūriniu lauku, kultūrine aplinka, kurioje gimė Altenbergo „ekstraktai“.

Paskaitose ir seminaruose, skirtuose intensyvioms Amžių sandūros vokiečių literatūros studijoms, Altenbergui skyrėme taip pat nemažai dėmesio. Vienas iš trečio kurso germanų filologijos studentų atsiskaitymo darbų buvo kelių eskizų vertimas į lietuvių kalbą. Atsižvelgiant į neįprastą austrų poeto stilišką, naujadarus ir manieristinį kalbėjimo būdą, galima teigti, jog studentus bent iš pradžių buvo ištikęs „kultūrinis šokas“. Vieną iš geriausiai vertusių tuometinių studentų Rūtą Ježak pakvietėme bendradarbiauti verčiant šiuos tekstus į lietuvių kalbą.

Prioritetą skyrėme toms miniatiūroms, kurios buvo išsamiau nagrinėjamos lietuviškai pasirodžiusiuose straipsniuose, tiems eskizams, kurie nuolat atsiduria vokiečių mokslininkų akiratyje. Atrinkome fragmentus, kuriuose atsiskleidžia kultūrinis Habsburgų monarchijos sostinės pasaulis ir austrų poeto estetikos, gyvenimo reformos pažiūros, higienos bei dietos idėjos.

Autobiografija¹

Gimiau 1862 metais Vienoje. Mano tėvas buvo verslininkas. Jis turėjo vieną savybę – skaitė vien prancūziškas knygas. Štai jau 40 metų. Virš jo lovos kabo nuostabus dievaičio Victorio Hugo portretas. Vakarais sėdi jis, apsilkęs melsvą švarką plačia aksomo apykakle à la Victoras Hugo, savo tamsiai raudoname krėse ir skaito „Revue des deux Mondes“. Tokio idealisto nerasite visame pasaulyje, tikrai ne. Kartą jo kažkas paklausė: „Argi jūs nesididžiuojate savo sūnumi?“

Jis atsakė: „Pernelyg nesijaudinau, kada jis trisdešimt savo gyvenimo metų pradykaduoniavo. Tad nesu pernelyg pagerbtas, jam tapus poetu! Aš suteikiau jam laisvę. Visada žinojau, kad tai ėjimas *va banque*. Bet visada pasikloviau jo siela!“

Taigi, mano nuostabūs tėve, keisčiausias iš visų, ilgai piktnaudžiavau dieviška tavo laisvės dovana, karštai mylėjau kilnias ir visai ne kilnias damas, basčiausi aplinkiniais miškais, buvau teisininkas, nestudijavęs teisės, gydytojas be medicinos diplomo, knygininkas, neparduodantis knygų, meilužis, neketinantis kada nors vesti, ir galiausiai poetas, nerašantis poezijos! Nes argi mano mažus dalykėlius galima vadinti poezija?! Jokiū būdu. Tai ekstraktai, gyvenimo ekstraktai. Sielos ir atsitiktinės dienos gyvenimo ekstraktai, kondensuoti iki 2–3 puslapių, išvaduoti nuo nereikalingo balasto tarsi jautiena Liebigo kolboje²! Skaitytojams suteikiama galimybė jų pačių jėgomis šiuos ekstraktus atskiesti, paversti valgomu buljonu, savo dvasios galia jį užvirinti, vienu žodžiu, padaryti juos lengvai virškinamu skysčiu. Tačiau egzistuoja „dvasinių skrandžių“, nesuvirškinančių ekstraktų. Jie degina apsunksų skrandį, o juk jiems tereikia bent 90 procentų skystimo, vandenėlio. Ir kuo gi mums tuos ekstraktus atskiesti?! Norite pasakyti „savo pačių jėgomis“?!

Tad taip įsigijau daugybę priešininkų, kitaip vadinamų „sielos dispeptikais“³! Tų, kurie sunkiai virškina! „Susidoroti“ su šia užduotimi menininkui yra viskas. Net susidoroti su savimi pačiu! Be to, esu įsitikinęs: „išmintingai nutylėti yra meniškiau, nei plepėti tuščiai! Argi ne taip!? Taigi, aš mėgstu naudoti „sutrumpinimo

¹ Originalus pavadinimas „Selbstbiographie“, išspausdintas rinkinyje *Was der Tag mir zu trägt* (*Ką atneš man ši diena*, 1901). Šis prozos eskizas mėgstamas cituoti tyrinėtojų dėl gana aiškiai apibrėžtos Altenbergo estetinės programos, ekstraktų teorijos. Apie ekstraktų teoriją plačiau žr. N a g l i u v i e n ė 2010, 19–39. Vertė Juldita Nagliuvienė.

² Justus Freiherr von Liebig (1803–1873) – organinės chemijos pagrindėjas, 1852 m. išradęs „mėsos infuziją“ (< vok. „Fleischinfusum“), kuri ilgainiui išsivystė į vadinamąjį „Liebigo mėsos ekstraktą“, iš pradžių skirtą žmonėms, turintiems ypatingų skrandžio ir virškinamojo trakto sutrikimų. Mėsos ekstraktas, dabartinių *Knorr* ir *Maggi* kubelių protėvis, turėjo palaikyti išsekusių pacientų gyvybines funkcijas, skrandžiui nebepriimant neskysto maisto. *Vertėjos pastaba*.

³ Dispeptikas – dėl pakitusios skrandžio sulčių konsistencijos skrandžio sutrikimais (sunki virškinimu, rėmeni) besiskundžiantis žmogus. Dispepsiją sąlygoja ir psichinės priežastys. Tipiški dispepsijos simptomai yra blogas virškinimas, skrandžio pilnumo jausmas, rėmens deginimas, vėmimas ir pykinimas, viduriavimas. *Vertėjos pastaba*.

metoda⁴, „sielos telegramos stilių“⁴.

Norėčiau pavaizduoti žmogų vienu *sakiniu*, sielos patirtį – vienu *puslapiu*, landšaftą apibūdinti v i e n u ž o d ž i u! Nsitaikyk, menininke, ir – į dešimtuką! Basta! O visų svarbiausia: *Isiklausyk į save patį! Isiklausyk į savo paties vidinį balsą! Nesigėdyk!* Neleisk savęs išgąsdinti neiįprastiems garsams! Juk jie ateina iš tavęs paties! I š d r i s k a p s i n u o g i n t i!

Buvau niekas, esu niekas, tapsiu niekuo! Tačiau patiriu visišką laisvę ir suteikiu galimybę kilniems ir atlaidumo kupiniems žmonėms dalyvauti šio laisvo vidinio gyvenimo misterijose, jas perkeldamas ant popieriaus centruočiausia forma.

Esu vargšas, tačiau *esu savimi!* Esu visiškai ištikimas s a u p a č i a m! Žmogus be nuolaidų!

Ir prie ko gi mane tai nuvedė?!

Gaunu 100 guldenų per mėnesį ir turiu keletą karštų gerbėjų.

Gerbėjais galiu pasigirti!

Visas mano gyvenimas buvo paskirtas Dievo meno kūrinio – „moters kūno“ – iki šiol negirdėtam pašlovinimui. Mano neturtingai apstatytas kambarėlis yra vos neištapetuotas tobulos formos aktais⁵. Visi ažuoliniuose rėmuose, su užrašais. Virš

⁴ Terminą Altenbergas pasiskolina iš Egono Friedellio studijos *Ecce Poeta*, kurioje aptariamoms moderniosios literatūros vystymosi prielaidoms, išskirtinį dėmesį skiriant Altenbergo eskizams. „Sielos telegramos stiliaus“ (< vok. „Telegrammstil der Seele“) metafora Friedellis apibūdino Altenbergo retorinę punktuaciją – brūkšnelių, taškių ir retorinių ženklų naudojimo techniką, paklūstančią ne gramatikos „terorui“, bet vaizduojamo vidinio pasaulio logikai: „Jis dirba tam tikra prasme grynai mechaniškai, tarsi telegrafo svertas, kuris užrašo tiesiog tai, ką jam perduoda paslaptina elektros srovė. <...> Tarsi Morzės klavišas: taškas – brūkšnelis – brūkšnelis – taškas, nutrūkstantis, šifruotas, stenografuotas, kapotas: taip jis rašo. Minutės ritmu aprašo bėgantį gyvenimą, patirdamas visus netikėtus jo svyravimus, nelogiškus posūkius“ (F r i e d e l l 1992, 137).

⁵ Altenbergas buvo aistringas nuotraukų bei atvirukų kolekcionierius. Jais vėliau arba išklijuodavo gyvenamo kambario sienas, arba įklijuodavo į albumus, kuriuos vadindavo „išsamiais mano mąstymo ir pojūčių biografijomis“. Daugiausia rinkdavosi jugendo stiliaus fotografų, tokių kaip Rudolfas Dührkopfas ar Theodoras bei Oskaras Hofmeisteriai, A. Lang, darbus, itin mėgo moterų aktus, žymių menininkių, šokėjų portretus, šokio judesių fotografijas, išraiškingus landšaftus, meno atvirukus. Visi jo draugai buvo įpareigoti iš kiekvienos kelionės jam atsiųsti gražių atvirukų. Primygtinai reikalavdavo ant jų nieko nerašyti, mat užrašydavo pats. Atvirukų ir nuotraukų tekstai, užrašyti ant jų Altenbergo ranka, pasižymi netikėtu rakursu. Jų metodas – nuvilti žiūrovo lūkesčius dažnai idiliškam vaizdui prieštaraujančiu turiniu, provokuoti keista mintimi, sąlygoti melancholiją, nuostabą, net pasipiktinimą. Taip vaizdas ir tekstas sudaro paradoksalią vienovę, ima galioti kaip sintetinis meno kūrinys (< vok. „Gesamtkunstwerk“), vaizdo ir žodžio koliažas. Tekstas galioja ir kaip personalinė informacija, ir kaip eksperimentinės estetinės programos dalis, pasižymi ir autobiografiniu pretekstu, ir estetine refleksija. Dažniausiai priskiriamas aforizmo žanrui. Altenbergas – vienas pirmųjų modernistų, gynusių meninės fotografijos ambicijas, mat iki tol fotografija buvo laikoma natūralistinio meno vaizdavimo principu, t. y. metodu, kopijuojančiu tikrovę. Savo eskizus Altenbergas neretai identifiko su momentinėmis nuotraukomis, fotografo leksika apibūdino estetinius kūrybos principus. Plačiau apie tai žr. B a r k e r 1995, 133–190.

penkiolikametės užrašas: „Beauté est vertue“. Grožis – dorybė. Po kita puikuoja-
si: „Yra tik vienas nuogybės n e p a d o r u m a s – – – laikyti nuogumą nepado-
riu!“⁶

Po kita nuotrauka parašyta: „Taip apie tave svajojo Dievas ir poetai! Tačiau sil-
pni žmogeliai išrado gėdos jausmą ir tave pridengė, paguldė tave karstan!“

Kada P. A. prabunda, jau pirmą jo žvilgsnį užklumpa šventasis puošnumas. Nuolankiai jis atsiduoda štai-būties vargui ir priespaudai, nes yra apdovanotas aki-
mis, kurios savin sugeria švenčiausią šio pasaulio grožį!

Akys, akys, jūs rožiniai žmonijos akiniai!

Tačiau tie kiti žvelgia pastėrusiu žvilgsniu, spokso į gyvenimą tarsi rupūžė į vandens leliją!

Norėčiau, kad kas ant mano paminklinio akmens kada užrašytų: „Šis mylėjo ir matė!“⁷

Gyventi vidinėse ekstazėse, įkaitinti save iki virimo, save uždegti, stebint šio pasaulio grožį, tiek tėvui, tiek ir sūnui buvo viskas, viskas! Tačiau jeigu senis vis dar nuolaidžiavo kasdienybei arba su ja nuolat konfliktavo, jaunuolis visai nesvars-
tydamas tučtuojau išsivadavo iš pareigų kalėjimo.

Taip, esu vargšas, tikras vargšas, bet mano kilnūs tėvas suteikė man turtą, ku-
rio mažiau išmintingi tėvai niekuomet nesuteiks savo sūnams: „Laiko tobulėjimui ir laisvę!“ Taip galėjo mano siela, nesuviliota neapsakomų turtų, kuriuos kasdien, kiekvieną minutę tarsi perlus ant tuščio ir apleisto kranto mums išmeta gyvenimas, taip mano siela galėjo su meile atsiduoti tragiškiems arba nuostabiems dalykams ir augti, augti – – –.

Kažkada mano mama buvo labai švelni, nuostabiai graži dama, kilniomis ranko-
mis ir kojomis, smulkaus sudėjimo⁸. Kaip gazelė. Kartą mano tėvas iš Anglijos par-
sivežė nuostabaus grožio mergaitę. Mamai jis pasakė: „Čia, mieloji, mūsų tarnaitė Viktorija. Ji – gražiausia mergaitė visoje Anglijoje.“ Mano mama pamatė, kad tai išties gražiausia Anglijos mergaitė, ir labai liūdnai paklausė: „Ar ji dabar turės pas mus likti?“ Po šių žodžių mano tėvas buvo taip sujaudintas, jog ir vėl išsiuntė gra-
žiausią Anglijos mergelę atgal į jos gimtinę.

⁶ Žr. aforizmų rinkinį „Čia įsijungia revoliucionierius“.

⁷ Vok. „sah“. Altenbergo estetikoje stebėjimas akimis skirstomas į „spoksojimą“ (*glotzen, starren* (vok. „starr“ – ‘būti sustingusiam’) – būdingą vidutinio biurgerio pasauliui – ir „žiū-
rėjimą“ (vok. „sehen“), išvelgiant būties bei daiktų esmę, kuriuo disponuoja tik išskirtinis menininkas. *Vertėjos pastaba*.

⁸ Toks „mergaitiškas“ moters tipas buvo ne tik apdainuojamas Altenbergo eskizuose, kaip moteriško grožio idealas, bet taip pat buvo propaguojamas to meto vaizduojamajame me-
ne, kaip tyrumo bei nepertraukiamo santykio su gamta išraiška. Tokį trapios mergaitės įvaizdį Altenbergas aptiko ir menininko Fido drobėse (žr. „Der Zeichner Fidus“ – eskizas pirmąkart išspausdintas 1898 m. *Wiener Rundschau*). Plačiau apie tai žr. Andrew Barker und Leo A. Lensing, „Nackte Wahrheiten“ (B a r k e r 1995, 87–90).

Kada mano tėvas ėmė dažniau lankytis pas mano pamėgtas Ašanti mergaites⁹ ir dovanojo joms šilkinės skareles, kažkas tarstelėjo: „Tėvas, matyt, iš sūnaus perėmė blogą paveldą.“

Būdamas berniukas, neapsakomai mylėjau kalnų pievas. Saulės kaitroje garuojanti, šiltą kvapą skleidžianti kalnų pieva, nusėta drugeliais ir vabalėliais, mane tiesiog svaigino. Kaip ir miško proskynos. Pelkėtose, saulės nutviekstose vietose nutūpę drugeliai, admirolai¹⁰ melsvai šilkiniais ir juosvai raudonais sparnais, o kartais gali pamatyti net elnio kanopos pėdsaką. Tačiau kalnų pievas mylėjau tiesiog fanatiškai, netgi jų nuolat ilgėjausi. Visur po įkaitintais baltais akmenimis man vaidenosi angys, šis gyvūnas man apskritai buvo paslaptlingiausias mano vaikystės pasakų personažas. Ji man buvo tarsi pasakų žmogėdra, tarsi koks milžinas ar kokia ragana. Atmintinai buvau išmokęs, ką gali jos įkandimas, kokios jo pasekmės, kokias siaubingai ilgas kančias jis lemia, kaip reikėtų gydyti žaizdą; mane žavėjo jos mįslingas sėlinimas, jos klastingai paslaptingas būdas ir t. t. Nuostabiai švelnus pilkai juosvas angies kūnas man atrodė grožio, aristokratiškumo įsikūnijimas. Kada įsimylėjau mažą mergaitę, manęs neapleido viena vienintelė mintis: „Angis ją įkąstų išvykos po kalnus metu, o aš jai iščiulpčiau žaizdą ir taip ją išgelbėčiau!“ Labai gerai pažinojau teritoriją, kurioje, esu įsitikinęs, turėjo gyventi angys, nuolat ten vaikščiojau tykodamas, bet per visą savo gyvenimą nepamačiau, deja, nė vienos angies, nors sniegu apklotas kalnas jomis knibždėte knibžda. Man tai visuomet teliko piktas, tačiau kartu ir saldžiai raminantis sapnas.

Nuolat įsivaizduodavau: ji įkąs mano mylimajai virš kulkšnies, visi stovės sutrikę ir puolę į neviltį. Tada iš artimiausios kalnų trobelės parnešiu gencijonų¹¹ degtinės, apsvaiginsiu ją alkoholiu, tai vienintelė gydomoji priemonė. O tada ji

⁹ 1896 metų vasarą ir rudenį privačiame Vienos zoologijos sode prie Schüttelio tautų mugės metu maždaug 70 vyrų ir moterų grupė iš Ašanti genties gyveno savo pačių pastatytose šiaurinėse trobelėse, Vienos aukštuomenę linksmino ritualiniais šokiais, papročių bei gyvenimo būdo demonstravimu. Peteris Altenbergas tampa itin aistringiu „parodos“ lankytoju. Inspiruotas šio plataus atgarsio susilaukusio Vienos įvykio, jis parašo 32 eskizų ciklą, pavadinimu „Ashantee“, ir išspausdina jį iš pradžių spaudoje 1897 metais, o 1901 m. išleidžia atskira knyga, kur įeina ir kiti eskizai. Ašanti genties žmonės, ypatingai vaikai, Altenbergui reprezentavo Rojų, pirmąpradę, nesugadintą žmonių bendruomenę, kurioje esminiai žmogaus instinktai nėra išstumti. Vienos visuomenė, stebinti jos skoniui pritaikytą kaimo gyvenimą, priklausė kultūros nuopuolio, dvasinės „korupcijos“, vartotojiško mąstymo, vojarizmo poliui. Knygoje išryškėja Vakarų Europos kultūros ir kolonialinės politikos kritika, tačiau čia nepajėgiama atsispirti egzotiniam erotizuotam, individualumo stokojančiam, stereotipiniam „laukinio žmogaus“ prototipui, kuris itin ryškus XIX a. literatūroje. *Vertėjos pastaba.*

¹⁰ Lot. *Vanessa atalanta* – pleštekių šeimos drugys, 55–60 mm dydžio. *Vertėjos pastaba.*

¹¹ Lot. *Gentiana* – melsvai žydinti daugiametė žolė, turinti vaistinių ir prieskoninių savybių. Viduramžiais gencijonas dėl kryžiaus formos lapų buvo laikomas Jėzaus Kristaus bei Išganymo simboliu, todėl buvo manoma, jog gydo nepagydomas ligas, tokias kaip maras. *Vertėjos pastaba.*

pasakys: „O, iš kur Jūs tai žinojote?“, o aš paprastai jai atsakysiu: „Perskaičiau Brehme¹² – – –.“

Visur ir visada laukiau aš savo angies, o ji man taip niekada ir nepasirodė.

Būdamas 23 metų įsimylėjau nuostabią trylikos metų mergaitę, ją dievinau, praverkiau ištisas naktis, susižadėjau su ja, tapau knygų pardavėju Štutgarte, kad galėčiau greitai užsidirbti pinigų ir ja vėliau pasirūpinti. Tačiau iš viso šito galiausiai nieko neišėjo. Nė viena mano svajonė niekada neišsipildė.

Nieko kito taip nevertinau, kaip moters grožį, švelnią, vaikišką damų graciją. O kiekviena, kuris ką nors kita vertino labiau, laikiau niekšingai apsigavusiu!

Paaukok negailėstingai kasdienybei ir sunkiai valandai save, tačiau žinok, pažusk, jog šventosios ir tikrosios tavo akimirkos ateina nustebusiai ir sužavėtai akiai sučiumpant gražią, švelnią moterį. Žinok, gyvenimo suvedžiotasis, jog tesi kampininkas, vežikas, suimtas, rekrutas, apgaudinėjantis save, apgautas gyvenimo ir kad gali tapti kilnus bei karališkas tik per „šventąjį moters grožį“!

Mažieji mano parašyti dalykėliai yra vertingi tik tiek, kiek jie gali tūkstančio pareigų išsekintam ir ištuštintam vyrui padėti bent šiek tiek suvokti mielą, švelnią, paslaptinę būtybę, esančią šalia jo. Įsigraužęs į nepermaldaujamos kasdienybės pareigų pasaulį, negali jis sau leisti traktuoti moters kaip keistos ir pažinimui neprieinamos būtybės sau ir pačios savaime, tad mano ją esant tiesiog savo sunkaus gyvenimo bendražyge! Jos pasaulis jam brangus, tačiau ir savaime suprantamas, kol ji suteikia jam palaimą. Visu kitu tegu užsiima poetai! Taip paima šie nuo gyvenimo kiek atsitolinę lyrą į rankas ir dejuodami šlovina kilniąsias, kurias kiti brutaliai išnaudoja! Aš pats patyriau iš šių nuostabiųjų tik kančias, nors paaukojau joms visą savo prarastą ir nereikalingą gyvenimą. Ir vis dėlto noriu tikėti, jog prisidėjau prie graikiško grožio kulto puoselėjimo gyvenimo iškankintai jaunajai kartai! Bet ir tai gali būti viso labo utopija.

Štai taip aš ir egzistuoju, beturtis ir visų apleistas, bet mano žvilgsnis vis dar nukreiptas į kilnią moters ranką, jos aristokratišką eiseną, jos švelnų, nuo pasaulio nusigrėžusį veidą. Amen – – –.

Kavinė¹³

Turi rūpesčių – vienokių ar kitokių – – – į kavinę!

Ji negali ateiti, kad ir galėdama pasiteisinti – – – į kavinę!

¹² Tikriausiai kalbama apie populiariąją, gausiai iliustruotą Alfredo Edmundo Brehmo (1829–1884) dešimties tomų zoologijos enciklopediją *Brehms Thierleben (Brehmo gyvūnų gyvenimas)*, kuri ir po jo mirties buvo nuolat pildoma. Trečiasis „tikrojo Brehmo“ leidimas buvo išleistas 1890–1893 metais leidėjo Eduardo Pechuelio-Loesche's. Itin išpopuliarėjo XX a. pradžioje. Greičiausiai ir kiti botanikos bei zoologijos terminai, kuriuos vartoja Altembergas, perimti iš Brehmo enciklopedijos. *Vertėjos pastaba*.

¹³ Vok. „Kaffeehaus“, išspausdintas rinkinyje *Vita Ipsa*. Eskizo forma jį tarsi priskiria eilėraščių proza kategorijai, tačiau trumpas proklamacinio tipo tekstas galioja kaip tipiškas „kavinės literatūros“ pavyzdys, kuriame idealiai susitinka žanrinis („kavinės literatūros“) ir tematinis („literatūros apie kavinę“) aspektai. *Vertėjos pastaba*. Vertė Juldita Nagliuvienė.

Tavo batai suplyšę – – – kavinė!
Uždirbi 400 kronų, išleidi 500 – – – kavinė!
Esi korektiškai taopus ir nieko neperki – – – kavinė!
Vidujai stovi ant savižudybės slenksčio – – – kavinė!
Nekenti, niekini žmones ir vis tiek jų pasigendi – – – kavinė!
Tau niekas neskolina kreditan – – – kavinė!

Taip aš gimiau¹⁴

Trisdešimt ketvirtaisiais savo bedieviško gyvenimo metais sėdėjau (detalių jums negalėtų papasakoti joks dienraštis), taigi sėdėjau aš „Café Central“ Vienoje, Herrengasse'ėje, kambaryje su angliškais tapetais. Priešais save laikiau „Extrablatt“ su penkiolikmetės mergaitės, dingusios pakeliui į pianino pamoką, nuotrauka. Jos vardas buvo Johanna W. Ant popieriaus lapo, giliai sukrestas, rašiau savo eskizą „Vietos kronika“. Staiga pro duris įžengė Arthuras Schnitzleris, Hugo von Hofmannsthalis, Felixas Saltenas, Richardas Beer-Hofmannas, Hermannas Bahras. Arthuras Schnitzleris man tarė: „Visai nežinojau, kad jūs kuriat! Jūs rašote kažką ant lapo popieriaus, priešais – jaunos mergaitės portretas, tai įtartina!“ Ir pasiėmė mano eskizą „Vietos kronika“. Kitą sekmadienį Richardas Beer-Hofmannas suorganizavo literatūrinį vakarą ir desertui perskaitė šį mano eskizą. Po trijų dienų Hermannas Bahras man parašė: „Girdėjau Richardą Beer-Hofmanną skaitant Jūsų vaizdelį apie pradingusią penkiolikmetę. Skubiai prašau Jus atsiųsti kūrinių mano naujai įsteigtam laikraščiui „Die Zeit“!“

Vėliau Karlas Krausas, taip pat „Krausu-Fakelu“ pravardžiuojamas, nes į sugadintą pasaulį jis nuolat sviedžia savo genialiai linksma pyktį, siekdamas jį sunaikinti ar bent jau ugnimi apvalyti, nusiuntė dabartiniam mano leidėjui S. Fischeriui, Berline, W. Bülowstraße 90, šūsnį mano „eskizų“, rekomenduodamas mane, deja¹⁵, kaip kitoki, originalų „genialų“ poetą. Fischeris mane išspausdino ir taip aš gimiau! Kai pagalvoji, kokie atsitiktinimai sąlygoja mūsų žmogiško gyvenimo lemtį!? Argi ne taip?! Jeigu tuo metu „Café Central“ būčiau išrašinėjęs čekį mėnesių mėnesiais nesumokėtai kavai, Arturas Schnitzleris nebūtų susimylėjęs, Beer-Hofmannas nebūtų surengęs literatūrinio vakaro, Hermannas Bahras man nebūtų parašęs! O jau Karlas Krausas tai jau tikrai nebūtų mano eskizų nusiuntęs S. Fischeriui, nes jis – „vienintelis“ toks, „nepaveikiamas“. Tačiau visi kartu jie mane „padarė“. Ir kuo gi aš tapau?! Kaulytoju!¹⁶

¹⁴ „So wurde ich“, iš rinkinio *Semmering*. Vertė Juldita Nagliuvienė.

¹⁵ Vok. „nebbich“ – žodis, perimtas iš jidiš kalbos, o ši terminą pasiskolino iš lenkų „nieboga“, „niebožė“ – kaip daiktavardis gali būti verčiamas ‘vargšas daiktas’ arba ‘kažkas visai nereikšmingas’. Elgetų ir kavinės literatų žargonu gali reikšti ir apgailėstavimą, verčiamas žodeliais ‘deja’, ‘gaila’ arba ‘ką jau čia’, ‘tai visai nesvarbu’. *Vertėjos pastaba*.

¹⁶ Vok. „Der Schnorrer“ – kitaip ‘elgeta’, originalus kavinės literato statuso įvardijimas, kildinamas iš jidiš kalbos žodžio „schnurren“ (‘prašinėti, kaulyti’), kuris vagių žargonu reiškia tam tikro tipo duoneliaujančio žydo, keliaujančio po kiemus ir grojančio tam tikru instrumentu bei pasakojančio įvairias juokingas istorijas, elgetavimą. Žodžiu „Schnorrer“ buvo akcentuojamas parazituojantis kavinės literato gyvenimo būdas, jo priklausomybė

Mano vardo stalo taisyklės¹⁷

Nagus kirpti prie stalo yra draudžiama, net ir su savo atsineštomis senojo tipo žirkulutėmis: bet dar daugiau su aštriu naujovišku gnybtuku, nes nugnybti nagai lengvai gali nuskrieti alaus stiklinėn, o tada juos išžvejoti gali būti sunku!

Žodžio „užpakalis“ ar panašių žodžių čia tikslinga vengti. Jei to išvengti neįmanoma, tebūnie jie ištarti kiek įmanoma pašnibždomis!

Itin privatūs dalykai, tokie kaip asmeninė garbėtroška, puikybė, didybės manija, storžieviškumas, neturi reikštis pokalbiuose daugiau nei tris valandas. Na, nebent prasikaltėlis pasirošęs visiems sumokėti prancūzišku šampanu! Kiekvienas butelis pratęsia pokalbio laiką, iki kol jis ištuštinamas!

Kalbos apie asmeninius virškinimo nesklandumus su visomis detalėmis be visuotinio požiūrio taško turi būti šalia sėdinčiajam nelaimingajam išdėstomos trumpai, težiškai. Reikia diskretiškai atsižvelgti į jausmus klausytojo, bandančio taktiškai užgniaužti džiaugsmą dėl draugo nelaimės!

Politiniai debatai neturi peržengti frazės „Man atrodo, Amerikoje neramumai“!

Diskusija apie Goethe neturi degraduoti iki siaubingo Hugo von Hofmannsthalio chuliganizmo!

Damos prie mūsų stalo, kurios kartais kažkur pasišalina, privalo garsiai ir aiškiai pareikalauti iš savo vyrų ir meilužių 20 helerių¹⁸, mat bent jau panašios scenos mums maloniai primena „parsiduodančias mergaites“!

Ilgą laiką bandyti uždegti degtuką brėžiant jį lygiu porcelianiniu paviršiumi yra nedovanotina, nes „žmonijos vystymosi“ klausimui, kuris šiam stalui yra pagrindinis, tai neturi jokios reikšmės!

Jauni netašyti kelneriai gali būti ginami tik tų, kurie įrodo esantys tikrai „homoseksualūs“!

Bendro pobūdžio pokalbiai privalo turėti klastingai užslėptą dyglį, nukreiptą prieš kurį nors prie mūsų stalo sėdintį; tai tarsi prieskonis mūsų maistui; tik tada jis virškinamas lengviau!

Meilės poros turi teisę prisėsti prie mūsų stalo; nes tai tampa neabejotinu ženklu, jog bent jau *šią* valandą jie nenori praleisti vienas su kitu; tad tai reiškia pralaimėjimą coram publico¹⁹. Be to, galbūt bus galima damą nuvilioti!

---

nuo mecenatų, nuolatinis pinigų stygius, dažnai menkaverčiu traktuojamo meno (raštu arba žodžiu) pardavinėjimas turtingiems garbintojams ir laikraščiams už pinigus. Taip pat šio žodžio prasminiam laukui priklauso ir pasakymas „Schnurren erzählen“ – ‘pasakoti juokingas, komiškas istorijas’ ar net ‘užkalbėti dantis’. *Vertėjos pastaba*, taip pat remiantis D e r g r o ß e B r o c k h a u s 1933, Bd. 16, 754.

¹⁷ Originalus pavadinimas „Regeln für meinen Stammtisch“, išspausdintas rinkinyje *Gyvenimo pasaka* (vok. *Märchen des Lebens*, 1911). Vertė Juldita Nagliuvienė. Fragmentas, kaip ir „Nuolatinio lankytojo stalas“ arba „Kavinė“, pagal visus požymius priskiriamas „kavinės literatūros“ tipui. Žr. straipsnį „Peteris Altenbergas ir ‘kavinės literatūra’“.

¹⁸ Heleris – smulkus piniginis vienetas, šimtoji kronos dalis. *Vertėjos pastaba*.

¹⁹ Lot. – ‘viešai’. *Vertėjos pastaba*.

Nuolatinio lankytojo stalas²⁰

Nuolatinio lankytojo stalas – tai stalas, prie kurio kiekvieną vakarą iki neišmatuojamų aukštumų išauga neišsiauklėjimas, nevalyvumas, šalia esančio žmogaus egoizmas. Kanalizacijos kloaka viskam, kas šią gyvenimo mašiną slėgė ir kėlė nerimą dienos metu.

Bandydamas bent kiek kompensuoti šiuos dalykus, savo naudai įvedžiau nedidelį tarifą.

Anekdotai iš vaikų kambario ir nuostabūs pasakojimai apie savo mažylį: 70 helerių! Vyro bandymai sukompromituoti, pažeminti arba „kvailelės“ vietoje pastatyti savo žmoną ar mylimąją: krona ir 20 helerių! Abiejų lyčių kerštas neaišku už ką, kas užnuodijo jiems dieną: 80 helerių! *Demonstratyvus* pono bandymas sutikti su visokioms damos pliauškišioms kvailystėms: krona ir 40 helerių! Pokalbiai apie higieną, neturintys nieko bendra su mokymu mano rinkinyje „Prodomos“: 90 helerių! Bandymas užkariauti sielą, kuri, kaip ir visos kitos sielos, priklauso *man*, 3 kronos 80! Sėdėjimas *per arti man* patinkančios damos: 5 kronos! Jau pirmą vakarą įvedus šį tarifą ponas T. man sumokėjo šią sumą:

		70	helerių
1	krona	20	“
–		80	“
1	krona	40	“
–		90	“
3	kronos	80	“
5	kronos	–	“
Iš viso:			
13	kronų	80	helerių.

Vietos kronika²¹

Kavinėje jis perskaitė lapkričio 21 d. „Extrablatt“²² publikuotą trumpą žinutę:

²⁰ Originalus pavadinimas „Stammtisch“, išspausdintas rinkinyje *Pjūtis* (vok. *Fechsung*, 1915).

²¹ Originalus pavadinimas „Locale Kronik“, pirmąkart tekstas išspausdintas laikraštyje „Liebelel“, sausio 21 d., Nr. 3. Eskizas ne tik demonstruoja publicistikos įtaką „kavinės literatūros“ žanrui, bet ir Altenbergo atsiribojimą nuo žurnalizmo, sekant Baudelaire'o pavyzdžiu, lyrinės prozos priemonėmis. Šiuo požiūriu eskizas išsamiai nagrinėjamas K o w e r (1987, 149–150). Vertė Juldita Nagliuvienė.

²² Tiksliau „Illustriertes Wiener Tagblatt“, Jg. 23, 1894, Nr. 319, vakarinis, lapkričio 20 d. numeris „Mįslingas vaiko dingimas“ ir Nr. 321, lapkričio 22 d. „Dingusi mergaitė“ – šiuos reportažus Altenbergas sujungė į vieną, padarydamas pranešimo „koncentratą“ – ekstraktą. *Altenberg Expedition*, 365.

Dingusi mergaitė

Jauna mergaitė, kurią vaizduoja šis portretas, yra geležinkelio tarnautojo penkiolikametė dukra Johanna H. Praėjusį sekmadienį per pietus ji išėjo į pianino pamoką, tačiau ten nepasirodė, nuo tada laikoma dingusia. Plaukai šviesiai rusvi, rudos akys, švelni būtybė. Nelaimingi tėvai ir t. t. ir t. t.

Tą jauną mergaitę jis įsimylėjo visa savo siela... Ji virto „užpjudyta stirna“, jis įsivaizdavo „palaužtas akis“. Ir apskritai, ji atitiko jo idealą. Nes pirma, jos plaukai buvo aukso rusvos spalvos (jis leido sau šviesiai rusvus plaukus pakeisti rusvai auksiniais), rudos akys (jis tokias, žinoma, ir paliko), švelni būtybė... O antra, apie ją nieko nebuvo žinoma, nieko, absoliučiai nieko. Tik tiek, kad jos plaukai rusvai auksiniai, kad akys rudos ir kad buvo pradingusi, kažkur toli toli, išnykusi..!

Todėl jo fantazija galėjo..!

Ir argi ji nėra graži nuotraukoje..?! Tokia jauna, be to, pradingusi..!

Jis jautė ją įsimylįs visa siela...

Damai, kuri jam aukojosi „realiame gyvenime“, jis galėjo pasakyti: „Ak, tu su savo...“, arba „Prašyčiau, Dieve brangus, tu mane nervini...“, arba „Gana, patylėk, nutilk gi..!“

Bet po šios pradingėlės kojomis jis būtų atsiklaupęs, būtų jai numovęs šlapias kojines, batelius, būtų ją visą tirtančią, nunešęs savo lovon, pūkinę antklodę užtraukęs iki pat kaklo, būtų užkūręs krosnelę, užkaitęs arbatos ir budėjęs, budėjęs...

Arba būtų tarsi jaunas kunigas pasakęs: „Johanna..!“ Arba būtų... Ne, to jis nebūtų daręs!

Kavinėje kažkas pasakė: „Valkatėlė, voila tout²³...“

Jis pajuto, jog būtų išjuoktas, jeigu užsistotų...

Bet malonus šis apibūdinimas jam nebuvo ir jis mielai būtų pasakęs: „Pone...! Rusvai auksiniai plaukai..?!“

Taigi, tokių argumentų suranda meilė...

Jis nuolat mąstė apie pirmąjį gundytojo ištartą žodį „panele“. Taip, šį žodį jis turėjo ištarti. „Panele...!“ Ir visas gyvenimas staiga buvo sutrėkštas, kaip musė musmušiu. Nereikia man nė pasakoti, ką jis galvojo daryti toliau, visi tai žino. Tačiau, matyt, jis įsivaizdavo taip: lėtai ji žingsniuos savo ilgomis švelniomis kojomis, pasipuošusi auksinių plaukų kupeta, suvaldyta kasose, „gyvenimo mechanizmas“ vaikiškoje sieloje. Lygiai dvyliktą – pianino pamoka, lygiai pirmą – kai kas kito, lygiai antrą, lygiai septintą, lygiai devintą! Ir staiga anas viską siaubingai sujaukia, tardamas „panele“. Visi tie „lygiai“ vienas po kito apvirsta aukštyne kojoms, o siela virsta vienu organizmu. Tuo viskas ir pasakyta. Ji pradeda alsuoti, gyvenimas sau!

Ir ką gi žino šis piktasis burtininkas! Jis mąsto: „Ji turi gražias kojas... aš jas pasilaikysiu sau.“

„Aš negaliu, pone... lygiai dvyliktą man pianino pamoka..!“

„Ką gi, tada lygiai pirmą...“ „Gal lygiai... – sako sau gundytojas, – ji tikrai ateis!“

²³ Pranc. „voila tout“ – šiuo atveju ‘ir tiek’ arba ‘tuo viskas ir pasakyta’. *Vertėjos pastaba.*

Naujas tvarkaraštis, taip sakant, gyvenimo studijų planas..!

Lygiai devintą ji jau sapnavo savo lovelėje: „Kai kas pasakė „panele“, ir kitų dalykų...“

Kai kas? Tai vyras, vyriškoji lytis, visa vyrija. Pasaulis, vardu „Vyras“, nusi-lenkė, padarė reveransą, nusiėmęs skrybėlę prieš kitą pasaulį, vardu „Moteris“... Minotauras, vardu „Vyras“, prarijo nekalčiausiąją mergelę!

Tačiau jai sapnavosi: „Lygiai pirmą..!“

Ak, tas piktasis burtininkas. Kas jis buvo?! Roue²⁴, žinoma. Jaunuolis kavinėje ją mylėjo iš visos širdies, todėl ir pagalvojo: „Roue...“

Šis žodis jam atnešė šokių tokių palengvėjimą, bet ne todėl, kad buvo prancūziškas ir tiek daug pasakė. Jis jautėsi tarsi jos išgelbėtojas iš „gūdzios žmogiškiosios priespaudos“, tas, su tyromis mintimis. Kada gi dar jis būtų drįsęs ištarti taip griežtai ir melancholiškai sykiu „Johanna..!“; jeigu ne dabar, nors ir svajonėse... Bet kodėl gi nevalia svajoti?! Tas vienintelis žodis „Johanna..!“ turėjo sąlygoti naują siaubingą perversmą, sureguliuoti naują pasiskirstymą valandomis, kuris sielą nukreipia kažkam naujam, tyram, jeigu jau, ak, taip anksti, jos siela buvo pažadinta iš „vaikiško sapno“...

Ką gi, įsivaizduoti tokią fantasmagoriją nebuvo visai jau ir vaikiška, na gal ir buvo galima įsivaizduoti, kažkur už sąmoningumo slenksčio, kaip pasakytų modernistai. Tačiau virš šio slenksčio jis ją mylėjo fanatiškai ir šiame pasaulyje, kaip kažkada, būdamas berniukas jis mylėjo mažąją Kamilę iš „Les petites filles modèles“²⁵ Bibliothèquę rose²⁶. Nes kai Kamilė, apsipylusi ašaromis, pasakė: „O, maman...“, o madame des Renaud jau apsisuko išeiti, Madlena sušuko: „Je l'ai fait, moi maman, oh oui, certainement...“²⁷ Ir nors Madlena to visiškai nepadarė, bet aukojosi, savo mažoje širdelėje jis pajuto nuostabų, neapsakomai malonų jausmą: „Kamilė nebus nubaušta...! O Madlena, pasiaukok!“

Kas gi buvo toji Kamilė?! Madame de Ségur fantazija, née Rostopchine, Bibliothèquę rose.

Štai taip jis mylėjo „Extrablatt“ pradingelę, baisiai kaltino jos likimą. „Penkio-likos metų... – mąstė. – be to, tos nuostabios spalvos: aukso spalvos ir ruda, apie sniego baltumą nėra nė ko kalbėti...“

Kita vertus, apie sniego baltumą jis galvojo taip: „Jos kūno nariai tarsi šviežiai iškritęs sniegas...“

Jo viduje skambėjo daina: „Nuskinta Dievo gėlė, sumindžiotas pavasario varpelis!“

²⁴ Pranc. „roue“ – ‘suktas bernas’. *Vertėjos pastaba*.

²⁵ Pranc. „Mažosios pavyzdingos mergaitės“ – XIX a. pabaigoje itin populiarios rusų kil-mės prancūziškai rašiusios vaikų knygų autorės Sophie de Ségur (Sofja Fiodorovna Rostop-čina) kūrinio pavadinimas. *Vertėjos pastaba*.

²⁶ Turima omeny Madame de Ségur kūrinių rinktinė pavadinimu Œuvre Romanesque de la Comtesse de Ségur, née Rostopchine, complet en 20 volumes. Avec illustrations. Genève, Édito Service – Jean-Jacques Pauvert, o.J. Reproduction de l'édition de la Bibliothèque rose illustrée du XIXe siècle, žr. toliau. *Vertėjos pastaba*.

²⁷ Pranc. „Aš pati tai padariau, o, mama, tikrai...“. *Vertėjos pastaba*.

Jis nusipirko dar vieną „Extrablatt“ numerį sau, nors kavinėje galima buvo rasti septynis egzempliorius.

„Kokia ji švelni, o Dieve..., – mąstė. – Mažas kryželis po kaklu, išsigandusios akys!“ Jis viską pastebėjo.

„Gal norite užsidirbti radybų?!“ – įžūliai paklausė kelneris.

„Tačiau objektas turi būti nepažeistas...“, – mestelėjo kitas.

Ir visi nusijuokė.

Tačiau jis sau svajojo: „Prie tvenkinio, prie pilkojo tvenkinio galbūt ji sau stovi, parėmusi smakrą ranka, kita prilaikydama alkūnę, o žodis „panele“ sklando priešais tarsi laukinė antis²⁸ ir pradingsta šaltose ūkanose. Kraujo raudonumo saulė spokso, o gal jau ir visai sutemo... Ir jai darosi šalta...“

Einu aš naktį, ten, kur didmiestis nusidriekia į kaimo lygumas, tarsi nulašėdamas jose, matau vaiką...

Sakau „Johanna...!“

Visai paprastai, taip, tarsi kas sakytų: „Paduok man duonos“, arba „Būk geras, uždek lempą.“

Ji stojasi, artėja manęs link. Kokia ji graži! Mąstau apie „Jį“, visų užtarėją, padėdu ranką ant jos galvos, tariau: „Johanna, Johanna...“ ir „Johanna...!“

Tylu. Tik vėjas praūžia laukais.

Ji klausia: „Kiek dabar valandų...?!“

Ir prie manęs prisiglaudžia.

„Tu labai gera mergaitė, – sakau įtikinamai, – labai gera...!“

Tai buvo šventa išpažintis.

Ir aš ją išrišau... Viešpats ir Magdalena...!

Tikėjimas yra beveik būtis. Jeigu tavimi tikiu, tai tu tokia ir esi!

Kaip ji prie manęs prisiglaudžia...

„Tikiu, kad esi gera mergaitė, Johan...!“

Vėjas praūžia laukais, o aš ją vedu... ryto link!“

Taip svajoklis svajojo...

²⁸ Paslėpta nuoroda į Henriko Ibseno dramą *Laukinė anti*, itin populiarią Vienos teatruose, kuriai Altenbergas skyrė ir keletą savo eskizų. Svarbiausi iš jų – „Tiesa“ (vok. „Die Wahrheit“) ir „Šeimos gyvenimas“ (vok. „Familienleben“) iš ciklo „Revoliucionierius“ (vok. „Revolutionär“). Abiejuose kūriniuose orientuojamasi į skaitytoją, kuriam *Laukinės anties* detalės puikiai žinomos. Pagrindinis terminas, kuriuo žongliuojama Altenbergo interpretacijose, yra „gyvenimo melas“, kurį renkasi biurgeriška visuomenė – tai sociumo nuomonė apie visuomeninį žmogaus (Altenbergo atveju moters) vaidmenį, aukščiausiu tikslu skelbiant santuoką bei pilietinių, visuomeninių, šeimos pareigų (joms priklauso ne tik seksualinių poreikių tenkinimas, bet ir profesijos išsigijimas bei pinigų kaupimas) vykdymą. Aliuzija į *Laukinę anti* simbolizuoja gražios, patogios iliuzijos, kuria suvedžiojama jauna mergaitė, pergale prieš tiesą. Nors ir pripažindamas Tiesos reliatyvumą, Altenbergas neretai ją mesianizuoja (iš čia kyla ir krikščioniška leksika), laiko poeto, perimančio Išganytojo funkcija, atributu, nes tik Dievo įkvėptas menininkas gali išvelgti visų dalykų esmę, t. y. tiesą, ir ją skelbdamas gali išjudinti senos tvarkos pamatus, pakeisti pasaulį. Žr. taip pat „De Libertate“. *Vertėjos pastaba*.

Mano mielas skaitytojai, tu tikriausiai manai, kad kitą dieną pasirodys dienraštyje viską paneigianti žinutė, tokia, kuri sugadina tau nuotaiką, nuleidžia iš dangaus į žemę, toks rafinuotas rašytojėlių triukas, panaikinantis bet kokius prieštaravimus, apstulbinantis žodžiais, pvz.: „Afera išsisprendė gan nepoetiškai, bjauri mergiotė...“, arba „Minėtoji... griežto auklėjimo įstaigon...“, arba „Visai jauna ir tokia sugadinta...“

Gyvenimas toks netaktiškas, neįžvelgia niuansų.

Johanna H. neatsirado.

Didmiesčio kūrybą prarijo...

Vis dėlto per savo trumpą gyvenimą ji buvo mylima kaip niekas kitas! Nes tik kai kurie, būdami vos penkiolikos, aukso spalvos plaukais, rudomis akimis, neužsklendžia durų nežabotai mūsų fantazijai, mat yra pražuvęs, pradingęs amžiams..!!“

Kaip tapau „rašytoju“²⁹

1894 metų vasarą Gmundene³⁰ prie manęs ilgesingai prisišliejo dvi nuostabios mergaičiukės, devynių ir vienuolikos metų. Paskui rugsėjo pabaigoje šeima grįžo į Vieną. Naktį, kai atsisveikinau su ašaromis paplūdusiomis Alisa ir Augusta, parašiau savo pirmąjį gyvenime eskizą pavadinimu „9 ir 11“, kuris tapo ir įžanginiu mano knygos *Kaip aš matau*³¹ kūrinium. Vyresniąją Alisą Kärtnerstraße³², kai jai sukako septyniolika, galiausiai išstiko insultas. Greitai po to be skausmo ji iškelia anapilin. Kai po laidotuvių mes grįžome namo, jos motina pasakė: „Gal ir nevertėjo taip griežtai reaguoti į jos ilgesingą prisirišimą prie mūsų jaunojo poeto!“

„Nebūk tokia ekscentriška, Betty! – tarė tėvas. – Apie tokius dalykus neverta net svarstyti, prašyčiau!“

²⁹ Originalus pavadinimas „Wie ich ‘Schriftsteller’ wurde“. Šis trumpas fragmentas buvo išspausdintas paskutiniame Altenbergo rinkinyje *Mein Lebensabend* (1918). Vertė Juldita Nagliuvienė.

³⁰ Gmundenas – nuo 1862 m. kurortinė vieta netoli Zalcburgo prie Traunzės ežero, kur Altenbergas, gausiai remiamas turtingų mecenatų ir savo draugų, „kavinės literatų“, surinktų pinigų dėka galėjo poilsiauti ir gydytis nervų ligas. Yra gausybė Altenbergo eskizų, kuriuose apdainuojamas arba Gmundenas, arba kita kurortinė vieta – Zemerlingas. Pastarajai Altenbergas skyrė visą eskizų rinkinį (*Semmering 1912*). Vertėjos pastaba.

³¹ Pirmoji, itin palankiai kritikų įvertinta Altenbergo impresionistinių eskizų rinktinė, paskatinusi tikrą altenbergiškąsios manieros kūrinijų bumą. Rinktinės pavadinimas, anot jos autoriaus, turėtų fokusuoti skaitytojo dėmesį ne į subjektyvistinę žiūrą, akcentuojamą asmeniniu įvardžiu „aš“, kaip tai darė dauguma impresionistų ir akcentavo dauguma modernizmo teoretikų, tokių kaip Hermanas Bahras, bet į kiek netikėtai moderniai perspektyvai besipriešinantį optinį perskaitymą, iš pažiūros antrinant natūralistinei tradicijai, svarbiausiu rašytoju įrankiu įvardijant akis (žr. „Autobiografiją“). Tačiau natūralizmui prieštarauja išties individualus tokio „matymo“ pobūdis. Vertėjos pastaba.

³² Gatvės, kurioje, matyt, gyveno jo dievinama Alisa, pavadinimas.

9 ir 11³³

Margarita stovėjo šalia jo.

Prie jo prisiglaudė.

Suėmė jo ranką savo mažomis rankelėmis ir tvirtai ją laikė.

Kartais ji priglausdavo jas švelniai prie savo krūtinės.

O jai tebuvo vos vienuolika metų.

„Margarita mėgsta žmonių draugiją, – pasakė mama jaunuoliui, – Rosita kitokia – –. Ji mėgsta vienatvę, gamtą ir gyvūnus. Šiuo metu ji įsimylėjusi geltonąjį taksą, tokį poną von Bergmanną. Vakar jai nusišypsojo laimė ir ji buvo jam pristatyta. Šiandien jos kišenės pilnos jam skirtų cukraus gabalėlių – – –, tikra nelaiminga meilė.“

„Kodėl gi nelaiminga – –?! – paklausė vaikas. – Aš juk jį myliu! Nuolat apie jį galvoju – –. Ir tai man suteikia laimės?!“

Rosita buvo devynerių metų mergaitė, išblyškusi ir švelni.

Margarita tarė: „O, Rosita pernelyg perdeda –!“

„Kodėl?!“ – paklausė sesuo ir išblyško –.

„Taip, taip, tu perdedi – –! Ji nori tapti Pačerkofelio³⁴ kalnų piemenaitė ir išmokti groti citra!“

Į tai Rosita: „Iglso³⁵ užėigos šeimininkas taip gražiai grojo citra ir pats dainavo! Jis net nežinojo, kad gražiai dainuoja – –! Tiesiog sėdėjo sau ir dainavo – – –.“

Margarita: „Rozė dainuoja altu ir pati kuria sau dainas. Kartais anksti rytą ji dainuoja: „O, mano kalnai, mano kalnai – –“ Argi ji neperdeda – – –“.

Mama pasakė: „Juk tokios dainos nėra: O, mano kalnai – –!?!“

Rozė pažvelgė į savo seserį. Ji buvo nustebusi, sutrikusi.

Margarita tarstelėjo: „Kaipgi, tai tikra daina – –! Mama, tu nesupranti, tai suprantame tik mes! Juk tai daina, ar ne tiesa, pone – – –?!“

Jaunasis vyras pasakė: „Taip!“

Jis mąstė: „Daina – tai melodija virtusi skambanti žmogaus siela.“

Priešais save jis matė du vaikiškų sielų pasaulius.

Margarita buvo tarsi rausvas saulėtekis – – kitaip negalėjai pasakyti.

O kaipgi kita, Pačerkofelio piemenaitė, blyškioji, švelnioji, kuri norėjo išmokti groti citra ir kuri dainavo altu: „O, mano kalnai, mano kalnai – –?!“

Vakarėjo.

Jis sėdėjo tarp dviejų vaikų terasoje ant suolo.

Margarita padėjo savo šviesią galvelę ant jo kelių ir užmigo – –.

Rozė sėdėjo šalia ir žvelgė į ežero tolius – – –.

Abi balkšvos, mielos vaikų sielos priskrido visai arti jo.

Tačiau iš tiesų jį mylėjo tik Margarita ir iš tikrųjų jis mylėjo tiktai ją.

Ir kas gi yra „iš tikrųjų“?!

³³ Originalus pavadinimas „9 und 11“, vienas iš ciklo „Ežero pakrantė“ (vok. „Seeufer“) eskizų, išspausdintas rinkinyje *Kaip aš matau* (vok. *Wie ich es sehe*). Vertė Juldita Nagliu-vienė.

³⁴ Daugiau kaip 2000 metrų kalnas Tirolyje netoli Insbruko. *Vertėjos pastaba*.

³⁵ Kaimas šiaurės Tirolyje, netoli Insbruko. *Vertėjos pastaba*.

Virš kitos tvyrojo lemtis. Joje tarsi skambėjo daina: „O, mano kalnai – – –“.
Nepaisant to, ji jį pabučiavo taip švelniai ir tarstelėjo: „Pone Albertėli, žinai ką
– – –“.

Tačiau poną von Bergmanną kreivomis kojėlėmis ir milžiniškomis ausimis ji
mylėjo „iš tikrųjų“!

Kai jis krypuodavo pro šalį, ji pajusdavo gilų ilgesį – –. Ji tiesiog stovėdavo su
cukraus gabalėliais, kurių jis nenorėdavo paimti, ir mėtė juos į vandenį – –.

Jaunasis vyras staiga pajuto po kojomis atsiveriančią bedugnę.

O mama paprastai pasakė: „Rositą taip sunku prižiūrėti. Aš griežtai seku, kad ji
daug miegotų. Bet kokiį susijaudinimą norėčiau nuo jos atitolinti – – –“³⁶.

Taip pat ir motinos širdis jautė „tvyrantią lemtį“.

Jaunasis vyras su abiem elgėsi vienodai. Jis jas abi bučiavo, su abiem, ranka
rankon vaikščiojo po terasą, vakarais valtele lėtai plaukiojo ten ir atgal – – –. Ru-
denį atsisveikindamas abiem padovanojo dvi paausutus karvių varpelius sagės
pavidalu su išraižytais žodžiais: „Ežero pakrantė“.

Kitą rytą mieste Rosita dainavo altu: „O, mano kalnai, mano kalnai – –“.

Taigi tai išties buvo tikra daina – – tikra daina!

Margarita klausėsi ir sau mąstė: „Tikra poetė, tikra dainininkė – – –!“

O Rositai tepasakė: „Roze, tu taip perdedi – – –!“

Dvylika³⁷

„Žvejyba tikriausiai labai nuobodus dalykas“, – pasakė panelė, kuri apie tai tiek
pat teišmanė kaip ir dauguma panelių.

„Jeigu tai būtų nuobodu, aš juk to nedaryčiau“, – atšovė vaikas šviesiai rudais
plaukais ir gazelės kojomis.

Štai ji stovėjo nepalaužiamu žvejo rimtumu. Nuėmė žuvelę nuo kabliuko ir
sviedė ją ant žemės.

Žuvelė mirė – – –.

Priešais tvyrojo šviesoje paskendęs raibuliuojantis ežeras. Kvepėjo pievomis ir
garuojančiomis pūvančiomis pelkių žolėmis. Nuo viešbučio pusės atsklido peilių,
šakučių ir lėkščių keliamas triukšmas.

Žuvelė sušoko ant žemės trumpą originalų šokį tarsi laukinės tautos – – – ir
mirė.

Vaikas žvejojo toliau nepalaužiamu žvejo rimtumu.

³⁶ Viena svarbiausių Altenbergo dietos ir higienos programos sąlygų – vaikų auklėjimas, leidžiant jiems išsimiegoti, kol jie patys pabus. Pažadinti vaiką, brutaliai nutraukiant ryto sapną, Altenbergas laikė siaubinga klaida, sekinančia ne tik kūną, bet ir paralyžiuojančia sielos galias kūrybingai stebėti pasaulį, siekiant intensyviai jį patirti. Suaugusiems poetas siūlo miegoti prie atviro lango net ir šalčiausią naktį. Plačiau savo higienos ir dietos programą Altenbergas išdėstė aforizmų rinkinyje *Prodromos* (1906). *Vertėjos pastaba*.

³⁷ „Zwölf“ – iš rinkinio *Kaip aš matau*, ciklas „Ežero pakrantė“ („Seeufer“). Vertė Juldita Nagliuvienė.

„Je ne permettrai, que ma fille s’adonnât á une occupation si cruelle“³⁸, – tarė dama, sėdinti netoliese.

Vaikas nuėmė žuvelę nuo kabliuko ir vėl sviedė ją ant žemės, visai šalia damos.

Žuvelė mirė – – –. Ji šoktelėjo aukštyn ir krito žemėn negyva – – tokia paprasta, švelni mirtis.

Ji netgi užmiršo šokti, tiesiog ėmė ir išžygiavo – – –.

„O – –“, – tepasakė dama.

Ir vis tiek žiauraus vaiko šviesiai rudais plaukais veide atsispindėjo gilus grožis ir ateities siela – – –. O kilnios damos veidas buvo raukšlėtas ir išblyškęs – – –.

Ji daugiau niekam nebesuteiks džiaugsmo, šviesos ir šilumos – – –.

Todėl ji ir jautėsi kaip ta žuvelė.

Kodėl ji privalėjo mirti, tokia kupina gyvybės – – –?!

O ši šoka aukštyn ir krenta žemėn negyva – – – paprasta, švelni mirtis.

Vaikas žvejoja toliau didžiu nepalaužiamo žvejo rimtumu. Ji nuostabi savo didėmėmis išplėstomis akimis, šviesiai rusvais plaukais ir gazelės kojomis.

Galbūt kada nors ji taip pat pagailės žuvelės, sakydama: „Je ne permettrai, que ma fille s’adonnât á une occupation si cruelle!“

Tačiau šis švelnus sielos jaudulys pražysta tik prie visų sudužusių svajonių, visų žlugusių vilčių kapo – – –.

Tad žvejok ir toliau, miela mergaite!

Turi tam pilną teisę, nes apie nieką negalvoji – – –!

Žudyk žuvelę ir žvejok!

Nuo septyniolikos iki trisdešimties³⁹

Vieną kartą aš apsilankiau pas geriausią visoje rezidencijoje kirpėją.

Kvėpėjo Eau de Cologne⁴⁰, šviežiai išskalbtomis lininėmis prijuostėmis ir švelnių cigarečių kvapu – – Sultan Flor, Cigarettes des Princesses égyptiennes⁴¹.

³⁸ Pranc. „Niekada neleisčiau savo dukrai užsiimti tokiu žiauriu pomėgiu“. *Vertėjos pasta-ba*.

³⁹ Originalus pavadinimas „Siebzehn bis dreißig“, išspausdintas rinkinyje *Kaip aš matau*, ciklas „Ežero pakrantė“. Vertė Juldita Nagliuvienė.

⁴⁰ Iš pradžių taip buvo vadinami originalūs, Johanno Marios Farinos sukurti kvėpalai, o XVIII a. viduryje tapo pigaus odekolono, sudaryto iš 70 procentų alkoholio ir 2–5 procentų kvapiųjų aliejų, apibūdinimu. Prancūziškas pavadinimas tarsi sutaurina, estetizuoja paprasto odekolono kvapą. Kartu su egzotiniu egiptietišku cigarečių kvapu jis sudaro mišrių kvapų, dirginančių vaizduotę, vienovę. *Vertėjos pasta-ba*.

⁴¹ Cigarečių, kurias kavinėse pardavinėdavo ir Altenbergas, rūšys (pagal kavinės literato Felixo Salteno prisiminimus, žr. H e e r i n g 1993, 59). Įdomu, jog šią prabangos prekę jis siūlydavo Richardo Engländerio, t. y. savo tikroju, biurgerišku, vardu, mat Richardas Engländeris, vardas, kuriuo šaukiamas Altenbergas neatsiliepdavo, jam buvo susijęs su žydiškėmis šaknimis, patvirtinančiomis ir tėvo veiklos liniją – verslą, prekybą. Plačiau žr. Juldita Nagliuvienė, „Veidas, vardas ir kaukė: identiteto krizė dekadentinėje P. Altenbergo savivokoje“ (N a g l i u v i e n ė 2009, 222–240).

Prie kasos sėdėjo visai jauna mergina itin šviesiais šilkiniais plaukais.

„Ak, – pagalvoju, – tave suvedžios grafas, tu nuostabioji – – –!“

Ji pažvelgė į mane žvilgsniu, kuris bylojo: „Kas tu bebūtum, vienas iš tūkstančio, aš tau sakau, visas gyvenimas prieš mano akis, gyvenimas – – –! Ar tu žinai?!“

Aš tai žinojau.

„Ak, – pagalvoju, – bet tai gali būti ir kunigaikštis – – –!“

Ji ištekėjo už kavinės savininko, kuris bankrutavo per vienerius metus.

Ji turėjo gazelės figūrą. Šilkas ir aksomas visai nepridėjo jai grožio – – gražiausia ji vis dėlto buvo tikriausiai nuoga.

Kavinės savininkas bankrutavo.

Aš susitikau ją gatvėje su vaiku ant rankų.

Ji pažvelgė į mane žvilgsniu, kuris sakė: „Ir vis dėlto gyvenimas vis dar prieš mano akis, gyvenimas, ar tu tai žinai – –?!“

Aš tai žinojau.

Mano draugas susirgo šiltine. Jis buvo viengungis, turtingas ir gyveno ežero viloje.

Kai aš jį aplankiau, jaunoji dama itin šviesiais šilkiniais plaukais gydė jį ledo kompresu. Jos švelniosios rankos buvo visiškai suskirdusios nuo ledinio vandens. Ji pažvelgė į mane: „Tai ir yra gyvenimas – – Ir aš jį myliu – –! Nes tai yra gyvenimas – –!“

Kai jis pasveiko, perleido damą kitam turtingam jaunam vyriškiui – – –.

Jis tiesiog ją atidavė, visai paprastai – – –.

Tai buvo vasarą.

Vėliau – rudenį – jį apėmė ilgesys.

Ji juk jį globojo, nuolat prie jo prigludavo savo gazelės kūnu – – –

Tada jai parašė: „Ateik pas mane – – –!“

Vieną spalio vakarą aš ją pamačiau su juo išengiant į nuostabaus namo priebutį, kuriame spindėjo aštuonios kolonos iš raudono marmuro.

Aš su ja pasisveikinau.

Ji pažvelgė į mane: „Gyvenimas prabėgo, gyvenimas – –! Ar tu tai žinai?!“

Aš tai žinojau.

Vėl užėjau pas geriausią rezidencijos kirpėją.

Čia vis dar kvėpėjo Eau de Cologne, šviežiai išskalbtomis lininėmis prijuostėmis ir švelniu cigarečių kvapu – – Sultan Flor, Cigarettes des Princesses égyptiennes – –.

Prie kasos ir vėl sėdėjo jauna mergaitė rudais banguotais plaukais.

Ji nužvelgė mane didžiu triumfuojančiu jaunystės žvilgsniu – – – profectio Divae Augustae Victrici⁴² – – – „Kas tu bebūtum, vienas iš tūkstančio, aš tau sakau, visas gyvenimas man prieš akis, gyvenimas – – –! Ar tu tai žinai?!“

Aš tai žinojau.

„Ak, – pagalvoju, – tave suvilios grafas – – – arba net kunigaikštis!“

⁴² Lot. „Pergalingosios dieviškos kaizerės prabudimas“. *Vertėjos pastaba.*

Ecce Domina⁴³

Šiame mažame kavinės kambarėlyje, refuge de la vie⁴⁴, ji pasirodydavo kiekvieną vakarą, tarsi švelni romi princesė.

Ir staiga jis pavirsta maža kaimo koplyčia!

Pokalbiai nuščiūva – – –.

Šypsodama ji jaučia: „Mano ponai, o mano ponai, aš jūsų nepažįstu, tad kodėl gi jūs taip žemai man lenkiatės?!“

„Albertai, ponai man lenkiasi – – –!?“

Albertas: „Kokie ponai? Niekas nesilenkia – – –.“

O kambarys nušvinta, tarsi maža kaimo koplyčia!

Pokalbiai nuščiūva – – –.

Svečias⁴⁵

Aukštai lubose prieškambarį degė šviesi lemputė. Ant žalvarinio pakabo kabėjo keletas drabužių.

Jaunuolis švelniai palietė ilgą pilką moterišką paltą.

Tada jis įėjo.

Ant rūdžių spalvos šilkinės sofas sėdėjo šių namų jaunoji ponia.

Ji pasipuošė japoniška šukuosena, dekoruota trimis auksiniais rutuliais, turėjo gražius plonus antakius ir išpuoselėtas baltas rankas. Buvo apsivilkusi plačia šilkinė suknele su itin atvira raukta apykakle iš plataus blizgančio tiulio⁴⁶.

⁴³ Friedricho Nietzsche's „Ecce homo“ (lot. „Žvelk, štai žmogus“) parafrazė – „Žvelk, štai ponia“. Eilėraštis proza priklauso eskizų ciklui „Banko direktoriaus žmona von H.“ (vok. „Frau Bankdirektor von H.“), išspausdintas rinkinyje *Kaip aš matau*. Vertė Juldita Nagliuvienė.

⁴⁴ Pranc. „prieglobstis nuo gyvenimo“. *Vertėjos pastaba*.

⁴⁵ Originalus pavadinimas „Der Besuch“. Priklauso ciklui „Revoliucionierius“ (vok. „Revolutionär“), išspausdintas rinkinyje *Kaip aš matau*. Šis fragmentas siejamas su japoniško meno (kitai japonizmo) įtaka Altenbergo estetikai. Hermanas Bahras Altenbergą vadina vienu iš geriausių japoniško meno žinovų šalia Emilio Orliko, kuris metus gyveno ir studijavo medžio raižinių techniką Japonijoje. Susižavėjimas japonų menu, ypač daile, buvo toks didelis, jog 1900 metais organizuota ketvirtoji secesijos paroda buvo skirta vien japoniškai kultūrai. Paroda sukėlė milžinišką ažiotažą, paveikė ne tik kultūrinį Vienos gyvenimą, bet per jugendo stiliaus bei *art nouveau* estetiką ir kasdieninį gyvenimą: „japonizmai“ paveikė madą, namų dekorą, valgio kultūrą, mat naujosios estetikos kryptys propagavo, kad tobulėti siekiančio žmogaus tikslas – meniškai aranžuoti kasdienę savo aplinką ir ją reflektuoti, „patirti“ kaip meno objektą. Altenbergas susipažinti su japonų menu galėjo jau 1873 metais organizuotoje Vienos Pasaulio parodoje, skirtoje Japonijai. Plačiau apie „literatūrinį japonizmą“ žr. B a r k e r 1995, 112–121. Vertė Juldita Nagliuvienė.

⁴⁶ Ši apranga, kaip ir visas japoniškas namų dekoras, jokių būdų neturi nuskambėti ironiškai. Greičiau tai kasdienio gyvenimo stiliaus estetizavimo pastanga, pasitelkiant japonų kultūrą. Tai turi tapti alternatyva nuo gamtos ir jausmų atitolusiam vartotojiškam biurgerio mąstymo būdai, nesugebančiam reflektuoti ne tik gamtos grožio, bet ir meno objektų. Plg. eskizą „Miunchene“ (vok. „In München“) iš rinkinio *Ką man atneša diena (Was der Tag mir zuträgt)*, kuriame teigiama: „Mokykitės iš japonų! Kai

Už jos prie sienos ant šviesiai rudos matinės lentynos iš puikios medienos stovėjo šešios taurės storais išgaubtais stiklais su tamsiai raudonomis ir pilkomis pūslelėmis viduje, inkrustuotos auksiniais lapų ir žiedų ornamentais.

Jaunoji ponija sėdėjo lyg po stogu, tarsi verandoje.

Ant žemo fotelio iš žolės žalumo pliušo sėdėjo jauna dama dryžuoto aksomo suknia, spalva tarsi kaštonų piurė. Rudais banguotais plaukais, veido spalva lyg ruda, vos vos aprūkyta jūros puta.

„Taip ir žinojau, kad čia Jūs!“ – pasakė namų šeimininkė.

„O, aš taip pat –!“ – tarė jauna mergina.

Lėtais žingsniais jis priartėjo prie virdulio ir įsistebeilijo į „Gingerbreads“⁴⁷, sudėtus ant lėkštelės tvarkingomis eilėmis tarsi čerpės ar drugelio sparneliai po mikroskopu. Plačiame šiaudiniame japoniškame krepšyje, mažose vonelėse, pagamintose iš balto grublėto popieriaus, buvo sudėti nuo drėgmės blizgantys marons glačės⁴⁸.

Jaunoji šeimininkė pakilo ir paruošė šviesios aukso spalvos arbatos puodelį.

Jaunuolis stebėjo jos nuostabias, švelniai žongliruojančias rankas.

Į arbatą ji įdėjo cukraus ir įpylė romo. Tikriausiai ji puikiai pažinojo jo skonį. Tada ji ir vėl atsisėdo verandoje su pilkai-raudonai-auksinėmis stiklo taurėmis.

Jauna mergina atsistojo ir atnešė sidabrinį puodelį žemais kraštais bei pintą bambukinį krėslą. Jaunuolis lėtai gėrė arbatą, valgė Gingerbreads ir 15 marons glačės.

Damos šypsojosi.

Jis tarė: „Šviesi aukso geltonumo arbata, mano ponios, paskaninta romu, yra labiausiai stimuliuojantis gėrimas visame pasaulyje. Savo auksiniu skysčiu jis suteikia mums šilumos ir švelniai stimuliuoja mūsų skonio receptorius, pasklisdamas po visą organizmą tarsi malonus garas. Tai tarsi parfumuota, kvapni vonia iš vidaus. Ji tiesiog sustiprina gyvenimo galias.

Gingerbreads – tai visų anglišku sausainių kunigaikščiai. Trapūs lyg stiklas, jie įkalinę savyje „Zingiber“ žolės⁴⁹, itin stimuliuojančio augalo, sielą.“

Tada jis pasakė: „Marons glačės – tai lengvai virškinamas ir itin maistingas valgis –. Tolesniame jų įsisavinimo procese iš jų išsiskiria tiesiog dvasia.“

Damos šypsojosi.

---

vyšnios pasidabina žiedais, tauta išeina į gatves, nepratardama nė žodžio, valandų valandas stovi priešais baltai rožinį puošnumą. Nepamatysi niekur nei suolų, nei stalų, kur būtų galima apsiryti ir nusigerti. Nuščiuvusi stovi meniška tauta priešais baltai rožinį puošnumą, valandų valandas! O kambariuose ant švarių, nuostabių, švelnių, šviesiai geltonų pintų širmų kabo bambukiniai krepšeliai su gėlėmis. Vyrai ir moterys nueina prie tų krepšelių su gėlėmis, stebi juos, o tada tylomis grįžta prie kasdienių darbų. O kokio šlamšto pilni jūsų rašomieji stalai, jūsų sienos?! Jie jums *priklauso* ir basta! Ko čia žvalgytis!? Juos reikia *turėti*, o ne *mylėti*!“ [kursyvu išskirta autoriaus]. *Vertėjos pastaba*.

⁴⁷ Angliški imbieriniai sausainiai. *Vertėjos pastaba*.

⁴⁸ Sudėtingai paruošti karamelizuoti skrudinti kaštonai. *Vertėjos pastaba*.

⁴⁹ Botaninis imbiero pavadinimas. *Vertėjos pastaba*.

„Taigi, mes turime nuolat stengtis, maloningosios, gyvenime prarastas jėgas kaip galima sumaniau, rafinučiau ir greičiau atkurti, palaikyti vidinę kūno ekonomijos pusiausvyrą, ją suintensyvinti. Tokiu būdu mes tobulėjame iki begalybės ir tampame nemirtingi – – –!⁵⁰“

„Kaip gaminami marons glačės?“ – paklausė gražioji mergina.

„Nežinau, – atsakė šeimnininkė. – Aš juos perku pas Dehmelį“⁵¹.

Ponas pasakė: „Atrodo, juos troškina garuose – – –. Prie visų šių gražių, sveikų ir gerų dalykų galime pridėti ir dvi idealias rankas bei dryžuoto aksomo suknelę iš dalies raibuliuojančiu, iš dalies ir matiniu ramiu paviršiumi. Mūsų akims jie išspinduliuoja gausybę energijos ir švariai išvalo mūsų protą nuo jį apsunkinančių dalelių.“

Jaunoji šeimnininkė paraudo.

O mergina išliko blausi tarsi dūmuose panirusi jūros puta.

Jaunuolis stebėjo šį „Jour“⁵² tarsi spektaklį, skirtą dietai ir higienai⁵³. Tai reiškia, jog jo viduje suvirškinti dalykai sustiprino tauraus vyriško organizmo įtampos galias.

Arbata, Ginger, kaštonai, moters rankos – – –!

„Mes turime tobulėti, – mąstė jis. – Net užkandžiaudami“ – – –.

Damoms iškilo pozityvus gražios, komplikotos, nuostabios, gerai kūrenamos⁵⁴, alyva suteptos mašinos vaizdinys. Tarsi ją tereikėjo sujungti pavaros diržu, ir ji būtų galėjusi išvystyti itin aukšto intensyvumo, dinamikos bei galingumo veiklą bet kokioje srityje.

⁵⁰ Eskize išryškėja Altenbergo dietos ir higienos programa, propaguojama literatūrinės jo kaukės – „revoliucionieriaus“ Alberto Königsbergo. Programos tikslas – dvasinis žmogaus tobulėjimas per sveiką kūną ir vidinę organizmo pusiausvyrą, kuri pasiekama greitos medžiagų apykaitos ir lengvo virškinimo dėka – nėra Altenbergo naujadaras, greičiau tai to laikotarpio bohemos gyvenimo būdo mada. Altenbergas buvo įsitikinęs, jog fizinis kūnas neturi priimti maisto daugiau, nei jam reikia dvasiniam procesui suintensyvinti. Jis privalęs vengti maisto produktų, kurie apsunkintų skrandį ir sulėtintų medžiagų apykaitą, tad poetas šlovino valgius, tokius kaip skysta daržovių sriuba, kurie absorbuojami, jo įsitikinimu, kūne be jokio sunkumo užgulančio likučio, taigi, kurie gamina „tiesiog“ ir vien tiktai „dvasią“. Kitą vertus, dietos ir higienos estetika Altenbergo raštuose neretai prasilenkia su sveika logika (pavyzdžiui, alkoholinių gėrimų, cigarečių, raminamųjų ir kitų vaistų šlovinimas), kartais veda *ad absurdum*, tampa savotiška manija, pagal kurią buvo galima diagnozuoti poeto neurozes bei psichozes. Žr. „Sanatorijos nervų ligoniams“. *Vertėjos pastaba*.

⁵¹ Dehmelio kavinė (*Cafè Dehmel*), neoficialiai vadinama „Pas Dehmelį“, buvo viena iš labiausiai lankomų užėigų Vienoje. Jos konditeriniai gaminiai poetų, feljetonistų ir rašytojų kūriniuose buvo garsinami visame pasaulyje. Kavinės savininkas buvo ir oficialus Austrijos Dunojaus monarchijos dvaro konditeris. *Vertėjos pastaba*.

⁵² Pranc. sutrumpinimas iš „jour fixe“ – ‘susitikimas’. *Vertėjos pastaba*.

⁵³ Turėtų būti „Veranstaltung“ – ‘vaidinimas, spektaklis, koncertas, renginys’, tačiau Altenbergas ir leksikos lygmenyje naudoja redukciją, leidžiančią tekste atsirasti kiek netikėtiems prasminiams naujadarams (naudoja vok. „Anstalt“ – ‘įstaiga’). *Vertėjos pastaba*.

⁵⁴ Čia Altenbergas pasitelkia jo estetinėms prielaidoms labiau tinkančios garo mašinos metaforą. *Vertėjos pastaba*.

Gera! pakūrenta ir alyva sutepta mašina ėmė rūkti.

Tai buvo egiptietiškų cigarečių⁵⁵ dūmai.

Rūkė ir jaunoji panelė. Atrodė, tarsi didelė, iš jūros putų išskaptuota galva pati save aprūkytų iki rusvos veido spalvos – – –.

Šiltame kambaryje tvyrojo arbatos, romo ir cigarečių kvapas.

Jaunuolis atsisėdo ant sofos šalia jaunos šeimininkės ir žvelgė į jos nuostabias baltas rankas.

Jaunoji moteris paslėpė jas savo suknius šilkinėse klostėse ir sutrikusi kiek pasilenkė į priekį.

„Ar Jūs skaitėte A. Čechovą? – paklausė jis. – Jis ypatingas, tikras genijus! Atnešiau jo tomelį jums, panele – – –“.

„Paskaitykite mums!“ – paprašė parudusi jūros putų princesė.

Jis perskaitė „La mort du matelot“ ir „Les ennemies“⁵⁶ –.

Ir kas jam buvo darbo, kad abu skaitiniai tokie liūdni ir galbūt nelabai tiko šiai progai?!

Tačiau visi buvo sužavėti.

„Jūs skaitote tarsi Coqueliną⁵⁷“, – pasakė jauna mergina.

Jaunuolis tarė: „Susižavėjimas ir dikcija – tai priemonės, pagreitinančios mūsų medžiagų apykaitą, taigi, sustiprinančios mūsų žmogišką esmę. Tada tarsi pajaunėjama. Tai tarsi sportas iš vidaus.“

Jaunosios ponios rankos gulėjo ant kelių, ant juodo šilko. Ji užmiršo jas paslėpti.

Jaunasis vyras tarė: „Mano A. Čechovas! Pasakyti daug, vartojant mažai žodžių, štai kur esmė! Išmintingiausia gilios pilnatvės ekonomija – tai ir menininkui viskas, ne tik paprastam žmogui. Nors ir žmogus gali tapti menininku, turėtų juo tapti – gyvenimo menininku.“ Japonai piešia žydinčią šakelę ir pavaizduoja ištisą pavasarį. Pas mus jie piešia visą pavasarį, tačiau vos teįžvelgsi žydinčią šakelę. Išmintinga ekonomija – svarbiausia!⁵⁸ O tada, suprantat – – – Juk taip gražu pa-

⁵⁵ Čia, kaip ir eskize „Nuo septyniolikos iki trisdešimties“, cigarečių dūmai, apskritai įvairūs kvapai atlieka estetinę funkciją, turinčią suintensyvinti potyrių impresionabilumą – egiptietiškos cigaretės laikoma ypatinga prabangos preke, įsivaizduojamas jų kvapas turėtų dirginti skaitytojo vaizduotę, išplėsti jos ribas, suteikti malonių potyrių. *Vertėjos pastaba*.

⁵⁶ Tuo metu A. Čechovas dar nebuvo išverstas į vokiečių kalbą. Novelė „Priešai“ („Les ennemies“) pirmąkart buvo išspausdinta rusiškai 1887 metais. Pirmasis leidimas vokiečių kalba pasirodė *Rinktinių raštų* penkiatomyje tarp 1900–1902 metų. Tad iki amžių sandūros Čechovas buvo pažįstamas tik iš vertimų į prancūzų kalbą (Altenbergas, 348–349).

⁵⁷ Greičiausiai kalbama apie Benoist-Constant Coqueline'ą (1841–1901), tarp 1886 ir 1890 m. gastroliavusį įvairiuose Europos miestuose, ne apie Ernestą Alexandre-Houvre Coqueline'ą (1848–1909), atsidūrusį vyresniojo brolio šešėlyje. Vyresnysis Coqueline'as pasižymėjo itin skambiu balsu, išraiškinga dikcija ir charakteringais vaidmenimis, nors abu broliai buvo garsūs prancūzų komedinio žanro aktoriai. *Vertėjos pastaba*.

⁵⁸ Su japoniška tapyba Altenbergo stilių sieja monumentalumo vengimas, optinės perspektyvos akcentavimas bei kardinalios žodinės redukcijos paieškos, eksperimentuojant su ty-

sižymėti subtiliausiu imlumu formoms, spalvoms, kvapams. O tuo dalykus dar ir perteikti kitiems taip, kad jie pajustų tą patį, yra menas.

Tačiau turėti tokį pat imlumą, tokią pat švelnią nuojautą sielos, dvasios formoms bei spalvoms yra svarbiau! Tikrasis menas prasideda ten, kur vaizduojami dvasiniai, sielos įvykiai. Gyvenimas turi perskrosti dvasią, sielą ir prisigerti sielos bei gyvenimo tarsi kempinė. Tik tada jis tampa didis, tobulas, gyvybiškesnis nei pats gyvenimas! Tai ir yra menas!“

Rafinuota mašina gavo pavaros diržą. Ji dirbo preciziškai, su užsidegimu.

Jaunoji moteris išblyško. Ji daug ko nesuprato, tik žinojo, kad viskas, kas čia buvo pasakyta, gerokai peržengė jos horizontą, plėtė jį tolyn į priekį ir į viršų, tarsi taptų šviesa ar oru – – –.

Ir kaipgi ji galėjo reaguoti?! Ji susinervino. Surimtėjusi žvelgė žemyn į savo baltas rankas – – –.

---

lą, nuščiuvimą segmentuojančiais skyrybos ženklais. Savo eskizuose Altenbergas nuolat pripažįsta japoniško meno įtaką savo kūrybai (taip pat ir postum pasirodžiusiame rinkinyje *Mano gyvenimo vakaras* (vok. *Mein Lebensabend*): „Žinote, mielas pone Peteri, su kuo norėčiau jus labiausiai palyginti?! Su japonų dailininku Hokusai (reikia tarti: Hok-sai), gyvenusiu prieš du tūkstančius metų! Jis, pavyzdžiui, nupiešdavo dvi antis, o piešinyje galėdavai pamatyti ištisą pelkę, kurioje krykia šimtai paukščių! Ir kaip jam tai pavykdavo?! Kaip pavyksta tai Jums ‘pars pro toto’?! Kad dalis atstotų visumą?!“ (A l t e n b e r g 1919, „Ideal- Komplimente“, 162–163). Plg. su ankstyvąja Altenbergo recepcija, kurioje teigiama: „Jo kalbėjimo manieroje atsiskleidžia japoniškos tapybos technika, apie kurią jis tiek daug kalba, tik čia linijos bei formos paverčiamos žodžiais. <...> Iš japonų Altenbergas išmoko pasakyti trumpiausia ir preciziškiausia forma, išlaisvindamas daiktus nuo sunkio dvasios ir perteikdamas nebent aromata – saldų, nuostabų aromata. Japoniškas komponavimo būdas geriausiai atsiskleidžia ne tik bendroje kiekvieno eskizo kompozicijoje, bet ir jo fragmentuose, labiausiai vaizduojant gamtą. Nes jo būdas stebėti gamtovaizdžius perimtas iš didžiųjų japonų menininkų. Jo žvilgsnis niekada nepasiklysta detalėse, su tvirtu įsitikinimu ir aštriu žvilgsniu jis perteikia tik tai, kas svarbiausia, kas charakteringiausia landšafto bei vyksmo nuotaikai: iš nesibaigiančio išpūdžių srauto, atakuojančio mūsų akis kiekvieną sekundę, jis atsirenka tik tai; tik į tai jis nurodo vos pastebimais štrichais arba nemini visai“ (Iš Emil Schäfer, „Peter Altenberg“, *Wiener Rundschau*, Bd. 1, Nr. 2, gruodžio 1 d., 1896, 76; percituota iš B a r k e r 1995, 112–113). Maxo Messmerio *Ashantee* recenzijoje sakoma: „Jo eskizai yra tarsi stiklai, per kuriuos skaitytojas žvelgia į gyvenimo dioramą. Tačiau tai nėra paprasti stiklai, tokie kaip langų stiklas, per kuriuos tikrovė atsiskleidžia natūralistiškai. Per juos sukuriama kažkas nauja. Naujas pasaulis nėra fantastiškas ar išmąstytas fantazijos be sielos, tai daiktų būtis. Materijoje jis parodo dvasią, sieloje atranda materiją, tai, kas susieta su materija. Kaip japonai, mokydami mus pamatyti ladšaftą ar medį, viena paprasta, bet esmine linija pavaizduoja objektus, nuo atsitiktinumo, neorganiškumo išvadudami visa, kas iki šiol mūsų vaizduotėje sudarė pievų, medžių, gėlių ir gyvūnų maišalynę, taip Altenbergas mus moko žvelgti į sielą, į tai, ko mes vis dar negalime sąmoningai apibrėžti ir apibūdinti“ (Max Messmer, „Peter Altenberg und sein neues Buch *Ashantee*“, *Wiener Rundschau*, Bd. 2, Nr. 14, birželio 1 d., 1897, 543; percituota iš B a r k e r 1995, 399).

Tačiau jūros putų princesė staiga paraudo. Ji skrido kartu. Ji suvokė tiesą. Ji mąstė: „Ir tikrai! Menas – tai kažkas, suteikiantis gyvenimui gyvybingumo! Nes argi gali būti kitaip, jog iš gyvenimo išsprūdęs būtų mažiau gyvybingas, nei pats gyvenimas?!“

Ji taip pat nujautė sąsają tarp meno ir meilės – – –. „Čia taip pat daugiau gyvybės – –“, – jautė.

Mušė aštuonias.

Jaunuolis atsisveikino. Jis pabučiavo baltas rankas ir tą su „teint ambre“⁵⁹.

Prieškambaryje jis ir vėl švelniai palietė pilkajį damos palatą, kabantį ant žalvarinio pakabo.

Laiptinės užraktas džiaugsmingai pasitiko užsiveriančias duris.

Tačiau damos viduje šypsojosi – – –.

Galbūt jos jautė, kad latentinės jų įtampos galios padidėjo, o medžiagų apykaita pagreitėjo – – .

O taip, jos buvo įraudusios ir puikios nuotaikos – –!

Būgnininkas Belinas⁶⁰

Su savo jaunąja žmona jis sėdėjo „Ronacheryje“⁶¹, pramogų parke. Žmonėms, kurie dėl to priekaištavo, jis sakė: „Kodėl gi ne?! Mane domina ir tarpinės meno grandys. O kaipgi balaganiniai vaidinimai Prateryje⁶²?! Taigi?!“

Aštuntą valandą prasideda vaidinimas. Uždegta tūkstančiai elektrinių lempučių.

„The Pickwicks“. Stambūs vyrai šviesiai mėlynais triko šokinėja vienas per kitą ir prakaituoja.

⁵⁹ Pranc. „gintaro spalvos veidu“. *Vertėjos pastaba*.

⁶⁰ Originalus pavadinimas „Der Trommler Belin“, priklauso eskizų ciklui „Banko direktoriaus žmona von H.“, išspausdintas rinkinyje *Kaip aš matau*. Eskize preliminariai naudojama bruitistinė (garsus produkuojanti ir taip daiktų esenciją atskleidžianti) bei atonalinė (šiuo atveju begarsė) technika, suintensyvinanti tylos lakūnas – pauzes, panaudota ekspresionistų, vėliau kardinaliai (be žodžių, kurie galėtų simuliuoti bet kokias reikšmes) pritaikyta dadaistų. Apie Dada ir Altenbergo kūrybos ryšį žr. B a r k e r 1995, 122–131. Vertė Juldita Nagliuvienė.

⁶¹ Pagal Antono Ronacherio, žymaus kultūros vadybininko, sėkmės lydimo verslininko, užsakymą architektų Fellnerio ir Helmerio 1887 m. suprojektuota ir pastatyta koncertų bei pokylių salė, sudaryta iš viešbučio, restorano, kavinės, teatro ir pokyliams skirtos patalpos. Viena iš labiausiai lankomų Vienoje pasilinksminimo vietų. Altenbergui Ronacheris buvo labiau susijęs su varjetė menu. Tačiau, skirtingai nei to meto modernistų (tokių kaip Kafkos) kūrinuose, varjetė Altenbergo kūryboje nebuvo laikoma menkaverte, autsaideriška meno rūšimi. Ir čia, jo nuomone, buvo galima „išžvejoti“ tikram menui būdingų potyrių. *Vertėjos pastaba*.

⁶² Prateris – populiarus, aukštuomenės itin mėgstamas šešių kvadratinų kilometrų Vienos parkas su pasivaikščiavimui skirtomis alėjomis, kavinėmis, žirgynu, zoologijos sodu ir kitomis poilsio ir pasilinksminimo vietomis. Kadangi Amžių sandūroje čia buvo organizuojamos įvairios mugės, tai Prateryje buvo pastatomi ir kioskai, keliaujančios trupės čia vaidindavo laikinose tam tikslui pastatytose scenose. *Vertėjos pastaba*.

Tuo pačiu metu galima net išgirsti jų plaučius dejuojant: „Och, užtenka, duokit mums ramybę – – –.“

Visi ploja. Jaunoji ponja galvoja: „Vargšai“ – – – „Vargo nelaimėliai!“⁶³

Maža mergaitė, tarsi rožinis siūlas, dirba⁶⁴ ant balto telefono laido.

Plonutė kovoje su dar plonesniu!

„Vargo nelaimėlė!“⁶⁵ – taria jaunoji ponja.

Trys lokiai iš tamsių miškų demonstruoja savo sugebėjimus. Vienas iš jų staugia kažką savo gimtines tonais. Niekas jo nesupranta. Dainoje skamba: „Aš buvau laukinis, laukinis, hoūūūūūū aš buvau laukinis – – –!“

Visi ploja.

„Tikra vargo vakarienė“⁶⁶! – mąsto jaunoji ponja.

Pantonima „La puce“⁶⁷. Tikra niekšybė, nutildanti dvasią.

„Jauna dama šviesiai žalia šilkinė suknele nusirengia, kad galėtų surasti „La puce“, pražiopso pasimatymo laiką. La puce kaip garbės išgelbėtoja. La puce gauna medalį. Ho, la puce – – –!“

Visi ploja.

Jaunoji ponja jaučia: „Vargšai – – –!“

Būgnininkas virtuozas Belinas.

„Labai progai tinkantis pasirodymas, būgnininkas – – – kažkas pasako. – Kaip įdomu?! Ką jis sugeba?! Būgnyti?!“

Publika pasitinka jį sveikindama: „Ak, bonjour, pone būgnininke – – –!“

Ant nedidelės pakylės kreivai padėtas mažas būgnas.

Jis ateina, apsilvilkęs fraku, baltu kaklaraiščiu. Jo garbanos šiek tiek žilstelėjusios.

„Mūšis!“

Rataplan ra ra ra ra – – – iš tolimųjų tolių greitai atbilda kariuomenė, kiek akis užmato, milijonai, ir dar, ir dar, dar, dar, dar, dar. Dar – – –! Ji sėlina, atslenka tarsi šešėlis, atsklendžia – – –. Pauzė.

Šūvių salvė – – – rata! Pauzė. Salvė, salvė, salvė – – – ratatata!

Mūšis dainuoja savo dainą, džiūgauja, sukasi, žviegia, aimanuoja, iškvėpia – – – – –. Pauzė. Staiga prasideda siaubingas uraganas – – – – Rrrrataplan rrrrata rrrrata rrrrata rrrratatata ta ta ta ta – – – trrrrrrrrrrr! Šio gyvenimo, vardu „Mūšis“, mirtina kova!

Uragano sūkurys!

Jis prievartauja ausį, įtempia ją, supurto, plėšo klausą, sprogdina iš vidaus, įsiakverbia į sielą ir ją pagauna klaikas – – –! Siaubingas sūkurys, bjaurus, negailes-

⁶³ Žodžių žaismas; vok. „Mühselige“ – „Mühunselige“. *Vertėjos pastaba*.

⁶⁴ Eskize daroma perskyra tarp meno kaip milžiniškos pastangos, „darbo“, ir Dievo įkvėpto „aristokratiško“ meno, kuriam pastanga, darbas nebuvo būdingas. Ši perskyra nuolat įvairiomis variacijomis aptariama kavinės literatū diskusijose. *Vertėjos pastaba*.

⁶⁵ Žr. 63 išnašą.

⁶⁶ Vok. „Wie Müh-unselig“.

⁶⁷ Pranc. „Blusa“. *Vertėjos pastaba*.

tingas, žiaurus sūkurys, sprogdinantis ausų būgnelius iki kraujo! Negi jis niekada nesibaigs?! Jis nesibaigia rrrrata, bumbasi aplink, plėšo nervus į skutelius, rrrratata-ta! Sūkurys! Sūkurys --!! Rrrrata! Viskas nušluota nuo žemės paviršiaus, nušienauta, nutildyta!

Šūvis -- Šūvis ----- Šūvis! Rrrrrrrrat -----.

Mūšis mirė.

Tyla.

Vyras juodu fraku stovi, nusilenkia, išeina ---.

Niekas neploja.

„Siaubingas būgnininkas --, -- visi galvoja. -- Taip jis ir būgno odą suplėšyti gali.“

„Tiesiog rankų sąnarių genijus --“, -- taria aristokratas ložėje.

Jaunoji ponja sėdi, visa išbalusi ---.

„Tu atrodai tokia išsigandusi --“, -- pasakė vyras, švelniai padėdamas savo plaštaką ant josios rankos.

„Napoleonas --!“ -- sako ji.

„Kaip?!“ -- klausia vyras.

„Jam tiek mažai teplojo ---, -- tarė ji. -- Jį tikriausiai atleis ---.“

„Ne ---, -- sako vyras. -- Jie juk pasamdyti pagal kontraktą ---. Kokia tu išblyškusi --.“

Jaunoji ponja jaučia: „Napoleonas --!“

Kaime⁶⁸

Anita ir Albertas sėdi popiet verandoje savo viloje prie ežero.

Veranda spindi rubino raudonumo vynuogių lapijoje.

Albertas rūko „Henry Clay, Perfectos“, skaito Zola, *Žerminalį*⁶⁹.

Ponia žiūri į ežero sodus.

Ant krūmų kabėjo raudonos persišviečiančios ir juodos neskaidrios uogos. Maži paukšteliai, tarsi jų juodi raupai, tyliai paliko šakelę, išnyko be garso. Pievos užtaškytos violetiniais krokais. Bukmedžio šakelės atrodė tarsi nuostabūs rudi tin-

⁶⁸ Originalus pavadinimas – „Am Lande“, priklausantis eskizų ciklui „Banko direktoriaus žmona von H.“, išspausdintas rinkinyje *Kaip aš matau*. Kūrinyš pasitelkia impresionistinę tapybos manierą ir realizuoja Ernesto Macho „elementų teorijos“ principus. Šio eilėraščio proza interpretaciją galima rasti straipsnyje „Romano žanro redukcija Peterio Altenbergo estetikoje“ (N a g l i u v i e n ė 2010, 19–39). Vertė Juldita Nagliuvienė.

⁶⁹ Émile Zola (1840–1902) – žymus prancūzų rašytojas, natūralizmo pagrindėjas. Modernistų labiausiai kritikuotas autorius, kurio vaizdavimo būdą – mimetinį tikrovės vaizdavimą, žmogaus priklausomybę nuo socialinės aplinkos (perspektyva, nukreipta į išorę) – buvo siekiama pakeisti moderniu sielos gyvenimo, nesąmoningų dvasinių procesų (perspektyva, nukreipta į vidų) perteikimu (Hermann Bahr, *Überwindung des Naturalismus*). Romanas *Žerminalis* (*Germinal*, 1885) laikomas kardinaliu socialinės tikrovės akcentuacijos natūralistinėje tradicijoje pavyzdžiu, tad eskizas šia nuoroda demonstruoja sėkmingą romano žanro redukcijos atliktį, jo sutraukimą iki impresionistinio ekstrakto. *Vertėjos pastaba*.

klai, ištempti ant šviesiai melsvo pagrindo. Rudi lapai tabalavo kaip pavargę susiraukšlėję drugeliai. Riešutmedžiai lėtai lijo lapais – – –. Ponia jaučia: „Paskutinis gamtos Adieu – – –!“

Ponia žiūri tolyn į ežerą.

Ežeras:

5 valanda: blizga kaip nušlifuoti tolediečių durklai mūšyje. Pragaro kalnynas tarsi švytintis perregimumas.

6 valanda: šviesiai mėlyni tvenkiniai ir juostos bronzinės spalvos vandenyje. Pragaro kalnynas tampa kaip rožinis stiklas.

½7: citrinų geltonumo ežeras užlietas saulės juostų, violetinės spalvos dvelksmas tarsi šviesiai violetinis tvaikas. Pragaro kalnynas tampa kaip ametistas.

7: vario raudonumo ir butelių žalumo juostos bei tvenkiniai pilkame vandenyje. Pragaro kalnynas išblykšta – – –.

Banko direktorius užverčia savo knygą, užlenkia kamptį, pasižymėdamas vietą. Jis galvoja: „Žerminalis–! Tai pirma pakopa, žmonijos rūšys, darbas po žeme ir mažai sielos – – –. Mes esame antra pakopa, darbas žemėje ir šiek tiek sielos – – –. Anita – trečioji pakopa, jokio darbo šioje žemėje ir visko pertekusi siela – – –.“

Jis švelniai paliečia savo žmonos ranką, šypsodamasis sako: „Sugrįžk – – –“.

Tada jis eina vidun, tyliai uždaro stiklines verandos duris.

½8: Ežeras kaip švinas, tarsi sutirštėjęs. Pragaro kalnynas baltai pilkas, kaip nualpusi jaunamartė.

8: mažas apskritas tvenkinys toli ežere mirga tarytum sidabras. Mėnulio „Bonsoir“ – – –.

„Dar nepaduokite vakarieniš, Marianne – –, – sako vyras kambarinei, – mes palauksime – – –“.

Čia įsijungia revoliucionierius⁷⁰

Ar gali įsivaizduoti, mano drauge, kad botanikas „organiniu profaniškų savo nervų⁷¹ alkiu“ galėtų suvokti savo esmę, vien remdamasis patiekalu iš žirnelių ir žiedinių kopūstų?!

O jūs, neišmanėliai, ar išdrįstumėte „organiniu profaniškų savo nervų alkiu“ diagnozuoti švelniausią vaizdinį, vardu „Moteris“?!

Niekingieji! Nuolat alkstantys!

Yra tik vienas nuogumo nepadorumas – – –: nuogumą laikyti nepadoriu!

⁷⁰ Originalus šio nedidelio aforistinio ciklo pavadinimas „Der Revolutionär hat sich eingesponnen“, pirmąkart išspausdintas antrame rinkinio *Kaip aš matau* leidime. Aforizmus Altenbergas, kaip ir dauguma to meto modernųjų autorių, kūrė veikiamas filosofinių Nietzsche's fragmentų. *Vertėjos pastaba*. Vertė Juldita Nagliuvienė.

⁷¹ Apie 1900 metus „nervais“ literatūrinėje estetikoje (visų pirma Hermano Bahro raštuose) buvo vadinamos juslės, jutimai, įvairūs psichiniai afektai, nepaaiškinami (pasąmoniniai) psichologiniai reiškiniai. *Vertėjos pastaba*.

Savo gyvenimą reiktų traktuoti ne rimčiau kaip tik Shakespeare'o dramą! Tačiau ir ne mažiau rimtai! Leiskime save užvaldyti gyvenimo, kaip teatre. Gyvenimo teatro. Būkime savo paties idealiu žiūrovu! Būkime totaliai pasinėrę ir vis dėlto gebėkime išstrūkti tarsi iš nemalonių komplikacijų į tyrą nakties orą; patirkime, ko nepatyrę, nepatirkime to antrąkart!

Tik taip apsisvalysi nuo savęs paties!!

Ir „tavo paties tragedijos“ sukels tau šypsena – – išminties!

Tragiškosios mūsų būties silpnybės yra šios: valgyti, kai nesi išalkęs, gerti – kai nesi ištroškęs, judėti – kai tau reikia ramybės, vesti – išsivadavus iš meilės.

Išmintingai parodo gamta mums kelią! Kai mes alkstam – nuveda prie duonos, kai mes trokštam – prie vandens, kai mes pavargę – miegoti, kai esame kupini meilės – prie moters.

Trokšti meilės – tai mūsų organizmo perteklinių latentinių galių poreikis išsiliesti kituose organizmuose. Norėti būti mylimam – menkaverčių latentinių galių poreikis save išstobulinti kitų į jas įsiliejančių organizmų sąskaita.

Tik Dievas myli ir Dievo sūnus! Ir motina, ir saulė myli! Jų perteklinės latentinės meilės galios išstrykšta į pasaulį, į žmones. Jų širdys pilnos kraujo. Jiems reikia nuolat nuleisti kraują, atimti jėgą, kad jie nepakenktų mūsų sveikatai.

Tačiau tos kitos širdys serga mažakraujyste. Joms reikia Franzesbado⁷². Joms reikia svetimų galių, svetimų sielų, kad galėtų funkcionuoti. Toks Franzesbadas išreiškiamas žodžiais – „Ji mane myli!“ Šios širdys – tarsi knirkiantys kūdikiai, reikalaujantys pieno ir ramybės. Kitas turi jas užliūliuoti. Tas avino bliovimas⁷³: „Ji mane myli!“ Vaikiškoji vyrų paderme! Kada gi tu tapsi tikru vyru?! Kada gi tu, tarsi saulė, suteiksi neišsenkančias galias jų atgal neišspinduliuojančiai žemei?! Nedėkingajai! Ji atsidėkoja žydėjimu! Argi saulė, kuriai nerūpi jos padėka, nepriglaudžia žiedų prie krūtinės, kiekvienu šilumos spinduliu, kiekvienu šviesos spinduliu argi nepadedą jai augti?! Argi ji nešvenčia amžinų sutuoktusių, žemės naktis paversdama dienomis?!

Tačiau jūs, niūrūs, šalti, niekingi išnaudotojai, sielos vertelgos, laimingi namišėdos?!

Tik Dievas myli ir Dievo sūnus!! Motinos myli ir saulė myli!!

Tačiau jūs tetrokštate būti mylimi!

⁷² Vok. Franzesbad – kitaip Františkovi Laznės (Čekija) – itin populiaru tuometinės Austrijos monarchijos poilsio bei gydymo vieta, kurioje iš žemės gelmių trykšta gydomieji šaltiniai. *Vertėjos pastaba*.

⁷³ Vok. „der Zummel“ – ‘avinas’, archaizmas, XIX a. vartotas Bavarijos regione. Johann Andreas Schmeller, *Bayerisches Wörterbuch*, [prieiga internete: <http://books.google.de/books?id=ZASS0CoEHjIC&pg=PA1156&lpg=PA1156&dq=Zummel&source=bl&ots=0tWxabEzva&sig=S4nh_koI31hNbt5Cnzeifj2tNkw&hl=de&sa=X&ei=xgydUfPHFsbHswbi8IGIBw&ved=0CFAQ6AEwBjGU#v=onepage&q=Zummel&f=false>, žiūrėta 2013-05-27]. Vertime pasinaudota metoniminiu žodžio perkėlimu į avino savybę – bliovimą, mekenimą.

Miegas! Atkuriantis šventas dienos mūšyje prarastas pasipriešinimo galias! Tavo šventos vedlystės dėka pralaimėjusių nebūna!

Vyras paguldo moters sielą ant savo poreikių Prokrusto lovos⁷⁴.

Viską galiu atleisti vyrui – – tik ne bergždžias grumtynes! Tylėdamas paslėpk savo veidą – g y v e n i m o C e z a r i, kada Brutus, lemtis, tave mirtinai pakerta! B e r g ž d ž i o s rungtynės tinka moteriškei, g y v e n i m o v e r g e i! Net sklandydama virš bedugnės ji suriečia nagus, tarsi ką čiupdama!!⁷⁵

Nesugebėjimas susijungti su jokia kita moterimi nei ta, kurią mylime siela, – dieviška potencija!

Vyras myli tik viena – – pasaulį! Moteris turi tik vieną pasaulį – – meilę!

Atsargus, gyvenimo bijantis žmogus patalpina savo idealus, pasinaudodamas religija, žvaigždėse, perkelia juos į dangų, taip bandydamas sau įrodyti, jog neįmanoma prie jų priartėti.

Apie nieką nesusimąstantis, šaltakraujis žmogus-menininkas apgyvendina juos savo krūtinėje, kad negalėtų nuo jų pabėgti!

Moteris – tai demiurgo pasaulin perkeltas dieviškas tarnaitės Briunhildos⁷⁶ vaizdinys, moterimi tapęs paties Dievo troškimas vyrą padaryti sau lygiu! Tapki visa-maloningas, visa-žinis ir visa-galis, galintis apimti savo visatą, galintis valdyti save patį!

⁷⁴ Prokrustas – Poseidono sūnus, milžinas, kelių plėšikas, kaip piktadarys galiausiai nugalėtas ir nužudytas Tesėjo. Jis pasiūlydavęs keliautojams atsigulti į lovą. Jeigu lova buvo per maža, Prokrustas patrupindavo keliautojams galūnes, jeigu lova buvo per maža, ištempdavo jo galūnes tol, kol kūnas plyšdavo pusiau. Šiuo atveju Prokrusto lova – tai metafora, nusakanti kančias žmogaus, prievarta išsprauto į nustatytą, tačiau jam absoliučiai netinkančią formą arba schemą. Altenbergo aforizmuose ir eskizuose itin dažnai pasitaikantis tropas, vartojamas dvasinei vyro prievartai prieš moters sielą apibūdinti. *Vertėjos komentaras*.

⁷⁵ Iki šios vietos trumpas fragmentas pasirodo dar kartą eilėraščio forma, bet be „ritmo ir rimo“ kaip eskizo „Theobroma“ (rinkinys *Ashantee*) moto. Galima daryti hipotezę, jog eilėraštis proza parašytas kaip aliuzija į Gustavo Klimto Juditą II (1909). Drobės centre – konvulsiskai išriesti *femme fatale* rankų pirštai, suteikiantys šiam portretui moters-plėšrūno konotacijų. Panašiai tokio tipo moterys modernioje tapyboje kritikuojamos eskize „Secesija“ (vok. „Sezession“), priklausančiam ciklui „Bandydas parašyti esė“ (vok. „Essay, Versuch“). Eskizas parašytas po apsilankymo antrojoje Secesijos parodoje, organizuotoje 1898 metais, išspausdintas rinkinyje *Ką man atneša ši diena*.

⁷⁶ Brünhilde – personažas iš Richardo Wagnerio tetralogijos *Nybelungų žiedas* (*Der Ring des Nibelungen*). Valkirija, pažadinta Siegfriedo bučinio, nepaliesta jo nuotaka, inspiruojanti karžygi naujiems didvyriškiems žygiams. Per stebuklingą gėrimą užmiršta ir išduota mylimojo, užsiliepsnoja kerštu. Mirtinam jo priešui Hagenui nurodo vietą, kurioje Siegfriedą galima sužeisti ir taip tampa jo mirties kaltininke. Brunhilda pasiaukojamai seka paskui Siegfriedą į laidotuvių laužą ir taip išgelbsti pasaulį nuo žiedo prakeikimo. *Vertėjos komentaras*.

Tačiau tos kitos reikalauja: „Vyre, tapki žvėrimi!“
Velnio išperos!

Vyre, gyvenimo viešpatie! Kada gi tu pagaliau nuspręsi bendrauti su savo mylima moterimi kitaip, nei kartais pamalonini bendravimu savo šunį, pavianą ar kiaulę?!!

Žmogus-menininkas reikalauja iš savo moters vienintelės ištikimybės – – –, kad ji neišniekintų jo rasės!

Jis svajoja apie grožį ir tobulėjimą. Taip jis supranta meilę!

Tačiau tos kitos siekia – – – daugintis. Cha Cha Cha Cha – – – dar vienas būdas svajoti apie tobulėjimą!

Norėčiau būti karaliumi, kuris maldauja savo karalienės išmaldos, o ne vargeta, greičiau karalius prie vargetos kojų!!

Pavydas nėra aistra. Tai baimė! Giliausia baimė, amžina gyvenimo baimė, nepermaldaujama organiška baimė prarasti kažką, be ko negali gyventi – – savo plaučius, savo stuburą, savo smegenis, kito širdį, kuri palaiko bei saugo mūsų kraujo apytaką, tarsi ji priklausytų mums. Tarsi kraujas nebecirkuliuotų – toks yra kito praradimas. Pavydas nėra aistra! Pavydas – tai vidinės mirties baimė, amžina organiška nepermaldaujama! Tai mirties baimė!

Tik kai poetas n e š i o j a s a v y j e „karalystę, kuri dar tik ateis“, o „karalystę, kuri yra mumyse“, nuolat p a t i r i a, gyvena jis harmoningoje vienybėje su naujaisiais sielos reikalavimais, suteikiančiais seno sukirpimo žmonėms nerimą, juos sunaikinančiais. Nes nerimastis ateina iš „nežinomybės“. Tik poetas giliai širdyje žino, kas jo laukia!! Ramiai sau lūkuriuoja ir kuria dainas – – –.

Egzistuoja trijų rūšių idealistai: Dievas, motinos, poetai! Jie ieško idealo ne tobulybėje – – – jie randa idealą netobuluose.

Ekonomija

Tezė „Tu privalai valgyti tik tada, kai esi alkanas, ir nustoti, dar nepasijutęs sotus“ yra gilesnis dieviškas įstatymas, nei „ir tenegundo tavęs – –“ bei kiti. Nes pirmasis įstatymas paverčia antrąjį nereikalingu. Jame glūdi jėga, ramybė, išmintis, tiesa ir laimė!!

Kiekvieno veide būna paprastai ir aiškiai parašyta: „Čia vyrauja šėtoniškas perteklius“ arba: „Čia valdo dieviška būtinybė!“ Gaminti daugiau garo nei reikalinga lokomotyvo darbui gali tik beprotis mašinistas.

Štai koks yra žmogus!

Apimtas siautulio jis išsuka iš gyvenimo kelio ir yra sumalamas į miltus!

Net n u k r y ž i a v i m a s pasižymi išgany mo g e i s m u. Moteriškė, mirštanti iš meilės, jaučia tą patį geismą, kokį ji būtų atradusi vedybų patale. Ji seka pagrindiniu savo širdies įstatymu! Geismas yra „nervų sistemos dėkingumas“ už tai, kad vykdomi teisėti jo reikalavimai. V y k d a n t š i į s t a t y m ą žmogus apdovanojamas g e i s m u. Paskutinis mirčiai paskirtos meilės atodūsis yra tarsi pirmojo melodingo atodūσιο santuokos guolyje atitinkmuo!! Siela tarsi randa išganymą. Abi prapuola meilėje vienodai, tiek laimingiausia iš mirtingųjų, tiek nelaimingiausioji iš visų! Tačiau tie, kurie niekina, paneigia s a v o s i e l o s į s t a t y m ą, gyvena ir miršta be geismo.

Mados žurnalas

Tavo apdaras yra tavo esmės praplėtimas ir pratęsimas anapus epidermio⁷⁷. Tai pirminis sielos a p d a n g a l a s, atsakingas už vidines a t o d a n g a s⁷⁸. Platus klostytas apdaras yra tavo įdvasinimo, tavo nematerialumo simbolis! Kūnas dings-ta, lieka tik didingas, i toli nusitęsiantis judesys, tarsi upė. Todėl galima teigti, kad švelni šilkinė tūkstančio plissė⁷⁹ medžiaga yra tikroji „angliška mada“. Kuo labiau suknia suteikia judėjimo išpūdį, tuo dieviškesnės prigimties ji yra. Gražiausias ap-daras būtų sparnai!

Moters siela yra kukli: ji ieško Jėzaus Kristaus ir Napoleono, Diogeną ir Hölderliną ji sujungia vienoje būtybėje! Šią vienintelę širdies be melo ir be nuolaidų tiesą šunes vadina paauglės svajonėmis!

Miegas – tai šventa gamtos priedermė išgydyti dienos žaizdas. Pertraukti miegą prieš laiką – reiškia nuplėšti užsitraukiančios žaizdos raiščius!

Vienos motinos paklausė: „Kaip Jūs auklėjate savo dukrelę?!“

„Aš leidžiu jai miegoti – –“, – atsakė ši geriausia, išmintingiausia.

Jeigu būtų mano valia, išleisčiau vienintelį įstatymą: kiekvienas turi teisę i iš išorės nepertraukiamą, iki pabaigos besitęsiantį miegą!

Šio įstatymo vykdymas padarytų visus kitus įsakus nereikalingus. Jame glūdi ramybė, sveikata ir laimė!

Miegas! Nuolat grįžtu prie svarstymo, kas tu esi. Nes tu – f i z i n ė n e r v ų e v a n g e l i j a!

Moteris savo „gražia forma“ vaizduoja tai, ką žmogus-menininkas išreiškia sa-vo „gražia siela“. Jos kūno genialumas prilgsta jo dvasios genialumui. Jos kūnas yra jo „materija tapusi“ dvasia. Jo dvasia yra jos numaterializuotas kūnas. Ji „yra“ tai, ką jis dar tik „mašto“⁸⁰

⁷⁷ *Epidermis* – medicinos terminas pavadinti viršutiniam odos sluoksniui, apsaugančiam audinius nuo išorinės aplinkos poveikio. *Vertėjos pastaba*.

⁷⁸ *Žodžių žaismas* – vok. „Hülle“ (liet. ‘apvalkalas, kiautas’) – „enthüllen“ (liet. ‘atskleisti, atidengti, išvynioti’). *Vertėjos pastaba*.

⁷⁹ Pranc. „plissé“ – tekstilinis audinys iš smulkių dirbtinių klosčių. *Vertėjos pastaba*.

⁸⁰ Žr. toliau eskizą „Primityvioji“ (vok. „Die Primitive“).

Galimybė nusikratyti pertekliaus galių nuolat pasikartojančiame svaigulyje, ekstazėje – tai širdžių, kenčiančių dėl perviršio galių, higiena.

Tačiau švelnioji moters siela tik svajoja! Svajonės nėra ekstazė. Svajonės nėra svaigulys! Tai svajonės – svajonės apie svaigulį! Jos negali išlaisvinti iš galių perviršio. Joms nebūdinga higiena. Jos neša nepakeliamą našta, jos serga. Tačiau tie šunes sako: „Isteriškos bobos!“ Tai kerštas už ekstazę, kurios jie n e v a l i o j a moteriai suteikti – – – !

K a l b u t a i , k a g a l v o j u – – – m y l i u t a , k o g e i d ž i u .

Kitai privalėčiau amžiams n u t i l t i !

Tai ž m o g i š k a ! !

Žmogiška yra tylėti, kai dvasia ir siela nekalba! Vaisingame žodyje save išreiškianti, apsireiškianti, išsivaduojanti dvasia skamba tobuliau! Žodis, kurį išta-riu, bučinys, kurį dovanuju, – tai šventos dvasingumo gimtys, tampančios „gyvy-bingu gyvenimu“, „fiziniu veiksmu“!

Poetas, mąstytojas, menininkas, pranašas – ar yra kas nors geresnio?! Taip!

Būti l y d e k a k a r p i ū t v e n k i n y j e ! !

Nejudriuosis priversti p a j u d è t i ! !

Ar tada jie suprastų „balsą iš viršaus“?!

Kada lydeka juos sučiumpa, mažų mažiausiai jie pradeda – – emocionuoti!

Lydeka, čiupk!

Ištikimybė – tai sielos „inertiškumo įstatymas“. Ak, ištikimos sielos, kokios jūs neištikimos – – neištikimos savo tapsmū!

Moteris – tai jos ilgesys!

Ji y r a t a i , k u o n e t a p o !

Šis antrasis paslaptingasis moters gyvenimas nori gyvenimu tapti, nori gimti, būti!

Pagimdyma dukterį, ji gimdo savo „ilgesį“, tapusį „gyvu organizmu“, o jis gali nuraminti besiveržiančias jos galias. Moteris yra tarsi pusiau-būtybė. Tik ji ir jos dukrelė kartu sudaro vienį! Per dukterį ji siekia r e a l i z u o t i savo pačios nepatirtą g y v e n i m a !

Š v e n t o j i d v e j y b è ! Žmogus, kuriame t a r p s t a i l g e s y s , ir jo ilgesys, tapęs žmogumi! Aiman tau, moterie be dukters! Kaip tu įkūnysi savo ilgesį dėl nepatirto gyvenimo, kaip jį pagimdysi?!

Jauna dama kartą pasakė: „Niekas negali suprasti A. K.“⁸¹ – – – nes kiekvienas jo ištartas sakinytis yra jau aštuntas.

---

⁸¹ A. K. – Alfredas Königsbergas – viena iš agresyvesnių Peterio Altenbergo kaukių, kurias jis kitur vadina revoliucionieriumi. Plačiau apie tai žr. „Veidas, vardas ir kaukė: identiteto krizė dekadentinėje Peterio Altenbergo savivokoje“ (N a g l i u v i e n è 2009).

Prieš tai buvusius septynis sakinius jis leidžia atspėti mums! Štai kaip jis vertina mūsų širdis, mūsų dvasią. Jis elgiasi su mumis kaip su „gyvenimo pilnamečiais“, kaip dvaro operos kapelmeisteris su savo atlikėjais. Kuklūs jie sėdi prie savo puštų, žvelgia į jį pasitikėjimo kupinu žvilgsniu ir supranta jo intencijas.

Tačiau su jumis jis privalėtų kalbėti tarsi su pradžiamoksliais: a, a, a, a, b, b, b, b.

Žvelkit! Kai man kas pianinu pagroja septynių natų motyvą: a, ef, e, gis, a, be, ha, aš jau girdžiu visą Izoldos meilės kančią⁸²!

A rebours⁸³

Dekadansas?! Ateities tobulėjimo gimdymo skausmai. Ir moterį išsekina jos nėštumas! Sveika ligotos sveikatos liga. Žvėries stadijos rekonvalescencijos.

Laiminga meilė?! Tai būseną, kurios „šventąjį kelią“, deja, apriboja pasiektas tikslas.

Nelaiminga meilė?! Ji laiminga tuo, jog suponuoja „niekad nesibaigiančią kecionę saulės link“.

Taip pat ir judėjimas yra poilsis – – nuo poilsio!

Ir disonansas turi idėją! Jo idėja – išganymo ilgesys, išreiškiamas konsonansu⁸⁴. Konsonansas?! Tai disonansas, praradęs idėją.

Skaistybė?!

Kada vien valdžiai organai, tikri karakalos⁸⁵, priverčiami

⁸² Omeny turima Izoldos mirties iš meilės arija „Švelniai tyliai...“ (vok. „Mild und leise...“) iš Richardo Wagnerio operos *Tristanas*. Šis kūrinys – viena iš mėgstamiausių ne tik ankstyvojo Nietzsche's, bet ir Altenbergo (šalia *Skrajojančio olando*) Wagnerio operų. Žr. taip pat fragmentą „Šeimyninis gyvenimas“ iš ciklo „Revoliucionierius“, „Tristanas ir Izolda“ bei „Skrajojantis olandas“ (abu iš rinkinio *Ką man atneša ši diena*). *Vertėjos pastaba*.

⁸³ *Atvirkščiai* – kultinė prancūzų rašytojo Karlo-Joriso Huysmanso (1848–1907) knyga, modernizmo epochoje laikoma dekadanso brevijoriumi. Nedidelės apimties ir ribotos fabulos romano centre – dekadentiškos sielos aristokratas, neurastenikas Jeanas Floressas des Esseintes, palaipsniui atsiribojantis nuo socialinės realybės ir atsiduodantis vienatvei savo užmiesčio viloje, puoselėjantis estetizmo ir mistizmo idėjas. Fragmentas sunkiai nusakomas žanrinio požiūriu, greičiau tai Huysmanso romano komentarai, sužavėto skaitytojo užrašomi kūrinio paraštėse. Žr. taip pat „De Libertate“. *Vertėjos komentarai*.

⁸⁴ Lot. k. 'con' – kartu, 'sonare' – skambėti. Muzikiniame žodyne – tai garsų darna, išreikiama harmoningai skambančiais akordais ir intervalais. Jo priešingybė – disonansas (lot. 'dis' – atskirai, 'sonare' – skambėti) – nesusiliejančių muzikos garsų sąskambis, dermės nebuvimas. *Vertėjos pastaba*.

⁸⁵ Caracalla (188–217) – nuo 211 m. iki mirties buvo Romos cezaris, patvaldys, tikrasis vardas – Marcus Aurelius Severus Antoninus, Caracalla – pravardė. Pasižymėjo ypatingu brutalumu, despotizmu, iki pat viduramžių buvo apibūdinamas kaip nesuvaldomas, neprognozuojamas monstras. Modernizmo epochoje priskiriamas Romos imperijos žlugimo ir

šventai tarnauti vieninteliam kaizeriui, vardu „Siela“. Kada jie sutaurinami iki šventų kaizeriškų įstatymų vykdytojų.

Krikščionybė?! Pagonybė?! Iki šiandien egzistavo tik vienas Žmogus.

Jis gimė skaistybėje! Ir buvo nesuteptas. Ir dovanojo meilę nieko nesitikėdamas mainais!! Ir mirė iš meilės, nes „kvaila gyvenimo aistra“ Jo nepagimdė ir nepasklido po jo nervus!

Sek jo pėdsakais!

16 metų stovėjo Dante Alighieri lauramedžių giraitėje ir laukė Beatričės – – –.

Tačiau tie kiti laukia tik vieną dieną – – o tada nueina į „Kleine Blutgasse; neskambinti, belsti“⁸⁶!

Grožio absentas⁸⁷

Jis prabudo vėlų apniukusį rytą. Nuostabi vėsa tvyrojo mažajame kambarėlyje. Jis atsargiai išsliūkino iš šilto lovos kanalo, užkloto linine paklode, šviesiai melsva stepių antklode ir pūkiniu apklotu, kad Kamilos neatvėsintų šaltas oras, ir degtukais užkūrė kambarinę kietmedžio krosnelę. Iš pradžių jis, žinoma, užvarstė „kambario plaučius“ – langus, pakabindamas priešais trigubą storą antklodę iš švelnios kupranugario vilnos.

Kamila – – – taigi, štai ji, gulėjo čia už dešimt kronų⁸⁸. Šventasis nakties dvelkimas – – –! Ak, argi būtų galima taip pasakyti apie kitas moteris?! Tačiau tavo alsavimas, Kamila, tekainuoja vos dešimt kronų ir kvepia kalnų pievomis. Nepaprastas kvapas. Kvėpavimas pilnas jėgos ir šviežumo!

Jautis suėda gėles, jas suvirškina ir padaro mėšlu. Ir šis mėšlas, kurį jis padarė iš gėlių, suteikė jam

---

nuopuolio epochai. Modernizmo recepcijoje buvo teigiama, jog jis buvo apimtas didybės manijos, tačiau savo aplinkos laikomas niekingu, išprotėjusiu tironu (antikinėse legendose tirono ženklų tampa incestas su motina, tuo pačiu buvo kaltinamas ir Neronas), keliančiu panieką. Šiuo atveju omenų turima genitalijų sritis, kuriai Sigmundas Freudas priskyrė libido funkciją. Altenbergo fragmentas tikriausiai perteikia tai, ką Freudas įvardija *sublimacijos* terminu. *Vertėjos komentaras*.

⁸⁶ Liet. „Mažasis kraujo skersgatvis“ – siaubo istorijomis bei legendomis apipinto skersgatvio Vienos senamiestyje, netoli Stefano aikštės, pavadinimas. Iš čia buvo galima patekti į namus su gana izoliuotais kiemais. Užrašas „neskambinti, belsti“ paprastai būdavo aptinkamas viešuosiuose namuose. *Vertėjos komentaras*.

⁸⁷ Originalus tekstas „Absinth Schönheit“ iš rinkinio *Kaip aš matau*. Tradicinis absentas – žalsva karčiojo pelyno trauktinė, turinti anyžių prieskonių. XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje buvo manoma, kad absentas dėl tam tikros tujono koncentracijos – itin nuodingas gėrimas, sąlygojantis pykinimą ir haliucinacijas, depresiją, spazmus, epileptinius priepuolius, konvulsijas, aklumą ar net nusikalstamą elgesį, tad Pirmojo pasaulinio karo metu net buvo uždraustas. Šiuo atveju absentas gali būti suprantamas kaip „nuodingo“, degradavusio, sielai ir kūnui pavojingo mąstymo, klaidingo išankstinio vertinimo, prietarų apie nuoga moters kūną metonimija. *Vertėjos komentaras*. Vertė Juldita Nagliuvienė.

⁸⁸ Plg. Pigičiausia gatvės prostitutė Vienoje kainavo dvi kronas, žr. Z w e i g 1988, 105.

gyvenimą, suteikė jam jėgos. O savo dėkingumą jis išreiškia žodžiais g a t v ė s m e r g š ė!

Medį krosnelėje apėmė švytėjimas, jis traškėjo. Tada sužžė ugnies jūra ir liepsnos buvo tarsi švogždžiantys šunes: h-ts, h-ts, h-ts, h-ts.

Krosnelė paskleidė šilumą; tarsi poeto dvasia. Visa tapo impregnuota šiluma, sklaidėsi, tačiau vis tiek buvo impregnuota. Netgi balta kalkių siena atvėrė savo poras, įkvėpė ir sušilo.

Tada jis švelniai atidengė pūkinę antklodę, ir įsistebeilijo į „Dievo meno kūrinį“, „ramybės žudiką“ – moters kūną – pumpuojantį nepaslankiam pasauliui judėjimą tarsi paslaptina įelektrinanti mašina!

Taip jis sėdėjo ir jį apėmė baimė, neapykanta „Kitiems“ – – visiems tiems siaubingiems fantomams, vaiduokliams, kurie grėsmingai ir nesuvokiamai išky-la vyro širdyje. Ponams, siunčiantiems susižavėjimo kupinus laiškus, leitenanto pavaduotojui, apimtam jaunatviškos aistros, niūriajam visagaliam šefui, vyriausiajam kavinės kelneriui, kuris jai atidarė taupomąją sąskaitą banke, mechaninio tiro savininkui, kuris ją apdovanodavo už kiekvieną „šūvį į dešimtuką“, visiems, net sau pačiam! Nes tu pats sau esi fantomas, vaiduoklis, tarsi kitas, atsidūręs šalia moteriškės, koks paprastai nesi!

Ką jie iš jos atėmė, fantomai?! Kokius pėdsakus paliko?! Nieko, nieko. Kiekvienas plaukelis buvo savo vietoje, ir švelniai išblyškusi oda blizgino tarsi sniego baltumas akis, atsispindėjo jose ir suteikė švytėjimo.

Šit ji guli – „išdykvietintoji“. Cha cha cha cha – – –

Niekingi pavergtos žmonijos sielos prietarai! Ir kurgi dingo, prašau pasakyti, virš žydinčių pievų sklandančio samumo⁸⁹ pėdsakai?! Tarsi nesudrumstas ežero veidrodinis paviršius, atspindintis amžiną grožį! Išmesk nereikalingus akmenis, panardink aštruosius irklus, perskrosk geležinį kilį – – – nugalėtasai! Staiga jam tampa viskas aišku. Tarsi genijui, kurio širdies niekas nebegalėtų sužeisti, nes joje stuksį viso pasaulio pulsas!

Štai koks gražusis moters kūnas. Kokius pėdsakus palieka šis „ramybės drums-tėjas“?! „Šventu gyvenimo elastingumu“ gražusis kūnas panaikina blogio pėdsakus ir tarsi iš Rojaus sodų plūsta iš jo grožis, ir grožis, ir grožis, suteikiantis tau ramybę. O kaipgi siela, tapusi dykviete?! Jos siela – m a n y j e! A š e s u j o s s i e l a, n e j i n a i! Esu „dvasia tapęs“ jos gražusis kūnas. O jos „forma“ yra mano „vaizdiniu tapusi“ siela. Tarsi Dievas-Canova⁹⁰ būtų išskaptavęs mano sielą gyvybingai būčiai, o materija būtų jos kūnas! A š – j o s e s m ė, j i – m a n o f o r m a. Mes abu esame pasaulio būtis poroje – – –!

Jis nuėjo prie krosnelės, ėmė stebėti medį. Jis nebedegė, sukrito, išsivadėjo, išseko, rymojo papilkėjęs ir suplonėjęs, nes pernelyg greitai įsiliepsnojo, sunkiai kvėpavo, o dabar merdėjo, atlikęs misiją. Tačiau kambaryje tvyrojo jo siela, šiluma, ir suteikė gyvenimą. Kamila gulėjo nuoga ir kvėpavo šia medžio siela, šilumoje ir

⁸⁹ Samumas – vietinis dykumų smėlio audros šiaurės Afrikos – Arabijos erdvėje apibūdinimas. Išvertus iš arabų kalbos reiškia ‘nuodingas vėjas’. *Vertėjos pastaba*.

⁹⁰ Antonio Canova (1757–1822) – italų skulptorius, klasicizmo atstovas. *Vertėjos pastaba*.

ramybėje telkė naujas jėgas leitenanto pavaduotojui, jo jaunatvės aistrai, niūriajam šefui ir tiro savininkui, ir visiems, visiems.

Staiga ponas pagalvojo: š t a i t u t a p a i v i s k u o, n e s n e s i n i e k a s k i t a s, t i k g r o ž i s, gatvės mergšė! Bet vis dar švyti, ak, pagoniška šiluma! Tave sustingdyti! Užkonservuoti lede, paguldyti į fabrikinių kristalinio ledo plokščių karštą! Kad sustingtum! Taptum atstumianti, tarsi žiemos šaltis. Kad nebetvoktum karščiu, nelaiminga moterie, ir nebešvaistytum gyvenimo šilumos! Matydami tave, paguldytą ant kristalinio ledo plokščių, o ne įvyniotą į švelnias patalų drobes, mes būtume išvaduoti! Ir jusdami, kad šaltis skverbiasi į tave, palaiptui ir visiškai užgrobdamas karščiu alsuojančio kūno šventovę, jį užgesindamas, ištrindamas tave ir fantomus: niūrujį šefą ir leitenanto pavaduotoją, ir tiro savininką... Visi nusi-gręš nuo šalčio, atsiskirs nuo jo, sukris, papildkės, suplonės, neįvykdę misijos. Cha Cha Cha Cha --- Vien aš išliksiu gyvas! Aš! Nes tavo esmė neatsiejama nuo karščio, o tavo forma yra amžina tarsi poliarinės jūros ledas! Aš liksiu su tavim! Nes aš myliu ne tavo esmę, kuri tėra mano materijos forma, bet tavo formą, kuri yra mano materijos būtis! Mano minčių grožis yra tavo kūno grožis! Mano sielos puošnumas yra tavo kūno narių linijos! O pramoninio kristalinio ledo blokai, kuriuose tu būtum užkonservuota iki mirties, nesunaikintų nė vienos tavo linijos, – tik dėl jų išliEPSNOJA mano meilė! Ir amžinybė susituoktų su tuo, kas amžina! Nesunaikinamas su nesunaikinamu! Tavo sielos grožis, realizuotas „Kūnu“ su mano kūno grožiu, atsispindinčiu „Sieloje“ --- !

Tačiau dabar čia viešpatauja liūdnasis materijos įstatymas; argi ji nesuteikia šilumos, pakankamos visiems, prilygstančios tūkstančiams milijonų krosnių?! Argi ji neiššvaisto savo latentinių galių pasaulio erdvei, kur atšalę kūnai vienas kitą laižo, kol ims liepsnoti?! Cha! Sustingdyti! Tam, kad viešpatautų kaizeris „Grožis“! Kad taptum amžinybe, tu praeinamybe! Nesvarbu kur pradėta, ar moters iščiose, ar šaltame Canovos marmure, tu būtum skirta tik vieninteliam – dievažmoguiu! Tada taptum amžina „žmogumi tapusi“ pasaulių grožybe!

Tačiau ji prabudo ir tvoskė karščiu.

Tada tarė: „Eikš ---“.

Primityvioji⁹¹

Naktinis baras, 4 valanda ryto.

Prie vieno stalo sėdi septyni klajūnai ir laukia ryto, auksinio rausvaspalvio ryto,

⁹¹ Originalus pavadinimas vok. „Die Primitive“, iš rinkinio *Kaip aš matau*. Tai moters, kurios esmė sukoncentruota vaisingumo ir dauginimosi funkcijose, apibūdinimas. Eskize Altenbergas demonstruoja, kaip poetinio žodžio galia perveda žmoniją iš „kreidos periodo“ stadijos į tobulą žmogaus sielos būvį, sublimuojantį seksualinę energiją, o ne ją iššvaistantį. Žr. taip pat „Primityviosios aforizmai“ iš rinkinio *Ką man atneša ši diena* („Aphorismen einer Primitiven“, *Was der Tag mir zuträgt*). *Vertėjos komentaras*. Vertė Juldita Nagliuvienė.

tarsi turistai prie Schafbergo⁹², prie Rigi⁹³.

Tačiau čia tikrai ne kalnų oras.

Klajūnas – tai iš vėžių išstumta mašina „žmogus“. Jis klūpčioja, bėgioja šen bei ten, atlieka nereikalingus veiksmus (ir kam!), išsikvepia, tada apvirsta ir lieka gulėti, tarsi girtas gatvės atmatose.

Štai jie, sėdi, leidžia sau pinigų, ir kalba kalba, tarsi viską gerai išmanytų, bet yra visai nusitašę.

Tada jie ima lažintis net sukaitę.

Prie kito stalo sėdi fiakrų⁹⁴ vėžikai. Jų veiduose įsispaudęs tarsi užkonservuotas tylus, savaiminis brutalumas. Retai, beveik niekada čia nekyla audra. Visi surišti vienu mazgu. Manau, viskas dėl arklių: „Tu šunsnuki –!“ Spyris į pilvą. Tačiau tikrasis niekšas sėdi bare – ar dar kur kitur. Vargšas gyvulys tik reprezentantas. Visos aistros subėga į kanalą, vardu „arklys“.

Jauna mergina nuostabiai gražiu išblyškusiu veidu pasilenkia prie stalo, prie kurio sėdi jaunas išblyškęs vyriškis.

„Kas Jums?!“ – paklausia jaunuolis ir paliečia tyliai jos gražiąją baltą ranką.

„Man baisu“, – atsakė mergina.

„Ko gi tas antai iš Jūsų nori?“

„Nieko! – Tik man atrodo, jis mane muš, jeigu tik išeisiu į gatvę. Net nedrįstu grįžti namo. Man nereikia meilės –. Man reikia pinigų, gražių drabužių. Tačiau jis mane muš – – –.“

„Eikite su manimi“, – pasakė vyriškis ir atsistojo.

Jis jautė gilią simpatiją tiems, kurie skelbia tikrą, atvirą žodį, sklindantį iš vidaus, netgi jei jis brutalus, kaip pati gamta.

„Man nereikia meilės – man reikia pinigų, gražių drabužių.“ Tai jį sužavėjo. Jis ją įsimylėjo, nes jos kalba buvo identiška visam organizmui, dar daugiau, ji pati buvo skambantis vientisas organizmas, jai nereikėjo instrumento, tokio kaip fleita ar klarnetas, kuriuo vos panorėjęs galėjai sugroti, taip ar kitaip. Ir tada atidedamu į šalį, tarsi jau nebebūtum fleitininku. Niekam nerūpi, kas tu esi. Nusišluostai lūpas ir tiek. Esi muzikantas – bet ne žmogus! Pastarasis negali atsikratyti savo muzikos, negali nusišluostyti lūpų – – –. Jie negali negiedoti apie žmogaus esmę, kar-tais daina sklinda taip tyliai, jog išgirsti gali vienas kitas. O jeigu prigimtis brutali – – dainuok brutaliai!

Tačiau tie kultūringieji groja pagal kitų dūdele.

Tegu tavo žodis tampa tiesa! Tada iš jo gali sužydėti grožis – – gali.

Taip jis galvojo. Jam pakako pagrindo „tiesa“.

„Aš tokia“, – pasakė ji, ir tai jį sužavėjo.

Tada jis pagalvojo: „Tai tarsi kreidos periodo žemė, o kas toliau?!“

⁹² Schafbergas – kalnas Zalckamergute, esantis ant ribos tarp Zalcburgo ir Viršutinės Austrijos regionų. *Vertėjos pastaba*.

⁹³ Rigi – kalnų masyvas tarp Vierwaldstättersee, Zugersee ir Lauerzersee centrinėje Šveicarijoje. Aukščiausia viršūnė – Rigi-Kulmas, 1797 metrų aukščio, mėgstamiausia turistų lankymosi vieta, jau nuo 18 amžiaus laikoma išskylų ir atostogų rojumi. *Vertėjos pastaba*.

⁹⁴ Dvikinkis vežimas. *Vertėjos pastaba*.

Tad taip jis tapo jos riteriu, jos gynėju.

Ji kibo jam į parankę, prisiglaudė, bijodama „Petruccio“⁹⁵. „Man nereikia meilės“, – sumurmėjo.

Buvo penkta valanda ryto.

Ar turiu aprašyti gatves rytais?!

Šis vargingas, nuskuręs ankstyvosios žmonijos pasaulis, išmainantis vėsu ryto orą į nuostabią patalo šilumą, už 30 kreicerių⁹⁶, už 40, už 60?!

Iš bakalėjų sklinda nuostabus kvapas.

Ką čia besakyti?! Nesu labai linksmai nusiteikęs.

Esu kitoks, nei tie, kurie laukia saulės, išberiančios į gatves baltą šviesą, vasaros šilčius spindulius – – –.

Jis vedasi mergaitę pas save į namus.

Jo kambarėlis buvo mažas, bet išsiskyrė individualumu. Visų pirma jis kvepėjo svarainiais⁹⁷, kurie buvo sudėti kampe mediniame puskubilyje. Antra, jis buvo švarus tarsi olandiška troba, o langai turėjo nuostabias plačias užuolaidas, išsiuvinėtas ažūru, tarsi senų pageltonavusių briuselinių kopūstų viršūnėlės. Trečia, virš lovos kabėjo nuostabi E. von Gebhardto⁹⁸ graviūra „Paskutinė vakarienė“. Virš Judo galvos ant pusiau pravirų durų buvo priklijuota stora auksinė moneta su nuostabiu Spinozos atvaizdu.

„Tas nuplauna ano gėdą. Uždengia jį grynų auksu, atitaiso klaidą.“

Tokia buvo viso to prasmė.

Jaunuolis paėmė kvepiančių pušinių malkų ir į plačią šviesiai žalią krosnelę sumetė iš jų nupjaustytas drožles. Jas uždegė, o ant viršaus pridėjo kietmedžio.

Greitai pasklido maloni šiluma, pasidarė karšta, jauku.

Mergaitė sėdėjo kampe prie krosnelės visiškai nuoga.

Jaunuolis sėdėjo priešais ją prie stalo ir rašė sąsiuvinyje: „De pudore“⁹⁹. Gėdos jausmas! Tikriausiai tai suvokimas, jog tarp to, kuo mes privalome, galėtume būti fiziškai, ir to, kuo mes dar tik esame, atsiveria bedugnė. Mes gedime savo pačių

⁹⁵ Petručio – personažas iš Wiliamo Shakespeare'o dramos *Užsispyrėlės sutramdymas*. *Vertėjos pastaba*.

⁹⁶ Kreiceris – smulki Austrijos Dunojaus monarchijos laikų moneta, 100 kreicerių sudarė vieną guldeną. Tokį vardą moneta gavo dėl kryžiaus antroje monetos pusėje. *Vertėjos pastaba*.

⁹⁷ Vok. *Quittenäpfel* – botaninis pavadinimas *Pyrus Cydonia Linn*, vaisius, panašus į kriaušę, išorinis luobas pasidengęs švelniais pūkeliais, o pats vaisius itin mėsingas, tačiau labai kietas ir rūgštus. Daugiausia naudojamas sulčių ir džemų gamybai, turi daug naudingų vaistinių savybių. Auga ant į obelis panašių medžių, žydi panašiai. Itin vertintas mistikės Hildegardos von Bingen, jau viduramžiais naudojamas tiek maisto, tiek vaistų gamybai. *Vertėjos komentaras*.

⁹⁸ Edmund von Gebhardt (1838–1925) – Diuseldorfo mokyklos tapytojas, itin žinomas dėl religinių paveikslų. Jo paveikslas „Paskutinė vakarienė“ buvo labai paplitęs kaip vario graviūros reprodukcija. *Vertėjos pastaba*.

⁹⁹ Ital. „De pudore“ – ‘gėda’. *Vertėjos pastaba*.

Aš, kuris suluošinamas veržlaus gyvenimo. Šis gedulas ir vadinamas „gėdos jausmu“. Užmiršk, žmogau, kas esi! Mes gėdimės visko, kas sugriauna mūsų Aš, kas neleidžia augti. Tai ilgesys tos būsenos, kada mes tapsime išbaigti, lygūs Dievui

Ką tu slepi, kai tampi savo paties idealu, kai išspinduliuoji „veiksmu tapusią idėją“?!

Tada tu atsirandi Rojuje, kaip kadaise, ir apsinuogini!

Grožis nužudo gėdą!

Tikriausiai šis jausmas mums duotas tam, kad jį galėtume nugalėti savo tobulumu.

Kai tapsi tuo, kuo privalėjai tapti, nusimesk kokoną, pergalingasai!“

„Ką Jūs ten rašote?“ – paklausė mergaitė.

Jis jai perskaitė, paaiškino. „Šios mintys atėjo tiesiogiai iš Jūsų, – pasakė. – Aš jas tik užrašiau.“

Ji tarė: „Matote, aš myliu savo kūną, aš jį suvokiu kaip kažką švento. Aš labai rūpinuosi, tausoju šį kūrinį¹⁰⁰. Pavyzdžiui, jam reikia ilgo, savaime besibaigiančio miego, paprasto, lengvai virškinamo maisto ir tūkstančio kitų dalykų. Kai pabundu, mano kambarys būna šiltas nuo ugniakuro. Kambario viduryje jau stovi didelė vonia, pripildyta šalto šaltinio vandens. Linksmi pašoku iš lovos, puolu į vandenį ir ten guliu penketą minučių. Tada atgal į lovą. Ak, tada aš garuoju – manyje pulsuoja tūkstantis gyvenimų! Tik tada aš tikrai keliuosi. Tai man sukelia itin daug džiaugsmo – – –. Vėliau valgau vištienos buljono su trijų įmuštų kiaušinių tryniais, tada žuvies, po to rokforo¹⁰¹. Aš geriu tik vandenį, nerūkau. „Jūs tikra egoistė“, – kartą man pasakė vienas ponas. Bet kam gi aš turiu suteikti malonumo, sau, ar tiems, kurie galvoja: „Kai tapsi tuo, kuo privalėjai tapti, nusimesk kokoną, pergalingoji“!?!“

Taip ji stovėjo, žavingai šypsodamasi – –!

Jis pabučiavo ją į lūpas.

„Jūs turit dvasią“, – tarė jis. Tačiau ji buvo jo paties.

Jis kalbėjo toliau: „Jūsų kvėpavimas kaip išvirtų, dar šiltų, išgliaudytų, saldžių migdolų.“

O pats sau galvojo: „Šis kvapas yra viso organizmo išdava. Dėl šio kvapo tave aš myliu. Tai Dievo ženklas, tikras Dievo dvelksmas: „Taip visa, kas yra apie mus, gali tapti tyra!“

Jį apėmė dieviška tobulumo euforija. Tai buvo tarsi keliautojo džiaugsmo sūknis ant kalno viršūnės – – – aukščiau patekti nebeįmanoma! Iš čia kyla ramybė, santarvė, laimė! Išpildytas Dievo troškimas – – nėra už jį nieko šventesnio! Šis troškimas nukreiptas taip pat į tuos, kurie tempia sunkią sielą našta. Tegu ji tampa

¹⁰⁰ Vok. „das Gebilde“ – ‘darinys, kūrinys’. *Vertėjos pastaba*.

¹⁰¹ *Roquefort* – prancūziško mėlynojo pelėsio sūrio, daromo iš avių pieno, pavadinimas, jį Altenbergas itin mėgo ir buvo įsitikinęs, kad tai – dietinis maistas.

graži! Norėtum puoselėti gražųjį vaizdinį, norėtum suteikti jam amžinybę, tačiau netobulumas viską paverčia pelenais, atima švytėjimą! Ir kodėl taip atsitinka?!

Šis idealus kūnas, šis iš prigimties tyras kvėpavimas išskleidė niekšingą aistrą, panaikino instinktus ir suteikė išganyto pasaulio pojūtį.

Tad miegoti jie nuėjo kaip brolis ir sesuo.

Kada ji pabudo, jis sėdėjo priešais ją. Buvo trys popiet, o ji gulėjo visa nuraudusi.

Kambarys skendėjo šiltoj ūkanoj nuo kvepiančios, ugnyje traškančios pušies medienos.

Viduryje jau stovėjo vonia su šaltu šaltinio vandeniu.

Ant baltai padengto stalo nedideliame inde puikavosi šviesiai pilka branzino¹⁰². Želė stikliniame indelyje žibėjo tarsi vynuoginis topazas – –.

Sidabrinėje lėkštelėje gulėjo baltai žalsvo rokforo gabaliukas.

„O, – nustebo miegalė. – Jūs toks geras!“

Ji maudėsi penkias minutes. Tada šis žydintis, idealus kūnas garavo šiltoje lovoje.

Po to nuoga ji sėdo prie stalo ir pietavo.

Jis jai patarnavo, kaip karaliaus asmens sargybinis.

Pirmą kartą savo gyvenime ši primityvioji sutiko ne vyrą, bet žmogų – – –. Jam, kaip ir jai, jos kūnas buvo – – – šventovė. Ji net reiškė savotiškas teises į jo priežiūrą. Tai buvo tarsi Graikijos dvasia – – –. Tarp jo ir jos atsirado kažkas, ką galima pavadinti bendru suvokimu. Tai nebuvo komedija, kurią vienas ar kitas apsiėmė vaidinti. Juos siejo laisvė, tarpusavio supratimas. Todėl ji prie jo prisirišo! Per komplikuoatą primityvumo analizę jis tapo kone jos auklėtoju. „Nuostabiai nesąmonybei“ jis suteikė filosofinį pagrindą, psichologinį paaiškinimą. Jis „atpažino“ primityvumą! Bet jam tai maždaug reiškė: „Na ir kas?! Tavyje juk vis tiek švyti Dievo grožis!“

Mes negalime formuoti žmonių kaip mums šauna į galvą, bet mes galime juos kurti pagal jų pačių suvokimą. Jų idealumas slypi ne mumyse, jis – jų nuosavybė!

Galėtume vos ne pasakyti: auklėti – reiškia „išsiklausyti į organinį tobulėjimą“.

Tačiau tie kiti siekia lenkti, parversti ant kelių, apipjaustyti, perversti, perlaužti, sugriauti – –!

Ir ką gi jie sugriauna?! Pačius save! O tada dejuoja dėl „sužlugusių idealų“!

Atsisveikindama mergaitė paprašė: „Padovanokite man tą auksinę monetą nuo paveikslo – – –“.

Tai buvo godumas ir smalsumas tuo pat metu. Ji norėjo sužinoti, kas slypi už monetos.

Tada jis išėmė paveikslą iš rėmų ir atlipino monetą. Tada ji pamatė Judo galvą.

„Dar vienas griovėjas – – –!“ – pasakė.

„Kodėl, dar vienas...!? Jis visada vienas ir tas pats. Jis slepiasi mumyse ir kituose taip pat. To jūs negalite suprasti. Viduje visada slepiasi kažkas, kas išduoda, parduoda, nužudo mumyse idealų žmogų – – –!“

¹⁰² Ital. *branzino* – Viduržemio jūros žuvis.

Ji pasiėmė monetą su Spinozos atvaizdu.

„Adieu“, – tarė ir pabučiavo į lūpas.

Tada jis pakabino paveikslą atgal ant sienos virš savo lovos.

Jis vis dar juto jos kvapą, tarsi lukštentų, šiltų, saldžių migdolų.

Ir štai sėdi jie vėl visi, liūdesy paskendę kilnieji, priešais mirtinai pavargusių, į kampą įvartytą kilniausiųjų, visos žmonijos žiedą. Išblyškęs Judas stovi prie įėjimo, o už durų švyti rausva šviesa. Prietema – – – tačiau ne auštančio ryto – – – tai stoja naktis, reiškianti savo teises!

De libertate¹⁰³

Skiriu princesei von C...

Giliai nugrimzdes krėslė sėdėjo kunigaikštis. Su plačiu juodu raiščiu ant rankos, patyrusios sužeidimą nuo grafo dūrio – – – .

„Ileisk jį – – “, – kreipėsi kunigaikštis į kamerdinerį.

Įėjo poetas.

„Apie jus, mano pone, sklinda kalbos: kad gyvenate ,à rebours“¹⁰⁴, naktį painiojate su diena, aukštinate kekšes ir negirdėtu būdu aiškinate būties procesus. Siekiate iškreipti pasaulį, sukelti perversmą¹⁰⁵ ir visas tradicijas paminti vien už tai, kad jos priklauso vakardienai, o ne rytojui ar porytojui!? Tarsi sielos Robespjeras¹⁰⁶ – – – . Aš pats to nekenčiu. Pakanka, kad artimieji, gyvenantys šalia manęs, elgiasi à rebours. Todėl jūs ir jūsų dvasia, – nuodai, kurie, viljuosi, nukenksmins nuodus manyje, – šiandien man atstos paskutinį vaistą mano ligotai ir perdėm nualintai širdžiai – – – . Tad kalbėkite!! Ar pajėgtumėte apversti pasaulių tvarką!? Nusikaltimą paversti dorybe, pertvarkyti dėsnius!? Kad tapčiau nuolaidesnis tiems, kurie m ū s ū suvokimu p r a s i ž e n g i a!?“

„Kunigaikšti! Mes visi kaliniai, gyvenimo areštantai, žingsniuojantys skambant maršui, savojo „aš“ galerininkai. Tarsi baisioje didžiulių raudonų plytų kareivinėje visi praleidžia tą trumpą jiems skirtą laiką, taip ir nepasinaudodami likimo malone – gimtimi. Tiek to. Kas tam priešinasi?! Taip jau yra! Tylėk, gyvenimo rekrūte!

Bet kaip?! Argi neduoti mums neįtikėtini gebėjimai savo fantazijose, svajonėse ir pramuose įamžinti praeinančią gyvenimą?! Vadinasi, esame savojo „aš“ meni-

¹⁰³ Lot. ‘Apie laisvę’. Iš rinkinio *Ką atneša man ši diena*. Vertė Rūta Ježak.

¹⁰⁴ Pranc. ‘atvirksčiai, atbulai, priešinga kryptimi’. Aliuzija į dekadentinį Karlo-Joriso Huysmanso romaną. Žr. 83 išnašą. *Vertėjos pastaba*.

¹⁰⁵ Tekste „bouleversieren“ – iš pranc. k. „buhlwerss“ ‘sugriauti, nuversti, padaryti perversmą’. *Vertėjos pastaba*.

¹⁰⁶ Maximilienas Robespierre’as – jakobinas, vienas iš Didžiosios Prancūzų Revoliucijos veikėjų, itin pasižymėjęs pirmuoju Revoliucijos laikotarpiu. 1793–1794 metais garsėjo tuo, jog, besiremdamas Rousseau idėjomis, pagrindė teroristinės diktatūros būtinybę, žiauriai susidorojo su Revoliucijos priešais, tačiau ir pats buvo galiausiai suimtas ir giljotinuotas. *Vertėjos komentaras*.

ninkai, sielos avantiūristai¹⁰⁷. Ar įmanoma, kad pats Dievas ir yra toks menininkas ir tik jis vienas išrinktuosius vergiškos natūros „žmones“ sukuria laisvomis nuo visko, kas varžo, būtybėmis!? Dievo fantazijos kūriniai! Paties Dievo poezija ar net svajonės?!?

Pranokdamas visus menininkus, Dievas išties pajėgus šen bei ten, aplink mus, pavargėlius, sukurti laisvą nuo tarnystės ir saitų gyvenimą, žmones, atrinktus iš šimtų milijonų vergų, kurie, išsivadavę nuo sunkaus gyvenimo įstatymo ir savo potraukių, kitiems pademonstruoja laisvę, tačiau ne kaip i d e a lą ir ne kaip k o š m a rą, o kaip laisvę iš esmės, laisvę, išsibarsčiusią visatoje ir kuri, įsikūrusi konkrečiame organizme, paverčia ją kitu organizmu – laisvu žmogumi! Tai gali įvykti su elgeta, gal net su karaliumi, su kekše, princese – – – !

Netrukus matysi, vargšas pataikūne¹⁰⁸, jog ta, Dievo meninio nusiteikimo dėka „virtusi kūnu“ pasaulių laisvė – tai ir vargšas poetas Paulis Verlaine’as¹⁰⁹, krėtęs kvailystes ir nupuolęs, ir pilkaakė aktorė rausvais plaukais ir nuostabiomis rankomis, o kartais ji tarsi pirklys, kuris staiga grįžo į kalnų ganyklas ir ėmė gyventi tarsi miškininkas, mėgstantis senutėles apsamanojusias juodąsias pušis, besiklausantis po saulėlaidos genių – pirmakščio miškų tamtamo! Arba nelyg jauna mergaitė kilusi iš padorios šeimos, laisvai, su ypatingu lengvabūdiškumu, atsiduodanti kūniškai, arba lyg karalius, vadovaujantis neregėtų statinių statyboms, dar – kaip paleistuvė, nesulaikomai besiveržianti link bedugnės ir nekreipianti dėmesio į tai, arba kaip peržengusi ribas ir nusklendusi į beribes erdves princesė, kuri tarsi kondoras, įveikusi traukos jėgą, supasi aukštai pernelyg išretėjusiame dangaus skliaute – – – ! Uždraustame rojuje.

Keisti jūs esate, o vergovės akivaizdoje netgi apkvaite! Jūs esate tarsi vienas iš tų, kurį pikti giminaičiai laikė uždare tvarte, o paskui netikėtai pasirodę lankytojai jus paleido laisvėn!?

Toks žmogus veikia palūžtų, patirtų nuoalpi ar visai nukvailėtų. Ak, tie žmonės! Matydami laisvę iš tvarto, iš Dievo perspektyvos, kuri juos traktuoja kaip varganos padermės egzempliorių, net jei mažumėlę perdėtai, sutirštintom spalvom, jie nukvailėtų visai ir netektų vilties. Kaip valstietiško būdo stačiokas, kuris pirmąkart pastebi ore laisvai ir ramiai sklendantį didelį daiktą, tuo pačiu metu išlaisvintą ir tarsi besišypsantį. J i s s k l e n d ž i a, s k r e n d a, t o l s t a, todėl žmogus suskumba čiupti žeme besivelkančią virvę ir paskerdžia tą sklendantį daiktą, n e s j i s j u k s k l a n d o, j i s s k r e n d a, j a m j u k t a s ž m o g u s n ė m o t a i s – – – .

¹⁰⁷ Tekste – „Farceure“, iš pranc. k. ‘juokdarys, šelmis, klounas’. *Vertėjos pastaba*.

¹⁰⁸ Tekste – „Rampant“, iš pranc. k. ‘pataikūniškas’. *Vertėjos pastaba*.

¹⁰⁹ Paul Verlaine (1844–1896) – prancūzų poetas, simbolizmo lyrikas, Parnaso mokyklos atstovas. Nuopoliu Altenbergas tikriausiai vadina Verlaine’o homoseksualų ryšį su Rimbaud, kuris jį pasmerkė alkoholizmo liūnui, smurtavimui, nors draugystės su Rimbaud fazė, įstūmusį Verlaine’ą į depresiją ir suicidinę būseną, buvo viena produktyviausių jo gyvenime. Visiškai nuskurdęs, sergantis sifiliu, bet pripažintas kaip poetas Verlaine’as miršta Paryžiuje. *Vertėjos komentaras*.

Panašiai ir su damutėmis, vegetuojančiomis po siaubingais korsetų šarvais ir koneveikiančiomis tą, kuri išlaisvino savo puikiąsias karališkas krūtis!

Pažįstu vieną kuklumu pasižymintį pirkli¹¹⁰. Tačiau virš jo lovos kabo dvi nuostabios graviūros. Apačioje užrašas: „Kai buvau 18 metų, savo dievu laikiau Košutą. Dabar, būdamas 70-ies, garbinu Victorą Hugo! Aš išlikau laisvas – – –!“

Daugelis pasakytų: „Ar tai pasakęs tikrai užsiima prekyba?“

Ne, tai šventoji paradigma, kurią Dievas įsteigė pasaulin, siekdamas įrodyti, jog sielų laisvė prieinama net labiausiai suvaržytiesiems! Netiesa, jog laisvė tvyro tik šią akimirką! Juk žarijos po pelenais turi daugiau ekspansijos jėgos nei pamažu blėstančios liepsnos!

„Gyvenimo kunigaikštienės“, laikančios save „laisvomis moterimis“, iškyla kaip šviesus demonstratyvus objektas mūsų blausioms akims, tam, kad pagaliau išvystume kosmose išsklidusią ir šią akimirką vietoje susitelkusią laisvę, kurią įmanoma pasiekti! Būties kunigaikštienė, neįsprausta į gyvenimo korsetą, moteris iš esmės, „sužmogintas“ šio pasaulio grožis, moteris be savo priedų, be nuobodžių, kilniajam moteriškumui būdingų savybių, nevainikuota dorybėmis, be ištikimybės skeptro, be nuolankumo apsiausto, be valdžios obuoliu¹¹¹ siūlomos meilės, moteris be dėkingumo ir neišsiilgusi taikos, neištroškusi ramybės, nei gėrio, moteris, nenaudojanti įnagio savo sielai, laisva, visiškai laisva, tarsi daiktas, iš kurio, apimtas menininko nusiteikimo, Dievas pašalina gravitacijos jėgą ir kuris laisvai sklando, kai tuo tarpu visi kiti sminga žemyn, verždamiesi į ramybės oazę!! Laisvumas, plevenantis saulėtame būties eteryje! Esybė, paklūstanti pasauliniams štormams, pats pasaulinis štormas! Arba nepaprasta p a b a i s a, s i a u t ė j a n t i savo pačios sielos labirinte, sulig kiekvienu kvėpsniu dovanojanti palaimą, osu kiekvienu letenos smūgiu sutraiškanti vyrą¹¹²!

Jūs, išperos, užgimusių dieviškojo menininko E. T. A. Hoffmanno smegenyse, kuriam kartais jau ir įgrysta kurti šimtus milijonų „skalbinių sąrašų“ sudarinėtojų¹¹³ ar tarakonų naikintojų, tad kartais išsprūdusi iš užslopinto pasąmonės ka-

¹¹⁰ Tikriausiai kalbama apie tėvą. Žr. „Autobiografiją“. *Vertėjos pastaba*.

¹¹¹ Omeny turimas antikinis siužetas apie Trojos karaliaus sūnų Parį ir obuolį, kurį jis privalejo dovanoti gražiausiai deivei. Apsisprendęs obuolį skirti Afroditei, prižadėjusiai jam už tai gražiausios mirtingos moters meilę, pateko į kitų deivių – Heros ir Atėnės – nemalonę. Kitaip šis vaisius vadinamas „nesantaikos obuoliu“, nes tapo karo tarp graikų ir romėnų bei Trojos civilizacijos žlugimo priežastimi. Siužetas apie Heleną šiame tekste sąveikauja su toliau minimu plėšrūniškos meilės reikalaujančios moters tipu. Žr. 75 išnašą. *Vertėjos komentaras*.

¹¹² Gali būti paveikta Franzo von Stucko drobės „Sfinkso bučinys“ (1895). Moters-sfinkso motyvas buvo itin mėgstamas secesijos tapyboje. *Vertėjos komentaras*.

¹¹³ Aliuzija į E. T. A. Hoffmanno literatūrinį šedevrą *Katino Murklio pažiūros į gyvenimą*. Pirmuose romano skyriuose ironizuojami kunigaikščio Irenėjaus, apibūdinamo kaip didžiai apsišvietusio ir kūrybingo žmogaus, sugebėjimai. Aliuzija tiesiogiai susijusi su pranešimu, kurį per naktį turi parašyti kunigaikštis: „O koks tas pranešimas, kurį vargšas patarėjas turi rašyti visą naktį? Ogi iš visų departamentų – iš virtuvės, valgomąjo, rūbinės – gauti skal-

lėjimo bent viena iš jų ima švęsti kūrybinių galių orgiją! Žvelkite¹¹⁴, žvelkite iš savo karcerių, urvų, kareivinių, tvartų, tvankių miegamojo kambarių, vienučių, kalėjimo sienų! Jūs, bukos vergų išperos, užuot klūpoję ir su pasigėrėjimu stebėjęsi nesuvokiamybe, kaip kažkada primityvios tautos stebuklingas apraiškas ir nesuprantamus dalykus, šiandien jūs, įžlūs išpuikėliai, siekiate sugriauti tuos puikius retus kūrinius, kuriuos didysis menininkas Dievas į jūsų tamsią vergovės vienutę atsiunčia kaip pavienius, „gyvenimu besimėgaujantių“ egzempliorius, idant sužinotumėte, jog egzistuoja laisvė ir šviesa! Kūrinius, savasties orgijų apsvaigintus, užkrečiančius nerimu save ir suglebusią visatą, tačiau alsuojančius laisvę, esančius laisvus nuo būtinybės!! Kaip žmogumi virtusi granata, kuri sueiži ir sprogstą, prarasdama besaikį savo galios neišvengiamumą – taip išsivadavusi visą potenciją gražina visatą! Kai pamatau sielą, kuri, netardama nė žodžio, eina ir panardina savo kūną Dunojaus srovėje, aš, užuot filosofavęs, žemai lenkiu galvą prieš tokią sielą, kuri pasuko laisvės kryptimi ir nepasidavė viešpaties „gyvenimo“ pavergiamai, tarusi: „Man čia ne vieta, verčiau eisiu, adieu – – –.“ O, nieko man nesakyk – – –. Aš žinau, ko visi taip linkę saugotis, gyvendami draugėje! O, aš tai žinau. Tačiau kai mes savo nedorumo viršūnėje kartą per daugybę metų slėnyje išvystame švytinčią princesę, kuri, išsilaisvinusi nuo gravitacijos ir žemės dėsnio, nusklendžia pasaulin, mūsų pačių saugumui, mums nepasiekiamam, mums, teisingiems ir normaliems šios Žemės gyventojams, belieka paklusti vienintelei sielų pareigai ir žvelgti šiajai įkandin su giliu liūdesiu!!

Cha cha cha cha – – – duokite man šampano, pone! Aš išgersiu iki dugno už princesę! Ji gyvenon e m e l u o d a m a!

Aš išgersiu už „gyvenimo princeses“, kurios nesileidžia apgaunamos gyvenimo pilnatvės!

Lengva apsiriboti, kai ir taip apribota! Aš išgersiu ligi dugno už princeses!

Paskui sviesiu stiklą už savęs į sieną!

Aa – – – –

Nagi, prieik, Berta arba Grėte, arba Ana, dienos pareiga vėl kviečia virsti robotu! Kviečia susitelkti draugėn!!“

Poetas nutilo.

Tuo tarpu kunigaikštis gulėjo nugrimzdęs savo krėslė ir mąstė – – – –.

---

binių sąrašai už praėjusį ketvirtį, ir jam įsakyta padaryti pranešimą visais skalbinių klausimais“ (žr. Hoffmann 2011, 29). „Skalbinių sąrašo sudarinėtojai“ – tai apibūdinimas, šiuo atveju sąveikaujantis su Hoffmanno filisterio samprata. „Skalbinių sąrašo“ (vok. „Waschzettel“) metafora Amžių sandūros feljetonistikoje (Karlo Krauso, Stefano Zweigo esė) taip pat apibūdinama menkavertė, savalaikė rašliava, kuria bet koku ant popieriaus lapelio prikeverzotu tekstu bandoma pretenduoti į didžiąją poeziją. *Vertėjos komentaras*.

¹¹⁴ Čia ir kitur Altenbergas naudoja mesianistinę stilistiką, aptinkamą Naujajame Testamente ir priskiriamą Jėzaus Kristaus proklamacijai kalbėjimo manierai. *Vertėjos pastaba*.

Svečiuose pas Buffalo Billą¹¹⁵

Kai jai suėjo 18 metų, kartą kažkas paklausė, kodėl gi tokiems maloniems jai asistuojantiems ponams ji išlieka tokia šalta ir abejinga?!? Tada Nuostabioji atsakė: „Tai nutiko, kai man buvo dešimt metų. Kartu su savo mylimu tėčiu ir ponu poetu leidome vakarą pas Buffalo Billą¹¹⁶. Tėtis ir poetas su manimi elgėsi labai maloniai, tad jaučiausi nuostabiai pakylėta. Didžiulė aikštė mirgėte mirgėjo nuo prožektorių šviesų ir buvo pilnutėlė dūmų, kuriuos paskleidė pistoletų šūviai, o amerikiečių trimitininkai energingai pūtė maršus. Viskas buvo nuostabu. Truko beveik tris valandas, ir štai tėtis, prieš prasidedant paskutiniam numeriui, jau ketino mane vestis namo, kai poetas tarė: „Elisabeth nė už ką nederėtų praleisti čerkesų raitelių – – –!“ Taip mes pasilikome. Tuomet pasirodė jie – viesulu švilpdami, stovėdami patrupintose balnakilpėse, plačiai ištiestomis rankomis, nesilaikydami vadelių, neįtikėtinai laisva ir oria laikysena, tarsi kybodami ant skriejančių arklių. Aš pašokau iš savo vietos, apimta drebulio sugriebiau tėčio ranką. Nuo to laiko niekas niekada man nebeadarė įspūdžio – – –.“

Mano pirmoji knyga ir mano knygos apskritai¹¹⁷

Per Kalėdas išėjo nedidelė mano eskizų knygelė, pavadinimu „G y v e n i m o p a s a k a“. Taip nūdienos romantizmas, poezija artėja prie p e r n e l y g u ž s i è m u s i ū, skatindama juos suklusti, ištikus nepaprastiems, subtiliems, ypatingiems įvykiams štai-būtyje! Kurti tuos įvykius derėtų d y k a d u o n i a m s! Poetams!

Tik poetui būdinga neabejotinai hipertrofuota, kaip, beje, ir bet kuriam kitam žmogui, siela, bet pernelyg stiprus energijos pulsavimas joje neleidžia jam būti paprastu žmogumi! Per sielos prizmę daugelis įprastų dalykų atrodo neįprastai, neįdomūs virsta įdomiais!

¹¹⁵ Originalus pavadinimas „Bei Buffalo Bill“, išspausdintas rinkinyje *Gyvenimo pasaka* (vok. *Märchen des Lebens*, 1908). Vertė Rūta Ježak.

¹¹⁶ Buffalo Billas, kurio tikrasis vardas William Frederick Cody (1846–1917), buvo patyręs amerikiečių bizonų medžiotojas ir vienas iš moderniojo šou verslo pradininkų. 1883 metais jis subūrė mišrią kaubojų bei indėnų trupę, kurios dėka organizavo vadinamąjį „Laukinių vakarų šou“. Šio šou metu tikri kaubojai milžiniškose tam tikslui paruoštose aikštėse demonstravo šaudymo ir rodeo sugebėjimus, medžiojo tikrus iš Amerikos atsivežtus bizonus, karo spalvomis nusidažę indėnai užpuldinėjo pašto karietas, buvo inscenizuojamos ir kovos tarp indėnų ir kaubojų. Panašios inscenizacijos turnė po Europą metu (1887–1913 m.) europiečiui suteikė iškreiptą ir tuo metų klišinį laukinių Vakarų paveikslą, sustiprintą ir tuometinės panašaus tipo nebylaus kino produkcijos. Buffalo Billas su savo trupe gastroliavo ir Vienos Prateryje 1890 m., pakartotinai ir 1906 metais. Vaidinimai su indėnų karo šūksniais ir kovų scenomis tapo itin svarbiu įvykiu, pakarėjusių išrankią Vienos publiką. *Vertėjos komentaras.*

¹¹⁷ Originalus pavadinimas „Mein jüngstes Buch und meine Bücher überhaupt“, išspausdintas rinkinyje *Rinkinys iš mano knygų* (vok. *Auswahl aus meinen Büchern*). Vertė Rūta Ježak.

Kasdienybės romantizmas laikomas pačiu kilniausiu iš visų auklėjimo priemonių. Mus supa neįkainojami turtai, kurie mums dovanojami kiekvieną akimirką; kam prašyti poetų, jei šią „gyvenimo“ poeziją patys gebame patirti!?

Kartą teko stebėti jauną, nuostabią moterį, dedančią lėkštėn ją be galo mylinčiam vyrui prastesnę kepsnio dalį, o sau tuo tarpu geresniąją. Man tai pasirodė tragizmu persunkta poezija! Staiga suvokiau visus liūdnius dalykus, kuriuos dar patirs šis nelaimingasis nuo tos įstabiosios, o tuo pat metu – jūdviejų asmeninius tragiškus konfliktus, nes juk niekas neišvengia likimo piršto! Šioji moteris, pateikdama kepsnį savo kuo švelniausiai ja besirūpinančiam vyrui, akivaizdžiai ji apgauna – už pastarojo nuoširdžią draugystę pasiūlydama savo niekingą egoizmą – – –.

Visi dienraščiai perpildyti tragizmo, romantizmo, humoro, poezijos. Tačiau niekas nededa pastangų visa tai pastebėti. Verčiau perleidžia poetams, atstojantiems ištisas „sielos stenografuotojų įmones“, kurios informaciją perdirba taip, jog visa taptų tinkama skaityti, būtų tinkamai „perdirbta“.

Auginkite poetą savyje, tuomet neteks gyvenimo grožį priimti iš antrų rankų, literatūriniu keliu!

Ši pavasarį viena dama man pasakė: „Alyvos būtų nuostabios, jei tuo pat metu nereikėtų galvoti apie tas ilgas savaites, kada tie krūmai stovi bjaurūs, dulkėti, be žiedų!“ Pasakymas mano ausims nuskambėjo kaip „lyrinis eilėraštis“. Poetams nepavyksta sukurti geriau, net pasitelkus rimą ir metrą – – –.

Kiekvienas iš mūsų patiriame savo „gyvenimo pasaką“, tačiau nevertiname jos, nors ir turime savyje visa, kas susiję su romantizmu, poezija, humoru, tragiškumu ir komiškumu!

Mes nemokame į savo išgyvenimus, kančias pažvelgti, vertindami perspektyvoje iš viršaus žemyn, kitaip sakant, mėgaudamiesi; mes išsisemiame, mus tai pribaigia, mes nusilpstame ir susergame, kai kuriuose žieduose negebame nei užuosti kvapo, nei atrasti medaus, mums tai tik kenksmingas, niekam tikęs augalas!

Pasitelkęs knygelę „Gyvenimo pasaka“ aš kreipiuosi, tiesą sakant, tik į išsilavinusius žmones su prašymu išpešti iš „gyvenimo“ akimirkos kiek daugiau nei iki šiol. **T e a t r a n d a k i e k v i e n a s s a v o v i d u j e a s m e n i n i p o e t a !** Aš pats lygiai tą patį dariau per visą savo gyvenimą.

Papildomas prologas mano knygai „Gyvenimo pasaka“¹¹⁸

Tai, kas nepaprasta, stebuklinga, tai, kas jaudina ir išsiskiria ypatingumu – pasakas – mes siejame su vaikyste! Kodėl jos reikalingos, jei vaikystė ir taip nestokoja pasakų ir romantizmo sau ir savaime?!? Tegu sunkaus, atšiauraus ir šalčiu dvelkiančio gyvenimo išblaivintas suaugęs žmogus pats kiekviename žingsnyje ieško pasakiškų dalykų, romantizmo apraiškų! Net, be abejonės, talentingi poetai jautriausiomis širdimis, akimis ir ausimis savo išskirtinius darbus kuria tik iš realių įvykių, linkę įsiklausyti į gyvenimo romantiką! Jei tik pasistengtume pastebėti visus perlus, kuriuos į mūsų nykią pakrantę šen bei ten paberia turtingas gyvenimas!

¹¹⁸ Originalus pavadinimas „Nachträgliche Vorrede zu meinem Buche ‘Märchen des Lebens’“, išspausdintas rinkinyje *Gyvenimo pasaka*. Vertė Rūta Ježak.

Visa ypatinga tampa tik tada, kai yra ypatingai išgyvenama! Tada kiekvienas vietinės reikšmės dienraščio įvykis atvers gyvenimo gelmes, visa, kas tragiška ir kas komiška, taip, kaip atveria Šekspyras savo tragedijose! Neteisinga gyvenimo, kurio dalyviai esame, atžvilgiu eiles pavesti vien poeto širdžiai – juk remdamiesi paprasta kasdienybe ir patys esame pajėgūs kurti! Poeto širdis netenka privilegijos sužadėjus žmonijos širdies vidinei kultūrai!

Sanatorijos nervų ligoniams¹¹⁹

Daug lešų yra skiriama sanatorijų „nervų ligoniams“ statyboms. Deja, jas stato tie, kurių „nervai stiprūs“. Šie, žinoma, apie tai nieko neišmano. Kur rasti kuo rimčiausiai nervinio pobūdžio negalavimais besiskundžiantį architektą, kuris pats sau pasistatytų tokį pastatą?! Kita vertus, turintis problemų su nervais, praradęs energiją bei koncentraciją rimtai veiklai, būtent toks, koks būna nervų ligonis, jis tokios gydyklos pasistatyti negalėtų! Vadinasi, susisaistyti su išties nervų liga sergančiu šiuolaikiniu žmogumi gali tik toks architektas, kuriam nervinio pobūdžio liga predestinuota! Nervinės padermės susirgimas – tai lyg eilinis konkursas! Didesnės išlaidos nei investicijos. Tai, savaime suprantama, sąlygoja deficito atsiradimą. Tai juk taip paprasta. Sulig kiekvieną kartą didesnėmis išlaidomis artėjama prie nervų savižudybės! Tik tuomet, jei organizmo biudžetas daugiau papildomas nei ištuština mas, pamažėle atsikuria „tvarkingi santykiai“! Būtent šitai turi tapti sanatorijos nervų ligoniams tikslu, priešingu atveju tai – – – grubus sukčiavimas! Pirmasis su „reorganizacija“ susijęs reikalavimas – garantuoti nepriekaištingai ramų miegą, kuris nutrūksta pats savaime. Tegu kiekvienas pabunda tik tada, kai pati pailsėjusi prigimtis yra pasiruošusi vėl veikti visu pajėgumu! O iki tol aplinkui turi viešpatauti kapų tylą. „Namų tvarkymas“ yra tikra niekšybė. Kiekvienam tebūnie užtikrintas netrikdomas rytinis miegas! Ir niekam, niekam nevalia pažadinti žmogaus, išskyrus jo paties pailsėjusią, pakylėtą prigimtį! Dar daugiau: tegu nervų gydytojas būna tarsi „vyriausiasis virėjas“ virtuvėje. Šios pareigos šimtą kartą svarbesnės už receptų išrašymą. Štai užkrūčio liauka¹²⁰ su špinatais suteikia žymiai daugiau gyvybinės energijos nei tąsi rūkyta mėsa su raugintais kopūstais. Kodėl itin maistingas ementalis¹²¹ nepatiekiamas kaip piurė vištienos sriuboje?!? Visiems rūpi tik uždirbti pinigus. Bet kodėl ne „padoriu būdu“, kad mokėtojas pateisintų savo išlaidas?! Nesuprantu. Sanatorijoje nervų ligoniams gydytojas privalo pateikti tik ypač pasveikimą skatinantį maistą, nes juk, pavyzdžiui, įprastas maitinimasis dėl itin didelio dirginimo sukelia skrandžio arba žarnyno katarą! Nervinis ligonis prilyginamas „kūdikiu“ arba „ką tik pagimdžiusiai moteriai“, arba žmogui, ištvėru-

¹¹⁹ Originalus pavadinimas „Sanatorien für Nervenkrank“, išspausdintas rinkinyje *Bilderbögen des kleinen Lebens (Nereikšmingo gyvenimo iliustracijos, 1909)*. Vertė Rūta Ježak.

¹²⁰ Vok. „Bries“ – veršienos užkrūčio liauka, laikoma vitaminais papildytu, itin maistingomis medžiagomis pasižyminčiu, lengvai virškinamu, dietiniu maistu. *Vertėjos pastaba*.

¹²¹ Vok. „Emmentaler“ – ementalis, šveicariško sūrio pavadinimas. *Vertėjos pastaba*.

siam alinančią operaciją! Gyvendami taip, „kaip esame įpratę“, mes pakliūname į savo pačių gyvybinių jėgų konkursą, ir tik „neįprastu būdu“ tegalime iš jo ištrūkti! „Laiminga meilė“, žinoma, tiktų kaip geriausia gydymo priemonė, tik ji patiriama retais atvejais. Tačiau juk galima pasirinkti ramybę ir lengvai virškinamam maistui! Kad nė vienas pacientas negalėtų kaip nors trukdyti, erzinti, apsunkinti kitą. Vien tik aplinkinių neišsiauklėjimas bet kuri švelnios natūros arba net ypač jautrų žmogų susargdina nervų liga. Kiekvienas pokalbis, šiurkštus klausimas, perdėta užuojauta ir daugybė kitų dalykų kenkia nervams. Čia gydytojui ir tenka misija nuo viso to ligonį apsaugoti!

Kaip humaniškai nuskambėtų šis gydytojo patarimas: „Pone, jums derėtų rūkyti kiek įmanoma mažiau, be to, geriau silpnesnes cigaretes!“

Jokios rūkytos mėsos. Verčiau poularde¹²², chapons¹²³ (paruoštas štiriškai), kurapka, užkrūčio liauka, smegenys, jūros žuvis, starkis, lydeka, ypatingo švelnumo pirmarūšis šviesiai rožinis kumpis, drebučiai¹²⁴, prancūziškos sardinės, tunas ir t. t. ir t. t.

Idealūs patiekalai: tiršta žaliųjų žirnelių sriuba su įmaišytais poularde krūtinėlės gabaliukais ir kietai virto kiaušinio tryniu, pomidorų sriuba su starkio gabalėliais. Ir apskritai visos pirmarūšės piurė arba sriubos su balta mėsa, filet de sole¹²⁵ vištienos sultinyje ir t. t. ir t. t.

Miegoti patartina lauke, pievoje ant paaukštinto poliruoto žalvarinio karkaso, ypač pavalgius pietų. Pokaičio miegas pasižymi r e g e n e r u o j a n č i u poveikiu. Toks l a b i a u s i a i reikalingas ir ligoniams, ir sveikstantiesiems. Taigi sveikiems jis j u o l a b r e k o m e n d u o t i n a s. Nervinis ligonis – tai toks ligonis, kuris n i e k u o n e s i s k u n d ž i a, o sveikas žmogus yra tas, k u r i s s e r g a!

Tačiau v i s ū s v a r b i a u s i a – grynas, šviežias oras ištisa parą. Dėl švelnios, sausos trinties su Fleshglove¹²⁶ oda užsigrūdina nuo skersvėjų ir drėgmės. Nenešioti drabužių daugiau, nei reikalauja „padorumas“. O iš išsilavinusio žmo-

¹²² Tekste „poularde“ (< pranc.) – nuo septynių iki dvylikos savaičių viščiuko, sveriančio 1200–2500 g, pjaunamo prieš lytinį brandumą, apibūdinimas. *Vertėjos pastaba*.

¹²³ Tekste vartojamas suvokietintas prancūziško „chapons“ variantas „Kapaune“. Tai kastruoto 1200–2000 g sveriančio viščiuko apibūdinimas. Kai kuriose šalyse itin mėgstama vištienos rūšis dėl ypatingo mėsos skonio. *Vertėjos pastaba*.

¹²⁴ Vok. „Aspik“ – kitaip vadinama *Gelee* (želė, drebučiai), paprastai ruošiama naudojant mėsą arba žuvį. Galima kita reikšmė – šaltas, sūrus patiekalas iš dažniausiai iš anksto atskirai paruoštų maisto produktų, užpilamų želė (šaltiena). Klasikiniai, tokiu būdu ruošti, patiekalai: ungurys drebučiuose, omarai, krabai arba vištiena vyno drebučiuose, žašų kepenėlės Madeiros (stiprus vynas, kurio pavadinimas kilęs iš Portugalijos salos Madeira, reiškiančios mišką, medį) drebučiuose ir zuikiena portveino drebučiuose. *Vertėjos komentaras*.

¹²⁵ Pranc. „Filet de sole“ – žuvis, panašios į plekšnę, giminingos ešeriui, filė. Lot. pavadinimas *Solea solea*. *Vertėjos pastaba*.

¹²⁶ Angl. „Fleshglove“ – savotiška masažo pirštinė. Altenbergas vadina ją eskize „Oberflächlicher Verkehr“ („Paviršutiniai santykiai“, spausdintas *Semmering 1912*) ‘angliška masažo pirštinė’ (A l t e n b e r g E x t r a k t e, 431–432).

gaus padorumas reikalauja itin nedaug. Idealūs drabužiai, skirti moterims: trumpos šilkinės puskojinės, sandalai, apnuogintos kojos, pėdų nedengiantis sijonas, atviri kaklas bei rankovės. Idealūs drabužiai vyrams: trumpos angliškos puskojinės, sandalai, trumpos plačios kelnės iki kelių, ploni platūs angliški marškiniai. Skrybėles ištrėmkime. Biliardo stalas lauke, po uždanga, taip pat biblioteka. Kaip tai padaryti, palikime, žinoma, architektui. Tačiau viskas, absoliučiai viskas turi būti lauke. Tegu architektas pakyla iki „higienisto“ aukštumų. Jo „estetiniai juokeliai“, kainuojantys pinigus, mažai mums tepadės!

Gražiausia patalpa yra ta, į kurią daugiausiai pakliūna šviežio oro ir šviesos. Vietoj kambarių, tarsi kalėjimo kameros, vietoj salonų, primenančių vienutes, narvai turėtų virsti bent jau atviromis erdvėmis, kaip voljerai retiems paukščiams!

Šviežias oras – tai nesenkanti regeneracijos priemonė, ja nuolat naudotis yra pigiau, nei keliauti į Gašteino¹²⁷, Franzesbado, Teplicės¹²⁸ sanatorijas. Argi daug nerūpestingų turčių pavyksta atrodyti „nepriekaištingos formos“?! Tokiems kaip lenktyninis žirgas arba šuo su kilmės dokumentais?! Atsakymas: savo gyvenimo būdo jie nesutvarkę pagal jo organizacijos principus, pagal jo imanentinius šventus dėsnius!

„Palaiminga išraiška veide“ – natūralus tobulai funkcionuojančios gyvenimo mašinos antspaudas. Poetų ir menininkų varomoji jėga – „vidinė ugnis“, kuri kitiems, deja, neužsiliepsnoja. Veido išraiška yra tiesos atspindys!

Nieko nėra lengviau kaip gydyti nervinį ligonį! Tokiam tereikia pasistatyti sau skirtą sanatoriją, ją įrengti ir jai vadovauti! O dabar tuo užsiima jį užjaučiantys sveikieji, kupini tik „pačių geriausių ketinimų“, žmonės. Tačiau šiems gi patiems pirma vertėtų turėti „sugadintus nervus“ ir porciją „genialumo“, o tai reiškia, nepaprastos „intuicijos“, padėsiančios išsiaiškinti tikruosius gydymo būdus! Tebūna pastatas tarsi gigantiškas perėnimas kambarys, pralaidus šviežiam orui ir šviesai. Teįsigali jame absoliuti „kapų tyla“. Kiekvienas žmogus dėl tūkstančio priežasčių gadina kito nervus. Pats laikas tam užkirsti kelį! Jei žmogus kurį laiką būtų saugomas nuo niekšybių, padedant jam išvengti aplinkinių bailių klastingų išpuolių, sanatorijoje jis jau būtų laikomas pusiau sveiku!

Taigi, moderni sanatorija, skirta nerviniams ligoniams, tai reiškia, sunkiausiai sergantiesiems sveikiems bei itin sveikiems ligoniams, turi liautis tradiciškai meluoti sau ir kitiems, kaip tai buvo daroma ligšiol! Įsivaizduokime tam tikrą atvirą, grotuotą pastatą, kurio patalpos prisigėrusios laisvai patenkančio į jį oro ir šviesos. Kiekvienam turi būti užtikrinta absoliuti ramybė, bet taip pat ir prasiblaškyimo galimybė, privalomą tvarka nukreipianti mintis nuo savojo „Aš“! Lietus ir skersvėjis taip pat turi būti traktuojami kaip gydymo priemonės. Visa tai, pirmiausia, o d o s g r ū d i n i m u i!

¹²⁷ Turimas galvoje Badgašteinas (vok. Bad Gastein) – kurortinis miestas Zalcburge (Austrija). *Vertėjos pastaba.*

¹²⁸ Teplicė (ček.) – gydomaisiais šaltiniais garsėjantis kurortas vakarų Čekijoje. *Vertėjos pastaba.*

Turi baigtis brutalaus nervų gydytojo „begėdiška sugestija“. Egzistuoja tik viena sugestija – gydomoji šventos, visuomet švelnios ir supratingos prigimties galia!

Didžiulis dėmesys virškinimo sistemos veiklai!

Vienintelis, kas turėtų rūpėti įstaigos vadovui, – tai būdai sukaupti milijardinę gyvybinę energiją tarsi rezervinius fondus kiekviename iš organizmų! Tai jam išaiškinti pajėgus tik protingas, bemaž genialus nervinis ligonis – juk jam gerai žinoma, kokia jo sveikata, kol kiti tuo tarpu pasiklydę savosios esybės labirintuose! Veido išraiška, paciento nuotaka kaip ant delno, nervinis ligonis nesumeluos. Žmogus, turintis užtektinai gyvybinės galios arba jos pervirši, negali to nuslėpti! Tokį išduoda jo paties eisena. Tačiau pažeme šliaužiantys, kurių žingsniai sunkūs, kurie traukiami prie žemės, o ne bando nuo jos oriai atsiplėšti, yra tikri ligoniai! Intelligentiškas nervinis ligonis gali pasitarnauti kaip neišsenkamas informacijos šaltinis nervų gydytojo praktikoje. Jis tarsi neįkainojamas objektas, padėsiantis ištaisyti klaidingas gydytojo pažiūras, o ne suteikiantis pastarajam galimybę dar kartą tarsi bailiui demonstruoti savo geresnį išmanymą!

Tulžys¹²⁹

Dar vaikystėje tulžys buvo mano mėgstamiausias paukštis.

Patiko tas nesuderinamumas tarp „gležno padarėlio“ ir „atšiaurus žiemos speigo¹³⁰“!

Be viso to, jis dar mirguliuoja mėlynai žaliomis plunksnomis, tarsi kolibris tropikuose! Žiemos kolibris!

Savo aštriai nusmailintu snapu kertantis žuvelei vandenyje; taip harpūnai sminga į banginius!

Dienų dienas tupi paukštelis pasaloje ant kelmo šalia tvenkinio. Staiga šauna, neria, smeigia. Elegantiškasis žudikas.

Niekas neišdrįstų tuo patikėti, tačiau tvenkinius, pilnus karpių, jis visiškai ištuština. Dienų dienas kėpso plunksnuotasis ant kelmo, žaižaruodamas žalio mėlio apdaru, paruošęs ietį, kardą, mirtį nešančią adatą – savo snapą!

„Romantiškasis karžygys“ mėlyno žalumo tviskančiais šarvais! Pačios gamtos pasakų princas!

Lilly pasirūpino, jog jos senelio valdose būtų iškastas tvenkinys, apsochino jį blindėmis, alksniais, lazdynais, žilakrūmiai. Viską aptvėrė gležnais pinučiais. Įkurdino ten tulžį. Ir dabar valandų valandas stebi, kaip jis tupi ir laukia. Tvenkinio viešpats!

Todėl pono komplimentai, besikėsinantys okupuoti jos gležną širdį, jai atrodo lėkšti ir keliantys juoką!

¹²⁹ „Der Eisvogel“ iš rinkinio *Nereikšmingo gyvenimo iliustracijos*. Vertė Rūta Ježak. Tulžys (lot. *Alcedo atthis*) – itin dailus ryškiai mėlynos spalvos tulžinių šeimos paukštis ilgu juosvu snapu. Altenbergo miniatiūroje – intensyvaus gyvenimo, išjudinančio nepaslankiuosius, pavargusius, „pažeme šliaužiančius“, metafora. *Vertėjos pastaba*.

¹³⁰ Vok. „Eisvogel“ – pažodžiui išvertus reiškia ‘ledo paukštis’. *Vertėjos pastaba*.

Ji okupuota, okupuota įsiviešpatavusios joje prigimties ir josios misterijų – –

Vyras priešais atrodo jai menkas ir juokingas. Jis tėra „nerangus, brutalus, nepatrauklus“ tulžys. Jis taip pat valandų valandas, dienų dienas tyko savo grobio! Jis smeigia ir ją praryja! Tačiau tai, ką jis praryja, sunaikina, yra daugiau nei „menkavertės rainės“¹³¹! Tai „širdys“!

Bandymas parašyti esė¹³²

„Klauskite, P. A., norėčiau jums pasiūlyti rašymo eksperimentą! – geranoriškai nusiteikęs tarė vieno nedidelio dienraščio redaktorius. – Parašykite ką nors, kas atitiktų nūdienos poreikius! Pavyzdžiui, esė apie šiuo metu vykstančią secesionistų¹³³ parodą Secesijos pastate¹³⁴. Bet greitai. Iki rytdienos.“

Tad P. A. jau kitai dienai parašė esė:

Secesija

Čia įžengiama tarsi į svetimą, amžinai jauną Viešpatiją, kupiną drąsios nežabotos laisvės. Joje nėra nieko, susijusio su žila senatve. Atleiskit tad jaunuoliui, kad jam stinga vyriškumo, berniukui – už jo ūmų būdą, vaikui – už jo paklydimus

¹³¹ Paprastosios rainės (lot. *Phoxinus phoxinus*) – smulkios sidabrinės spalvos karpinių šeimos žuvelės, paplitusios negiliuose vandens telkiniuose. *Vertėjos pastaba*.

¹³² Originalus pavadinimas „Essay, Versuch“ iš rinkinio *Ką man atneša ši diena*. Iš pradžių atskiri eskizai buvo išspausdinti dienraščiuose *Extrapost* („Secession“, lapkričio 28 d., Nr. 879, 1898 m.; „La ventre“, sausio 30 d., Nr. 888, 1899 m.; „Fuhrmann Henschel“, sausio 23 d., Nr. 887, 1899 m.) ir *Wiener Rundschau* („Buchbesprechung“, liepos 15 d., Nr. 17, 1898); dabartinę formą įgavo tik minėtoje rinktinėje. Secesionistams esė „Secesija“ paliko neišdildomą įspūdį, todėl jie 1902 metais užsako pas Altenbergą pranešimų ciklą žurnalui *Ver sacrum*. Taip pat Altenbergas paprašomas sudaryti katalogą XII secesijos parodai Vienoje. Eskizą vertė Rūta Ježak, komentarus rašė Juldita Nagliuvienė.

¹³³ Vokietijoje ir Austrijoje (XIX a. pab.–XX a. pr.) architektų ir dailininkų grupuotės atstovai, savo estetinę programą grindę modernizmo principais. Vienos secesionistai atsiribojo nuo vyraujančio konservatyvizmo ir istorizmo mene, įkūrė meno žurnalą *Ver sacrum* (liet. „Šventasis pavasaris“), kuriame išreiškė meno atgimimo viltį bei spausdino savo kūrinius. Altenbergas eskize, kuriame išdėstomi ir naujojo meno principai, aptaria antrąją secesijos parodą, įvykusią 1898 m. lapkričio ir gruodžio mėnesiais. Parodoje buvo viešai demonstruojami šimtai secesionistų kūrinių, tačiau Altenbergas pasirenka tuos paveikslus, kuriuose vaizduojama austrų poeto požūriu ideali moteris (mergaitė) arba jai priešingas *femme fatale* tipas ir kuriuos būtų galima interpretuoti pagal altenbergiškosios pasaulėžiūros „kanonus“, kartais net absoliučiai apverčiant drobių reikšmių pasaulį, analizuojant juos savaivališkai pagal poeto diktatą.

¹³⁴ Naujam menininkų judėjimui įreikšminti secesionistų lėšomis (sklypas buvo suteiktas miesto už dyką) buvo pastatytas ir naujas pastatas, suprojektuotas Josepha Marios Olbricho, dekoruotas Gustavo Klimto (pirmojo aukšto freskos), Georgo Klimto (bronzinės durys), Roberto Oerley (dvi mozaikinės vazos), Kolomano Moserio (trys pelėdos), Othmaro Schimkowitziaus (trys gorgonės virš durų) ir kitų jugendo stiliaus tapytojų bei skulptorių. Dar ir šiandien šiame pastate vyksta šiuolaikinio meno parodos.

ir elgesį. Tik judėjimas, tik tapsmas lemia galutinį rezultatą. Aiman stovintiems vietoje! Tekėk, vandenėli, pasišokinėdamas, skubėk, keiskis, putok! Tik nestovėk vietoje, skleisdamas dvoką!

Jaunimas pasiruošęs žygdarbiams kaip Siegfriedas¹³⁵! Tebūnie jis pašlovintas!

Tik naujovėse glūdi „t o, k a s t e i s i n g a, g a l i m y b ė“, tad neieškok tik to, kas teisinga. Tai, kas sena, „n e s u t e i k i a g a l i m y b ė s p a s i t a i s y t i“!

Naujosios būties organinis nėštumas! Teužgimsta jaunasis menas!!

K a t a l o g a s N r. 1 4 4. F e r n a n d a s K h n o p f f a s¹³⁶. B r i t o m a r d a s¹³⁷.

„Dama, niekinanti įprastą gyvenimą“, – štai kaip apibūdinamas šios moters įvaizdis. Tik įsivaizduok tokią, kuri būtų pasiryžusi dėti galvą už tautą, religiją, idėją; kuri tuo pat metu, lyg skaisti mergelė, trokštų mirti už toli gražu ne asmenišką reikalą. Štai tokia turėtų būti moteris! Tik organizmas, kurio nevaldo geiduliai ir neslegia Aš-sunkis, gali turėti tokį įvaizdį! Tai tarsi vėliava, kuria nešinas žmogus skubėtų nugalėti save!!

Čia svarbiausias ne vienos sielos gerumas kitai, o pasaulių gerumas; ne moters ilgesys vyrui, o viso pasaulio ilgesys: kada naktis išsiilgusi dienos, ramybė – judėjimo, barniai – susitaikymo. Nuo Aš-sunkio išsivadavęs žmogus ima regėti materijos netekusio, dangun nusklendusio tikrų tikriausio Dievo sūnaus, akimis! Fernandai Khnopffai, kur randi tu tokius žmones?! Karalystėje, kuri dar tik ateis?!¹³⁸

N r. 8 1. F r i t z a s U h d ė¹³⁹. P a s k u t i n ė v a k a r i e n ė¹⁴⁰. Štai sėdi kilniausias žmogus, toks kaip tu, kurio siela galėtų tapti tavaja, jei tik nebūtumei su-

¹³⁵ Siegfriedas – legendinis skandinavų mitologijos didvyris ir drakonų nugalėtojas, pagrindinis Volsungo sagos ir Nybelungų giesmės veikėjas, itin išpopuliarėjęs Amžių sandūros estetikoje dėl Richardo Wagnerio tetralogijos *Nybelungų žiedas* įtakos.

¹³⁶ Fernand-Egmond-Jean-Marie Khnopff (1858–1921) – belgų dailininkas, grafikas, skulptorius, fotografas ir meno rašytojas. Vienas svarbesnių belgiškojo simbolizmo atstovų.

¹³⁷ Omeny turimas Khnopffo triptikas *L'Isolement*, kurio vidurinio („Solitude“) ir kairiojo („Acrasia“) paveikslų Altenbergas visai net nepamini, renkasi tik dešiniąją drobę, pavadinimu „Britomart“ (1894). Triptikas inspiruotas Edmundo Spenserio (1552–1599) alegorinio eiliuoto epo „The Faerie Queene“ (angl. „Fėjų karalienė“). „Acrasia“ centre – aktas, įkūnijantis gundančios, juslinės moters tipą, todėl aišku, kodėl Altenbergas renkasi „Britomart“, kuriame vaizduojama kiek agresyvią skaištybę reprezentuojanti moteris. „Britomart“ – Spenserio epe išpūdingai pavaizduota karingoji Babelio deivė, kovojanti su visais vyrais ir taip ginanti savo skaištybę. Nepaisant androginiškų ir homoerotinių bruožų, jai būdingas ypatingas seksualinis patrauklumas.

¹³⁸ Nuoroda į maldos „Tėve mūsų“ žodžius: „<...> teateinie tavo karalystė...“ *Vertėjos pasta*.

¹³⁹ Fritz von Uhde (1848–1911) – vokiečių tapytojas, artimas Maxo Liebermanno bičiulis. Paveiktas olandų tapybos, vaizdavo paprastų žmonių gyvenimą ir koloritą. Piešė ir daug religinės tematikos paveikslų su intencija Naująį Testamentą priartinti prie šiuolaikinio suvokėjo savimoneš.

¹⁴⁰ Originalus drobės pavadinimas „Das Letzte Abendmahl“, nutapytas 1886 m.

luošintas garbės troškimo bei potraukio geiduliams! Štai sėdi apaštalai, tokie patys žmonės kaip tu, turintys sielas, kurios galėtų priklausyti tau, kurios nukreiptų tavo žvilgsnį aukštesnių dalykų link, jeigu tavęs neslėgtų liguistas potraukis savajam- Aš, saviklioja, jeigu tu neskęstum savasties gelmėse! Uhde! Mums, vargšams, tu neleidi atsilabinėjimais atstumti geriausių – antžmogių, „šventųjų“! Laikydamas juos „žmonėmis“, prilygstančiais mums, tu iš mūsų, vargšų, atimi paskutinę gali- mybę pasipriešinti jiems prilyginančiam tapsmui!!

N r. 135. Axentowiczius¹⁴¹. Mergaitės galva¹⁴².

Iš kur šis negirdėtai pergalingas, linksnumo kupinas atspindys tavo veide, mer- gaitė? Ar kažkas tavyje kužda, jog vyriškasis pasaulis būtinai turi tau pulti po ko- jom?

N r. 104. Fritzas Mackensenas¹⁴³. Gedinti valstiečių šeima¹⁴⁴.

Atsidavimo pasauliai atsispindi valstiečių tėvų veiduose. Atsidavę jie buvo ir anksčiau, nuo senų senovės. Ar gali būti, jog atsidavimo jūroje nuskęstama tik ne- tekus mylimo žmogaus?! Jiems nebūtina laikyti pagrindinio atsidavimo egzamino. Jie išlaikė jį daug anksčiau. Mažo berniuko veide jau dabar išsispaudęs visas atei- nančio gyvenimo bukaprotiškumas. Jauniausias iš vaikų apraudotų prarastą bro- liuką, tačiau jo atsidavimo jūra išdžiūvo! Tik miela, guvi dvylikametė nedrąsiai stebėjo vaško geltonumo mirties beprotybę, atsidavimą mirčiai!

Mano perlas – – – Nr. 109. Garis Melchersas¹⁴⁵. Šventoji Gudula¹⁴⁶.

Apsirengęs paprasto kartūno drabužiu sėdi štai valstiečių vaikas. Už sienos – dvokiančios miestelio nuotekos. Taikus, laisvas ir atviras veidas išlaisvintas nuo blankios minties, nuo sielos melagysčių, pasirošęs priimti pasaulių gėrį, pasaulių švelnumą!

Toks būtų mano šventosios paveikslas! Prie tokio tat reikėtų mels- tis – – –.

Tačiau jauna dama šalia manęs pasakė: „Trūksta tik kavamalės skreite. Ji gimū- si malti kavą.“

¹⁴¹ Theodor Axentowicz (1859–1938) – lenkų tapytojas, Lenkijos secesijos įkūrėjas.

¹⁴² Vokiškai „Mädchenkopf“.

¹⁴³ Fritz Mackensen (1866–1953) – vokiečių tapytojas, grafikas, skulptorius, vienas iš me- nininkų kolonijos Worpswede'ėje, įsteigtos 1889 m., paveiktos prerafaelitų judėjimo, įkū- rėjų. Vėliau tapo aršiu antisemitu, prisišliejo prie nacių ideologijos, buvo itin vertintas Trečiojo Reicho metais. Worpswede's menas paveikė Rainerio Marios Rilke's ankstyvąją kūrybą, ypač jo eilėraščių rinkinį „Das Bilderbuch“ („Vaizdų knyga“). Čia jis susipažįsta ir su savo būsima žmona skulptore Clara Westhoff.

¹⁴⁴ Originalus pavadinimas „Trauernde Bauern-Familie“.

¹⁴⁵ Gari Melchers (1860–1932) – vokiečių kilmės amerikiečių tapytojas. Daugelyje sa- vo itin spalvingų drobių dailininkas vaizdavo paprastų olandų gyvenimą. Katalogas Nr. 1 – nuo čia aptariama trečioji secesijos paroda Vienoje, įvykusi 1899 m. sausio ir vasario mėnesiais.

¹⁴⁶ Vokiškai „Die heilige Gudula“.

K a t a l o g a s N r. 1. M a x a s K l i n g e r i s¹⁴⁷. K r i s t u s O l i m p e¹⁴⁸.
Iš tiesų šis paveikslas visai nėra „Kristus Olimpe“. Tai verčiau „Deivės grožis“. Žiūrėjau į ją ir viską supratau, todėl man nebereikia svarstyti, nebereikia slėptis. Mano akyse atsivėrė šio nepakartojamo paveikslo prasmė.

Seni pasauliai miršta sunaikindami patys save. Naujieji tuo tarpu kuriasi iš pasiaukojimo. Dzeusas nublanksta – Kristus suspindi! Dievai silpsta, ima šalintis V i e š p a t i e s! Tačiau deivės grožis orus ir nesiliauja žydėti! Išlieka nepaliestas pokyčių ir harmoningos dvasios bei tampančios sielos žymių! Jos forma, šitas grožis ir viso pasaulio darnumas amžinai išlieka pastovus kintančiais laikais, neblėstantis ir visus nugalintis! Ramiai ir savitai žvelgdama, ranka lengvai liesdama klubus, stovi ji nuoga, pasaulių įvykius ir kūrimąsi stebėdama oria laikysena. Aukščiau už visus ir vienintelis pastovus kintančiame pasaulyje yra moteriško kūno grožis!

Tokia tad šio nepaprasto paveikslo prasmė. Joks tikėjimas ar mąstymas, praeitis ar ateitis nėra įgalūs pakeisti, pakenkti ir sunaikinti šią vienintelę tikrą ir nesumeluotą „moters grožio“ galią. Pasaulio įvykių sukuryje, kur šviesa nenuilstamai kaunasi su tamsa, stovi šit nuoga graži deivė, ranka lengvai liesdama klubus, orų žvilgsnį nukreipusi į niekiu, jos manymu, virtusią dabartį! Išblyšk, Dzeuse, tavo laikas baigiasi, Erotai ir Psychėja, pulkite ant kelių!

Tačiau ji, nepriekaištingoji, stovi šit nuoga, lengvai ranka liesdama klubus!

K a t a l o g a s N r. 1 0 9 - 1 2 7. F é l i c i e n a s R o p s a s¹⁴⁹. G r a v i ū - r o s¹⁵⁰.

Ten spindi moters kūno grožis, suteikiantis menui šviesos, o čia viešpatauja demoniška pragaro tamsa. Ši moteris neteko vienintelės dieviškosios misijos – visam laikui užpildyti žmonių širdis ilgesiu grožiui, priminti jiems tobulumo idealą; savo dieviškumą praradusiu kūnu kiekvieną mirksnį ji tarnauja trumpalaikiams malonumams! Jėgų-išeikvojimui!

¹⁴⁷ Max Klinger (1857–1920) – vokiečių tapytojas, skulptorius, graviūrininkas. Tematiškai jo drobės vaizduoja religinius ir mitologinius motyvus, pasižyminčius simboliniu charakteriu. Jo naujoji antiklos recepcija lyginama su Wagnerio ir Nietzsche's kūriniais. Klingeris kūrė sintetinius meno kūrinius (vok. *Gesamtkunstwerk*), suliejančius poeziją, muziką, tapybą, teatrą, architektūrą ir dekorą į neatsiejamą visumą. Menininkas buvo labai apsiskaitęs, priklausė „Literatūrinei bendruomenei“, mėgo poeziją, draugavo su žymiais impresionistais poetais Detlevu von Liliencronu, Richardu Dermeliu. Daugelio literatų buvo itin vertinamas, pvz., Hugo von Hofmannsthalio.

¹⁴⁸ Originalus paveikslo pavadinimas „Christus im Olymp“ (1889–1897); šis paveikslas išprovokavo viešą polemiką, kurioje dalyvavo ir Altenbergas. Drobėje pavaizduotą pagonybės nugalėjimą krikščionybė (kaip teigia kritikai, Kristus išvaduoja šalia pusiau sėdinčią ir maldaujančią žvilgsniu į jį žvelgiančią Psychėją iš kūno pančių) Altenbergas tiesiog palieka užribyje, pasirinkęs periferinį paveikslo motyvą – už Kristaus stovinčios nuogos moters figūrą (iš B a r k e r 1995, 91–96).

¹⁴⁹ Félicien Rops (1833–1898) – belgų grafikas. Piešė karikatūras savo paties leistam satyriui savaitraščiui „Uylenspiegel“, iliustravo knygas bei kūrė simbolines, erotines, dažnai vulgarias, graviūras.

¹⁵⁰ Vok. „Radierungen“.

Ropsai, kilnūs idealiste, niekas už tave graudžiau nelieja ašarų dėl prarastos grožio deivės misijos, kurią iliustruoja šiuose baisiuose groteskiškuose paveiksluose! Parodydamas prarają, tu apverki nepasiektas viršūnes!

Tavo paveikslai neįtikėtinai skvarbūs. Kilniosios motinos, kabinkite juos savo sūnų namuose! Klingerio deivės laikysena pergalinga – – –. Tačiau kitokias pergales, bauginančias hunų pulko pergales, švenčia Ropso vaizduojama moteriškė!

Vyras menininkas pavaizdavo pirmajame paveiksle moters grožį, nugalintį pasaulį tam, kad ta kita, suvedžiota kasdieniško vyro, nupultų? Moteriškės n... bė¹⁵¹!!

„Parašykite, P. A., ką nors iš ‘filosofinės srities’, gal tai labiau tiks“, – pasakė laikraščio vadovas po tam tikro laiko – – –.

P. A. nusiuntė filosofinę esė:

Le Ventre¹⁵²

„O, žmogau, kursai stovi prie šventųjų savo naujojo ir tolesniojo tobulėjimo vartų. Prie vartų, atversiančių tau kelią tapti dievažmogiū, žmogumi, kurį dieviška prigimtis įtraukė į savo pastaruosius architektūrinius planus. O, žmogau, pristigęs jėgų dėl tave užklupusių šventųjų gimdymo skausmų, sakau tau: vien dvasinės sielos evoliucijos dėka pats vienas nieko neištengsi! Tavo dvasia ir siela pasiruošusi skrydžiui, pakilimui virš savęs, tačiau sunkus ir nerangus kūnas traukia prie žemės! Jūs, priklausantys mažumai, kuriuos tartum nuo pat pradžių pasirinko prigimtis tam, kad tobulėjantiems parodytumėt kelią, jūs, išrinktieji aukštesnės beprasidedančios būties egzemplioriai, jūs, likimo apdovanoti lanksčia dvasia, lanksčia siela, tiesiomis kojomis ir tokiomis pat nugaromis, tiesiomis nosimis ir priglundusiomis nepriekaištingos formos ausimis, Franzo Liszto¹⁵³ rankomis, švelniomis kilniomis pėdomis su gazelės sąnariais, taip pat apdovanoti latentiniu žavesiu, laukiantys išgelbėjimo, nepalaujami judėdami, pasirūpinkite ir kauciuku ir prilįgstančiu kūno elastingu! Judėjimas – tai vystymasis toliau, išsivystymas! Vienos medžiagos keitimasis kita medžiaga¹⁵⁴! Štai

¹⁵¹ Autoriaus įvestas neišbaigtas žodis (vok. „G...heit“). Barkeris teigia, jog tai G[eil]heit (vok. ‘gašlumas’), mes spėjome, kad tai galėtų būti „Gemeinheit“ – ‘niekšybė’, nors Altenbergas tikriausiai suponavo gausybę variantų, kuriuos čia turėtų pasirinkti teksto suvokėjai (Barker 1995, 91–96).

¹⁵² Pranc. „Le Ventre“ – ‘pilvo ertmė, pilvas’. *Vertėjos pastaba.*

¹⁵³ Franz Liszt (1811–1886) – itin produktyvus XIX a. vengrų-austrų kompozitorius, kūrė įvairių stilių ir žanrų muzikinius kūrinius. Pramogų pasaulyje garsėjo kaip nuostabaus grožio vunderkindas, vėliau ir neprilyginamas fortepijono virtuozas, amžininkai nuolat pabrėždavo itin išpuoselėtas, aristokratiškas Liszto rankas, tapusias to virtuoziškumo simboliu.

¹⁵⁴ Vok. „Stoff-Wechsel“ – žodžių žaismas, nuėmus paskutinę raidę, skaitytume ‘Medžiagų apykaita’ (vok. „der Stoffwechsel“). *Vertėjos pastaba.*

kas. Tačiau kiti brangina tai, kas a m ž i n a, jie mieliau lieka vietoje, negeba pajudėti t o l i a u! Dievo planų laužytojai! S è s l i e j i!

Nuo k i r m i n o p r i e a n g e l o! Nuo r o p l i o p r i e s k r a j ū n o! Tačiau tie kiti klastingi tarpinių vystymosi grandžių atstovai, kurie trokšta tik v a i k š č i o t i, saugiai stovėti ant tvirto pagrindo!?!

Būti žmogumi tuo tarpu reiškia gebėti per-žengti save patį, p a s i j u o k t i i š s a v o t r ū k u m ū i r v i r š j ū p a k i l t i!

Betgi jūs, švininės kojos, nepatogūs batai, kišantys pagalius į v y s t y m o s i r a t u s! Būkit prakeikti, niekingieji! Jūs vis dar stebitės balansuotoju ant trapecijos tarsi fenomenu, mokate už pasirodymą, kad nepraleistumėte progos juo žavėtis! Tarsi beždžionei cirke mokate už pasirodymą, stebėdamiesi, kad ši, užuot vaikščiojanti keturiomis, staiga atsistoja ant dviejų kojų! Tapkite tampančiaisiais!

Ir pradėkite nuo savo gėdingo 36 elių virškinamojo trakto – atpraskite nuo jo, nugalėkit jį, suvyniokit ir padėkit į šalį¹⁵⁵. Jis ir yra kaltas dėl mūsų sunkio! Jis duotas tik tam tikram laikui, mūsų ne-išmanymo p e r e i n a m a j a m l a i k o t a r p i u i! Tuo laikotarpiu mūsų traktas sunkiai iš s i r a n k i o d a v o iš vargingų atsitiktinių maitinimosi momentų, kas reikalinga, o perteklių vis p a š a l i n d a v o, tam ir buvo reikalingas mūsų ne-žinojimo, mūsų pertekliaus g ė d i n g a s r e c i p i e n t a s – pilvas! Kol galiausiai mūsų tarpininkaujančio viešpataujančio „proto“ dėka mūsų organizmas vietoj bukos pašamonės ėmė vadovautis išmintinga savimone. Šiandien mums duotos žinios apie tai, kas būtina, taip mes artėjame prie maisto-ekstrakto, Dievu tampančios ambrozijos! Mes artėjame prie menininkui, ant-žmogiui pritaikyto maisto! L e m i n i m u m d' e f f o r t e t l e m a x i m u m d' e f f e t!¹⁵⁶ Štai pavyzdžiui, žali kiaušiniai, įmaišyti į mėsos buljoną, nepalieka jokių kenksmingų maisto likučių, yra skrandžio tiesiog rezorbuojami¹⁵⁷! Mūsų ne-žinojimo indas, pilvas, privalo sumažėti! Turėti „ventre“ – reiškia būti i š - s i g i m ė l i u, n i e k i n g u ž m o g u m i!

Turėti „ventre“ yra tiesiog niekšiška!

Štai kaip apibūdinamas ateities antžmogis: milžiniška iš g a u b t a k r ū t i n ė s l a s t a, kad kiek įmanoma daugiau erdvės tektų deguonies cirkuliacijai, deginimo, medžiagų-apykaitos procesams bei kilnus pilvo į g a u b t u m a s! Tarsi vidinė įduba, kaip kilmingojo kurto.

K r ū t i n ė s l a s t o s - ž m o n ė s p r i e š p i l v o - ž m o n ė s! Lengvumas prieš sunkį! Skrajūnai prieš roplius! Erelis prieš kirminą! Jeigu Judas nebuvo pilvotas, jei jis neturėjo siauros krūtinės ląstos, tai prieštarautų prigimčiai! Tapkite tampančiaisiais!!

¹⁵⁵ Vok. „gleichsam abwickeln“ – žodžių žaismas, pažodžiui išvertus reiškia ‘tuo pačiu suvyniokit’, kita vertus, „eine Sache abwickeln“ reikštų ‘iki galo sutvarkyti reikalą’.

¹⁵⁶ Pranc. ‘mažiausiai pastangų, maksimalus rezultatas’. *Vertėjos pastaba*.

¹⁵⁷ Vok. „resorbiert“ – ‘susiurbiami, sugeriami’. *Vertėjos pastaba*.

„Taigi su filosofija neišdegė, – tarė laikraščio redaktorius, perskaitęs P. A. esė. –
 Belieka menas. Jis ne toks pavojingas. Parašykite knygos recenziją!“

Ir P. A. parašė knygos recenziją:

Knygos recenzija

Nuostabios, kilnios, švelnios damos, skaitykite S. Fischerio leidyklos išleistą Birgerio Mörnerio¹⁵⁸ sukurtą Marie Anne Reventlovo¹⁵⁹ istoriją „Allerhöchst Plaisir“¹⁶⁰. Garbė poetams, menininkams, pasitelkiantiems delikačias priemones karūnuoti¹⁶¹ moters sielą! Ieškodami sielos taptumą lemiančių „negirdėtų“ ir „perdėtų“ pretenzijų, jie skatina vyrus, turinčius tą „konservatyvesnį elementą“, užkopti į savo pačių aukščiausią ir į paskutinį vystymosi lygį – kad tik būtų patenkintos moters sielos vadinamosios „isteriškos“¹⁶² pretenzijos!“! Kuo didesnės, romantiškesnės, kuo isteriškai idalesnės damų kelia-

¹⁵⁸ Birger Mörner (1867–1930) – švedų diplomatas, publicistas, literatas, pasirašinėjęs slapyvardžiu Araf. Rašė kelionių reportažus, dramas, eilėraščius, istorinius romanus.

¹⁵⁹ Tikriausiai kalbama apie Anna Sophie von Reventlow ir jos morgantinę santuoką su danų karaliumi Friedrichu IV 1712 metais. 1721 m. mirus karalienei Luizai, įvyko oficiali santuoka tarp karaliaus ir Annos Sophie, galiausiai ji buvo karūnuota Danijos karaliene. Ji buvo vienintelė Danijos karalienė, nekilusi iš kunigaikščių šeimos. Mirus karaliui, kronprincas Kristijonas (sūnus iš pirmosios santuokos) ištremia nekenčiamą pamotę iš Kopenhagos.

¹⁶⁰ Suprancūzintas pavadinimas, reiškiantis „Visų didžiausias malonumas“. Barokinio interjero romanas, vokiškai verstas Francis Maro. Pirmąkart išleistas 1898 m. pigių knygų serijoje pavadinimu „Collection Fischer“, aštuntas tomas (Altenberg Extrakte, 425).

¹⁶¹ Pažodžiui – intronizuoti (vok. „Intronisation“), lot. k. žodis, susijęs su iškilmingu karūnavimo ceremonialu. *Vertėjos pastaba*.

¹⁶² Moterų isterija – itin intensyviai XIX a. pabaigos–XX a. pradžios psichologijoje studijuojama psichikos sutrikimų sritis, iš kurios kildinama ir psichoanalizė. Sigmundas Freudas savo darbą kaip psichiatras pradėjo būtent kaip moterų isterijos tyrinėtojas (žr. *Studien über Hysterie*, 1885; *Zur Ätiologie der Hysterie*, 1886), čia pirmąkart pavartoja ir psichoanalizės terminą. Iki Freudo isterija, pasireiškianti „kūno traukuliais bei spazmais“, buvo vadinama psichikos sutrikimu, traktuojamu išimtinai kaip moterų liga. Šis mąstymas buvo įsigalėjęs ir įsitvirtinęs taip pat ir XX a. pradžios patriarchaliniame mąstyme. Kaip sunkiai analizuojamas psichinis fenomenas, galiausiai šis terminas imamas netinkamai vartoti apibūdinant beveik visus nervinius sutrikimus, taip pat kalbant apie nekontroliuojamą moters jausmingumą, jautrumą, verksmingumą – visa tai imama vadinti tiesiog isterija. Šiame eskize būtent šis suvokimas ir yra kritikuojamas. Altenbergą žavėjo tos moters savybės, kurios jo amžininkų ir buvo siejamos su „moterų liga“ – nekontroliuojamas jausmingumas, neprognozuojamumas, ekstatiška pasaulio pajauta, fantazijos turtingumas, realybės paneigimas, romantinės pasaulėjautos vyravimas. Šis moters paveikslas prieštaravo poeto nekenčiamam miesčioniškam – santūrios namų šeimininkės, motinos, moralės normų besilaikančios žmonos, bet todėl ir paviršutiniškos moters – tipui. Kita vertus, moters nevaržomą seksualumą Altenbergas demonizavo lygiai taip pat kaip ir dauguma jo amžininkų. Freudas buvo pirmasis, kuris susiejo moterų isteriją su užslopintu seksualumu.

mos pretenzijos vyrams, tuo atkakliau šie skatinami savo konservatyvų konstrukta kelti į aukštesnį išsivystymo lygmenį! „Bū t i“ p a a u k o t i „t a p s m u i“! O štai „n o r m a l i o s m o t e r s“ pretenzijose trūkumai įgauna baigtinę formą! Jei dama būtų netekusi iliuzijų dėl neelegantiškos laikysenos, sunkios eigasties, nekilmingos gestikuliacijos, tik ji viena gebėtų visą virtinę gerbėjų paskatinti vystyti jos mažumėlę apleistą organizmą toliau, paverstų juos graikais¹⁶³. Garbė tiems, kurie tikrąsias moters sielos pretenzijas ir jos neįvardintus nusivylimus įkūnija mene. Ko tikisi iš vyro toks pats mieliausias, švelniausias moters veidelis, kurį vaizduoja Burne-Jonesas¹⁶⁴? Ir priešingai, ko gi trokšta šviežia Defreggerio¹⁶⁵ mergšė, prilygstanti karvei¹⁶⁶? Garbė Marie Reventlovą išaukštinusiam poetui Birgeriui Mörneriui! Ši moteris ieškojo „vidinio karaliaus“, radusi „išorinį karalių“ nuolankiai užslopino savo vaikiškus idealus! Marie Anne Reventlovos pasekėjos, ieškančios kiekviena savo „vidinio karaliaus“, skaitykite S. Fischerio leidyklos išleista, Birgerio Mörnerio sukurtą Marie Anne Reventlovos istoriją!

„Žinote, siunčiu jus į premjerą kaip referentą, kad nušluostytumėte kitiems nosį!“

Ir P. A. parašė pranešimą, turėsiantį nušluostyti kitiems nosį:

¹⁶³ Graikas – viena iš simbolinių poeto kaukių, kurios laikyseną apibūdina modernizuota (per juslinį patyrimą) klasicistinio grožio samprata: tai tobulėjimui atviras žmogus, stebintis nuostabų nuogą kūną, kaip graikų meno kūrinį, o ne kaip geismo objektą. Graiko laikysena paskatina ir stebimo estetiškai nepakankamo kūno vystymąsi. Juslinis (materialus, kūniškas) patyrimas, paverčiamas estetiniu (eteriniu, dvasiniu), sąlygoja tiek fizinio kūno, tiek dvasinės sandaros tapsmą iki tobulo antžmogio. „Graikišką laikyseną“ įtvirtina svarbiausias Altenbergui empirinio pasaulio patyrimo organas – akys, apie kurias sakoma: „<...> sugerti savin akimis išspinduliuotą, tūkstančiu atomų į mūsų smegenis įsiskverbiantį pasaulių grožį ir per jo dovanojamas galias augti, tapti tobulam, netgi daugiau nei tobulam, tada šias koncentruotas latentines galias paversti turtais, turtus į meilę, meilę – mintimis. Taip sujudintos galios gimdo naujas galias – ir taip be pabaigos. Štai ką reiškia ‘būti gyvybingam’“ („Graikas“ („Der Grieche“) iš rinkinio *Kaip aš matau*).

¹⁶⁴ Edward Burne-Jones (1833–1898) – britų dailininkas preraphaelitas. Piešė pasakiškus svajingus paveikslus viduramžių motyvais. Laikomas jugendo stiliaus pirmtaku.

¹⁶⁵ Franz von Defregger (1835–1912) – austrų dailininkas, kūrė istorinius paveikslus, ypač susijusius su sukilimu Tirolyje 1809 metais, mėgo piešti portretus, scenas iš valstiečių kasdienio gyvenimo. Tikriausiai čia Altenbergas turi omeny gausius Defreggerio jaunų valstiečių merginų ir moterų paveikslus, kuriuose jos vaizduojamos idiliškoje namų aplinkoje, apsuptos vaikų.

¹⁶⁶ Vok. „die frische Kuh-Dirne“ – pažodžiui ‘šviežia karvei [prilygstanti] merga’ (kita niek. vok. „Dirne“ reikšmė – ‘paleistuvė, mergšė’). Karvė Altenbergui asocijuojasi su gryną moterišku kūniškumu, modernizmo estetikoje prezentuojamu vien pastojimo ir gimdymo funkcijomis. Vėliau Otto Weinigeris atskirs gryną moterišką seksualumą, ieškančią pasitenkinimo sueityje, kurią jis priskirs „paleistuvystei“, ir motinystę, kaip pozityvų moteriško seksualumo variantą (žr. jo studiją *Geschlecht und Charakter*).

Vežikas Henschelis¹⁶⁷

Gerharto Hauptmanno drama. Premjera įvyko 1899 m. sausio 21d. Hofburgo teatre.

Ši pjesė – tai tobuliausios momentinės fotografijos paradigma. Pasaulį ji išvydo ne dėl poeto malonės, o greičiau netgi nusiteikusi prieš patį poetą, pasirengusį sprukti¹⁶⁸ į patogesnę, nekontroliuojamą „romantinę šalį“; ši pjesė išaugo iš poeto sąmonės, iš giliai jame glūdinčios paprastos, derlingos žemės, alsuojančios galia!

Tai jau nebe pjesė iš poeto malonės!

Ir vėl šventoji pirmykštė prigimtis švenčia didingų galių pergalę prieš menininkų savivalę. Jie jaučia, kad tėra Dievo, kosminės prigimties tar n a i, jog tėra skambantys jos mediatoriai, o ne savarankiškos, save išaukštinančios būtybės! Šioje pjesėje pats gyvenimas yra genialus, gyvenimas, kuriam poetas pagaliau, pagaliau daugiau nebetrūkdo ir nenaudoja *falšo*, leisdamas l a i s v a i pačiam kalbėti! Šitą poemą, pavadinimu „Gyvenimas“, sukūrė vienintelis iš t i k r ū j ū gyvas poetas!

Gerhartas Hauptmannas įsiklausė į nevalingų įvykių tapsmo sukeliamus garsus. Tartum būtų ausimi prigludęs prie žemės ir išgirdęs, kaip kalasi tragiškų istorijų daigai! Pažvelk! Jis nenaudojo jokio smurto prieš paprastus gražius, keistus ir baisius šio gyvenimo įvykius. Todėl kupini pasitikėjimo jie ir ištinka švelnnesius, apsireiškia jiems savo siaubingu nuodugnumu! Gyvenimas, ši siaubinga vertybė, laisvas ir nesuteptas¹⁶⁹ pereina per menininko sielą, vienintelį organizmą, kuriam nebūna jokių kliūčių, ir vėl pasirodo sveikas, turtingas, pilnatviškas, nesumeluotas, toks, koks jis ir yra, dramoje bei komedijoje! Tarsi žemės kvapas! Štai koks jis tampa! O kuo dvelkia jūsų, visų kitų, pjesės?

Prigimtį jūs sumaišote kartu su savo ne-natūralumu!

Tačiau pats gyvenimas, persmelktas galia ir syvais persisunkusio pirmykščio organizmo, – „menininko sielos“, – nepastebimai praturtėja šiojo pasaulio galiomis; i ž e n g d a m a s i dramą šis gyvenimas vaizduojamas paviene būtimi, o i š ž e n g d a m a s iš jos drauge su paviene būtimi jis tampa visuotiniu įvykiu – pavyzdžiu kiekvienai be išimties sielai.

Šis pavienio-įvykio-tapimas-įvykiu-visiems, kuris visgi niekaip, niekaip nepasikeičia, yra moderniojo poeto misterija ir darbas. Kol jis kuklus ir bevalis įsiklauso į nereikšmingus dienos įvykius, tol jis girdi tylų ateities ir visos praeities duetą. Modernusis poetas tartum atsižada savo paties dvasios, savo sielos! Prigimtis jam už tai dovanoja savąją. Kaip atlygį už tai, kad jis jos nesufalsifikavo! Jis pats save ir savo valią p a a u k o j o p a s k u t i n i a m g y v e n i m o t e i s i n g u m u i. Jo siela, jo

¹⁶⁷ *Fuhrmann Henschel* – natūralistinė Nobelio premijos laureato Gerharto Hauptmanno (1862–1946) drama. Pirmą kartą pastatyta 1898 m. Vokietijos teatre Berlyne.

¹⁶⁸ Vok. „eschappieren“ – iš prancūzų k. ‘pasprukti, pabėgti’. *Vertėjos pastaba*.

¹⁶⁹ Vok. „unbeschnazelt“ – „Schnazeln“ – iš vok. kalbos ‘lytiškai santykiuoti’. *Vertėjos pastaba*.

dvasia tik dabar iš tikrųjų susitaiko su žemės dvasia, pasaulių siela. Poetas ir pasaulis švenčia jungtuves. Pasaulio jis nenuslopino, todėl šis jam gimė iš meilės! Tiesos poezija yra poezijos tiesa!

Vežike Henscheli, kas tu toks?!

Žemės piligrimas, kuris iš ne-žinojimo pasuko ne tuo keliu. Iš ne-žinojimo visi pasuka ne tais keliais. Žinojimas yra galimybė priešintis! Arba tai suvokimas, šyp-telėjimas ir jokie noro daugiau priešintis! Sustojus nebelieka galimybės suklysti. Tačiau gyvenimo ne-žinantis nesipriešina, taip pat nesustoja ir nesišypso. Jis surim-tėja, padaro klaidą, pakliūna į neižvelgiamas sielos bedugnes, pasikaria.

O kaip suvaidina prigimtį Hauptmanno dramoje šie ne-natūralieji, aktoriai?!

Jie atiduoda tai, ką turi paprasčiausio! Jie priartėja prie to, kas paprasta, tai reiškia, prie Gerharto Hauptmanno!

„Visai nieko, – tarė laikraščio vadovas P. A., – tačiau, mano mielas, jums teks paisyti mūsų laikraščio standarto! Pažvelkite į mane – – –.“

P. A. pažvelgė ir pastebėjo, jog, tiesą sakant, šis jau prisitaikė prie laikraščio standarto!

„Argi man tai pakenkė?“ – paklausė vadovas.

Ne, tai jam suvis nebus pakenkę!

Versta iš rinkinių

Altenberg 1909 – Peter Altenberg, *Bilderbögen des kleinen Lebens*, Berlin: Fischer Verlag.

Altenberg Expedition 1987 – Peter Altenberg, *Expedition in den Alltag, Gesammelte Skizzen 1895–1898*, Wien: Löcker / Fischer Verlag.

Altenberg Extrakte 1987 – Peter Altenberg, *Extrakte des Lebens, Gesammelte Skizzen 1898–1919*, Wien: Löcker / Fischer Verlag.

Altenberg 1915 – Peter Altenberg, *Fechtsung*, Berlin: Fischer Verlag.

Altenberg 1924 – Peter Altenberg, *Märchen des Lebens*, Berlin: Fischer Verlag.

Altenberg 1919 – Peter Altenberg, *Mein Lebensabend*, Berlin: Fischer Verlag.

Altenberg 1913 – Peter Altenberg, *Semmering 1912*, Berlin: Fischer Verlag.

Altenberg 1918 – Peter Altenberg, *Vita Ipsa*, Berlin: Fischer Verlag.

Altenberg 1903 – Peter Altenberg, *Was der Tag mir zuträgt*, Berlin: Fischer Verlag.

Komentarams naudota literatūra

Altenberg Expedition – Peter Altenberg, *Expedition in den Alltag, Gesammelte Skizzen 1895–1898*, Wien: Löcker / Fischer Verlag, 1987.

Altenberg Extrakte – Peter Altenberg, *Extrakte des Lebens, Gesammelte Skizzen 1898–1919*, Wien: Löcker / Fischer Verlag, 1987.

Barker 1995 – Andrew Barker, Leo A. Lensing, *Peter Altenberg: Rezept die Welt zu sehen*, Wien: Braumüller Verlag.

Der große Brockhaus 1933 – Der große Brockhaus, Leipzig, Bd. 16, 754.

Friedell 1992 – Egon Friedell, *Ecce Poeta*, Zürich: Diogenes Verlag.

Hoffmann 2011 – Ernstas Amadeus Theodoras Hoffmannas, *Katino Murklio pažiūros į gyvenimą*, Vilnius: Metodika.

- K ö w e r 1987 – Irene Köwer, *Peter Altenberg als Autor der literarischen Kleinform*, Frankfurt am Main–Bern–New York–Paris: Peter Lang Verlag.
- N a g l i u v i e n ė 2012 – Juldita Nagliuvienė, „Literatūrinės kavinės fenomenas *fin de siècle* Vienoje. Istorinis aspektas“, *Acta humanitarica universitatis Saulensis*: Mokslo darbai, Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, t. 15, 29–47.
- N a g l i u v i e n ė 2010 – Juldita Nagliuvienė, „Romano žanro redukcija Peterio Altenbergo estetikoje“, *Acta humanitarica universitatis Saulensis*: Mokslo darbai, Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, t. 11, 19–39.
- N a g l i u v i e n ė 2009 – Juldita Nagliuvienė, „Veidas, vardas ir kaukė: identiteto krizė dekadentinėje P. Altenbergo savivokoje“, *Acta humanitarica universitatis Saulensis*: Mokslo darbai, Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, t. 8, 222–240.
- Z w e i g 1976 – Stefan Zweig, *Die Welt von Gestern. Erinnerungen eines Europäers*, Frankfurt am Main: Fischer Verlag.

Duomenys apie vertėjas:

J u l d i t a N A G L I U V I E N Ė
Literatūros istorijos ir teorijos katedra
 Šiaulių universitetas
 P. Višinskio g. 38
 LT-76352 Šiauliai
 [juldita@gmail.com]

R ū t a J E Ž A K
Germanų filologijos bakalaurė
 Šiaulių universiteto
 Gegužių g. 7-33
 LT-78311 Šiauliai
 [rutajezak76@gmail.com]